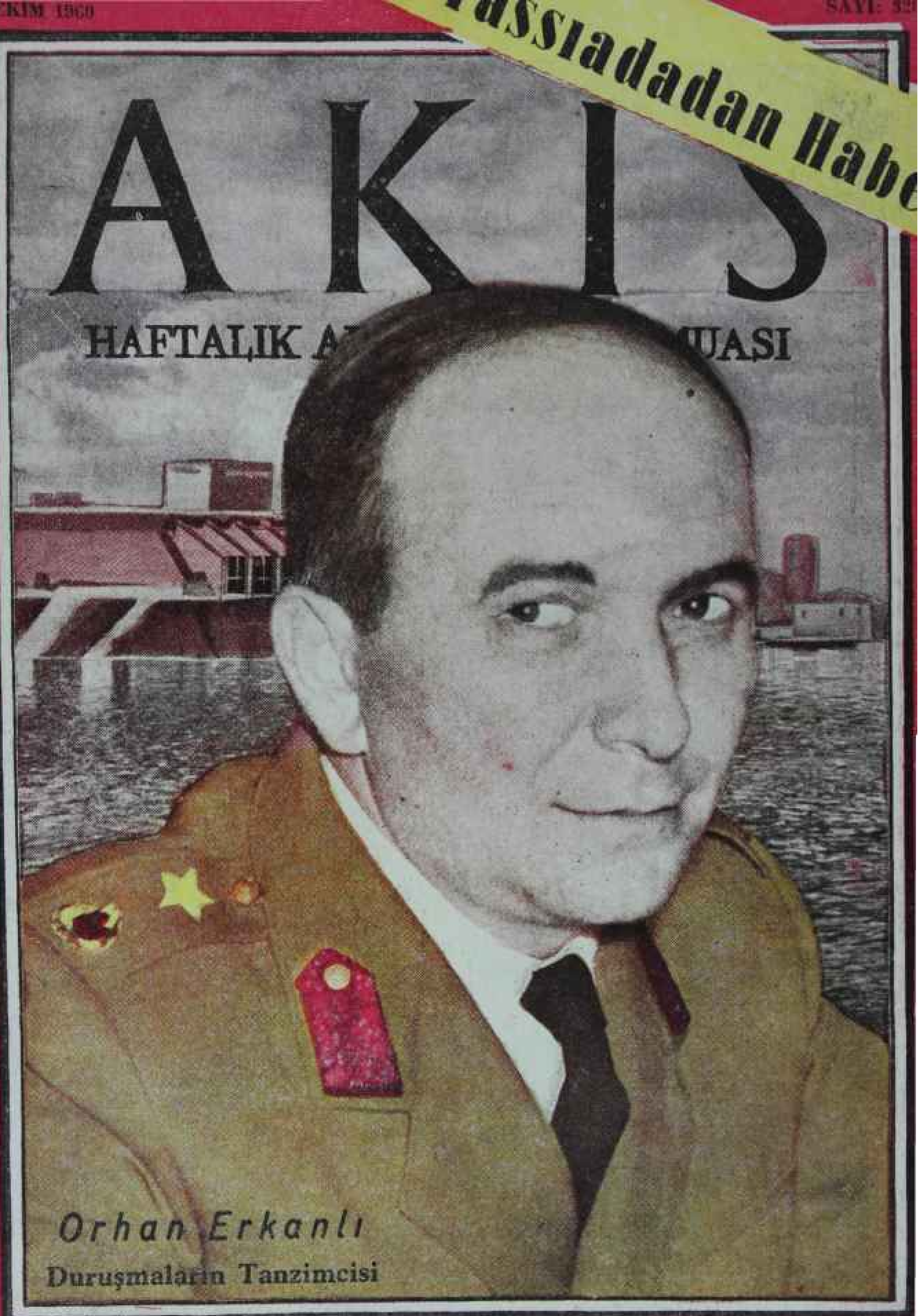
EKİM 1960 SAYI: 32

FİYATI: 1 LİRA

İkramiyeli
yeni Puro kalitesini
tecrübe ettiniz mi?
Amerikadan getirtilen modern yağ tasfiye makineleri ve yepyeni bir Amerikan formülü sayesinde PURO TUVALET SABUNUNUN kalitesi şimdi mükemmeliyetin şahikasına erişmiştir.
● PURO TUVALET SABUNU'nun terkibinde krem hassaları vardır
● PURO TUVALET SABUNU eildi besler, yumuşatır, cazibe ve güzelliği artırır.
Kremli PURO TUVALET SABUNU
Üstelik Puro Tuvalet Sabunlarının içinde talihliler için
PARA VAR!
1000 liradan 1 liraya kadar çeşitli para ikramiyeleri Puro Tuvalet Sabunlarının içine Noter huzurunda rasgele serpiştirilmektedir.
BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU
PURO
TUVALET SABUNLARI 100 DE 100 SAFTIR

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yazı İşleri

Yıl: 6, Cilt: XIX, Sayı: 320

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel : 18992 P K. 582 • Ankara

*

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

*

İstanbul Bürosu

Cagaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han

Tel : 27 12 07

*

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd.. *Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür*

Kurtul ALTUĞ

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	10.00 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	20.00 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	40.00 lira

İlân şartları :

Santimi : 20 lira

3 renkli arka kapak : 2.500 TL

İlân işleri ;

Telefon : 15221

*

Dizildiği yer:

Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer:

Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

Basıldığı tarih : 2.10.1960

FİYATI 1 LİRA

Kapak resmimiz

Orhan Erkanlı

İhtilâlci

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Gecen haftanın sonunda bir gün, bir "sürpriz haber" duyuldu.' Düşük Cumhurbaşkanı Celâl Bayar bel kayışı ile intihara teşebbüs etmişti.

Haberin Yassıadadan evvelâ İstanbula, sonra da yıldırım hızıyla Ankaraya ulaşmasıyla başkent siyasi kulisi bu mevzu ile meşgul olmağa başladı. Düşük Cumhurbaşkanı neden ve hangi korku salkiyle, zaten hiç bir değer ifade etmeyen hayatına kıymaya karar vermişti? Bu intihar hâdisesi nasıl cereyan etmişti? Bayar nasıl kurtarılmış, başında buz torbası, ağzında oksijen cihazı, ölüm kalım mücadelesini yaparken Türk Milleti hakkında neler söylemişti?

İşte bütün bunlar, haftanın başında bütün nazarların bir kere daha Yassıadaya yönelmesi için kâfi sebep oldu. Ne var ki, Yassıadada cereyan eden İntihar vakası hakkında Millî Birlik Komitesinin Genel Sekreteri tarafından yapılan basın toplantısında verilen bilgi dışında bir şeyler öğrenmek kabil olmadı.

Gazeteciler, paçaları sıvadılar ve hâdisenin nedenini, niçinini çözmeğe uğraştılar. Tabii bu arada AKİS nevi şahsına münhasır istihbarat tarzıyla çalıştı. Bu çalışma iki yoldan yürütüldü. İstanbulda bir grup AKİS'çi hâdisenin cereyan tarzı hakkında dikkate değer malûmatı toplarken, AKİS'in merkezdeki iç politika ekibi faaliyetini tamamen Soruşturmalara ve Yassıadaya hasretti. Bunun içindir ki AKİS'in YURTTA OLUP BİTENLER kısmında yer alan "Soruşturma" başlıklı yazı bu sayının merkezi sikletini teşkil etmektedir.

AKİS'in bu haftaki sayısının kapağında, bir Kurmay binbaşının yer alması da bu yüzdendir. Binbaşının adı Orhan, soyadı Erkanlıdır. İhtilâlin ortaya çıkardığı Binbaşı Erkanlı duruşmaları tanzimle vazifelidir. Bu bakımdan Erkanlının hayat hikâyesinin de, İhtilâl günlerinin heyecanını bizzat yaşamış olanlar tarafından merakla okunacağını ümit ediyoruz. Ama, bilhassa Bayarın ve Menderesin durumuyla alâkalı, başka biç bir yerde bulamayacağınız bilgi sizleri ziyadesiyle ilgilendirecektir

*

"Bu hafta, Bayarın İntihara teşebbüs hâdisesi başkentte geniş bir çevrede konuşulurken, bir başka haber dikkati üzerine çekti. Haber, D.P. nin tek hakimli bir Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından kapatılmasıdır.

YURTTA OLUP BİTENLER kısmmda yer alan "Partiler" başlıklı. yazıda bu 14 dakikada kapatılan 14 yıllık partinin fesih fermanının hikâyesi anlatılmaktadır. AKİS ayrıca "Bir Mülakat" başlığı altında hâdisenin kahramanını gözler önüne sermektedir.

*

"Bu sayıda AKİS, yeni bir vesika yayınlamaktadır, İstanbulun sabık Emniyet Müdür Muavini meşhur Ferit Sözenin, bantla da tesbit edilmiş sorgusu sırasında söyledikleri İstanbulun yıllar yılı nasıl bir gangster şebekesinin avucunda oynatıldığını göstermesi bakımından manidardır. "Bir Vesika" başlıklı yazıyı ibret ve biraz da dehşetle okuyacağınızı ümit ediyoruz.

*

27 Mayıs inkılâbının üzerinden beş ay geçmiş olmasına rağmen, hâlâ bâzı noktalar meçhul olmaktan kurtulamamıştır. Yabancıların "Nâzik İhtilâl" olarak tavsif ettiği inkılâbımızın nasıl hazırlandığı, nasıl tatbik edildiği henüz muhtelif rivayetler halinde nakledilmektedir. Bu hafta "Tarihe Işık" umumî başlığı altında neşrettiğimiz bir yazı bu karanlık âleme ışık tutacak mahiyettedir. İhtilâli bizzat yaşamış Kurmay binbaşı Avni Elevlinin kitabından aynen naklettiğimiz satırların hakikaten Tarihe bir ışık tutacağı kanaatindeyiz.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XIX, Sayı: 320

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

3 EKİM 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Dağ ve fare

Bu hafta bütün Türkiyede en fazla konuşulan mevzu, D.P. nin kapatılması kararıdır. Ömrünün dört yılını muhalefette, on yılını iktidarda geçiren, idareci takımının kurduğu meşruiyet dışı idareye karşı bir koca ihtilal vuku bulmuş siyasî teşekkül, safları arasına 1957 de karışan Bay Mustafa Geygelin şikâyeti üzerine Ankara Asliye Hukuk hâkimi Bay Raif Elmadağlıhın dudakları arasından çıkan iki kelimeyle kapatılmıştır. Sebep kongrea yapmamak, dolayısıyla da Cemiyetler Kanununa muhalefettir! Haberin, ne yüzden millet tarafından büyük bir hayretle öğrenildiğini, bu mükemmelen göstermektedir. Eğer D.P. nin kapatılması gerekiyor idiyse -hiç de gerekmemektedir ya..- bin sebep bulunabilirdi Ve bunların bini de "Cemiyetler Kanununa Muhalefef'ten daha tatmin edici olurdu. Bir ihtilâl oluyor ve iktidardaki siyasi teşekküle, teşekkül olarak bulunan suç "Cemiyetler Kanununa Muhalefet"ten ibaret kalıyor! Ortada bir gülünç durumun bulunduğunu görmeye imkân yoktur.

D-P. nin bu şekilde kapatılmasının en ziyade kimin işine geldiğini, Menderesin bu vesileyle verdiği ifade en açık şekilde göstermektedir. D.P. nin Genel Başkanı, başında bulunduğu siyasî teşekkülün kapatılması tavsiyesiyle ortaya çıkmıştır! Böylece, bir hain idareci takımı milletin sinesinden doğmuş bir siyasî partiyle kader birliği yapacak ve yarın, hafızalarda, o parti nasıl anılacaksa öyle anılacakta'.. Halbuki biraz uzak görürlülük, yapılacak ilk işin o hain idareci takımıylı siyasî teşekkülün arasındaki bağları çözmek, takımı teşekkülün dışına çıkarmak, sonra teşekkülü tabiî ömrüne ve mukadder akıbetine terketmek olduğunu sezmeye yetecekti. Bu yapılmamış, bir garip acele insanı hayretler içinde bırakan bir kararın verilmesine yetmiştir. D. P. yi Ankara Asliye Hukuk Hâkiminin kapattığı haberinin gazetelerde, siyasî partileri tek hakimli mahkemelerin kapatabilmesinin doğru görülmediği, bu selâhiyetin onlardan alınacağı ve Temyize verileceği yotundaki haberle yanyana çıkmış olması başka bir tezattır, başka bir garip durumdur. Kaldı ki, eğer D:P. nin suçu varsa, bu Yüksek Adalet Divanı önünde meydana çıkacak ve o mümtaz heyet tarafından verilen hüküm yüreklerdeki endişeleri toptan silecekti.

Şimdi, karar temyiz edilecek midir? Savcı, davacının görüşüne uyduğuna göre o taraftan böyle bir teşebbüs gelmeyecektir. Kurnaz Menderese gelince, ifadesiyle bu neviden bir hata işlemeyeceğini, her şeyim arzusuna uygun cereyan ettiğini ortaya koymuştur. Allahtan ki kanun bu gibi hallerde, kapatılan siyasî teşekkülün üyelerinden her hangi birine kapatma kararını temyiz etme hakkını tanımıştır.

Bu hak, şüphesiz kullanılacaktır.

Maddi Hata !

Milli Birlik Komitesinin en gene üyelerinden Yüzbaşı Numan Esin yurt gezisinde şöyle diyor:

"— İş başına gelecek iktidar çalışmaz, sâdece koltukta oturur, faziletini kaybederse yine biz yetti bir ihtilâlin öncüleri olacağız."

Genç Yüzbaşı, her halde heyecanın verdiği dikkatsizlikle cümlesinde tir küçük gedik bırakmış. Şüphesiz, vatansever Esin şöyle demek istiyordu:

"— İş başına gelecek iktidar çalışmaz, sâdece koltukta oturur , faziletini kaybederse millet onu ilk seçimde alaşağı edecektir. Yok, bu iktidar alaşağı olmamak için seçim yolunu tıkamaya kalkar, rejimi değiştirmeye yeltenirse işte o zaman yine biz, yeni bir ihtilâlin öncüleri olacağız."

Raif Elmadağlı
İki dudak arası

Soruşturma

Madde 146!

(Kapaktaki vazifeli)

Geçen haftanın sonlarında bir akşam, Ankarada 28973 numaralı telefon çaldığında saatler sekizi gösteriyordu. Saçları kısa kesilmiş, dinç görünüşlü, gür kaşlı adam ahizeyi kaldırdı. Gür kaşlı adamın adı Hayrettin Perkti ve kendisini bu saatte arayanın bir gazeteci olduğundan hemen hemen emindi. Soruşturma Kurulu Başkam tahmininde yanılmamıştı. Telefondaki gazeteci, iki gündür gazetelerin manşetlerini süsleyen haberlerin sıhhat derecesini öğrenmek İstiyordu.

Hakikaten, geçen haftanın orta» sında, hele çarşamba ve perşembe günleri Türkiyenin belli başlı gazetelerini okuyanlar bir hayli heyecanlanmışlar ve verilen haberlerin sonuçlarını merakla beklemişlerdi. İki gündür manşetlere gene düşükler kurulmuşlardı. Soruşturma Kurulu, Anayasayı ihlâl suçuyla ilgili dosyaları incelemiş, sanıklar hakkındaki kararını vermişti. Okuyucuları meraka düşüren bu karardı. Zira gazetelerde iki gün üst üste, bâzı milletvekilleri hakkında men'i muhakeme kararı verildiği bildiriliyordu. Bâzıları için de tevsi-i tahkikat kararı alınmıştı. Bunlar acaba kimlerdi t Bir kaç gazete o soruya da cevaplandırmış ve bir takım isimler ortaya atmıştı. Bunlar, bir nisbet dahilinde ve apandisit ağrısı gibi belirli zamanlarda

Haftanın içinden

Büyük Kumar

Metin TOKER

Türk siyaset bayatında bir büyük parti için boş yer olduğu inancı bazı politika heveslilerine -veya hevesli politikacılara hakim görünüyor. Söylediklerine ve yazdıklarına bakılırsa hesap şudur: D.P. nin kapatılması suretiyle memlekette dört milyon rey serbest hale getirilmiştir. Bu reylerin bariz vasfı İnönü ve C.H.P. düşmanlığıdır. O bakımdan bunların, dünün muhalefeti istikametine akması bahis mevzuu değildir. Bir belirli nisbet, muhafazakâr unsurlardan gelmektedir. Onlar, ister istemez Bölükbaşının Partisine gidecektir. Ama bunun yanında, 1957 seçimlerinde C.H.P. ye oy verdikleri halde bu partinin tatmin etmediği geniş bir kütle vardır. Bir taraftan aydınlar, diğer taraftan "eski devir"in facialarını unutmamalarına rağmen sırf D.P. den kurtulmak için İnönüyü desteklemiş bulunan doğu ve güney köylüleri artık böyle bir mecburiyet altında değildirler, öyleyse bir parti kuruldu mu, ufak bir gerici zümrenin dışındaki bütün D.P. oyları, şartların icabı C.H.P. ye gitmiş aydın ve köylü oylarının büyük kısmı, "aşınmamış kıymetlerdi bekleyen tarafsız oyların hemen tamamı sel gibi bu partiye akacak ve onun aydın liderlerini şıp diye iktidara getiriverecektir! Bu hesabı yapanların, kenetlenmiş bekleşiyor sandıkları Demokratlara aleni davetnameler çıkarmaları, onlara "Sıkın dişinizi, biz ortaya fırlıyoruz" diye haberler uçurmaları, tabii ömrünü tüketip tarihe karışması sayısız fayda sağlayacak D.P. nin kılıç- darbesiyle yok edilmesini teşvikleri, nihayet C.H.P. yi itibardan düşürme kampanyasına girişmeleri ve İnönüyü koltuk peşinde bir ihtiyar muhteris olarak göstermeleri hep bu yüzdendir. Bunların başka bir gayreti, kendileri "Tamam» biz hazırız" deyinceye kadar Türkiyede seçim yapılmasını önlemektir. Bunu telkin için kullandıkları vasıta Demokrasi oyununun asgari iki takım tarafından oynanması gerektiği hakikatidir. İddiaları, şimdi sâdece bir takımın bulunduğu, ikinci takının ise ancak kendilerinin kuracakları takım olacağı tezidir. Bu hesabın bazı iyiniyetli, fakat tecrübesiz gözleri kamaştırdığı ortadadır.

Evvelâ, hesap pek talihsiz bir hesaptır ve talihsizliği parlak şekilde ortaya çıkmıştır. Memleket çapında bir C.H.P. hele bir İnönü düşmanlığı sâdece sabit fikir sahibi bir kaç aydın zatın muhayyelesinde mevcuttur. Bunlar daha evvel başka bir partiyi de aynı temel üzerine politika bina etmeye itmişlerdi ve Hür. P. bilinen âkibetine uğramıştı. Memleket çapında bir C.H.P. ve İnönü düşmanlığı olmamış değildir, ama bunun meyvasını 1950'de D.P. almıştır. Bunlar öyle ağaçlardır ki iki defa aynı meyvayı vermezler. Efendim, milletin ödü patlıyormuş, C.H.P. ve İnönü tekrar iktidara gelir de 1946'dan evvelki idareyi yeniden kurar diye.. O yüzden bu millet C.H.P. ye ve İnönüye sureti katiyyede oy vermezmiş. Bu, sâdece Hür. P. nin değil, aynı zamanda Bölükbaşının da tarifsiz hayal sukutuna yol açmıştır ve ne sosyal, ne politik görüşe sahip hissi kimselerin hatalı görüşünden ibarettir. Bırakınız ki son on yıl C.H.P. yi pek çok temizlemiş, İnönünün ise çapını milletin gözü önüne sererek bu devlet adamını Türk Demokrasisinin temel direği haline getirmiştir. Bırakınız ki son onbeş yılda siyasî mazisi 1946'dan başlayan bir genç nesil seçim sandıkları başında yer almıştır ve bunlar tek parti devrini hatırlamamaktadırlar bile.. Bırakınız ki ihtilâl yerine seçim yapılsaydı iktidarı gene C.H.P. alacaktı.

Sonra, havada olduğu söylenen o dört milyon Demokrat oy hesabın bir başka yanlış tarafıdır. Bugün söylenmesi belki garipsenecektir, ama yarın sandık başına gidildiğinde, o zamana kadar kim hangi partiyi kurmuş bulunursa bulunsun dört milyon Demokrat oyun inanılmaz bir nisbetl İnönüye ve C.H.P. ye gidecektir. Zira aklı başında Demokratların nazarında dahi Devletin, Cumhuriyetin ve Demokrasinin devamlılığını hiç olmazsa bir seçim devresi bu memleketi İnönünün, sabit olmuş basireti ve engin prestiji, mazisinin verdiği olgunluk ve tecrübesiyle idaresi en emin şekilde sağlayacaktır. Diğer Demokrat oylara gelince onlar Bölükbaşının Partisi, çekimserlik ve yeni kurulacak partiler arasmda taksim olacaktır ki aydın liderler bundan kendilerine düşen hissenin pek ufak bulunduğunu görerek bir defa daha hüsrana uğrayacaklardır.

Şimdi, mesele hayallere, dayanarak dahi olsa bir partinin veya bir kaç partinin kurulup kurulmaması değildir. İsteyen ortaya çıkar, partisini kurar, propagandasını yapar, istediğini över, İstediğini kötüler, inananın oyunu alır, inanmayanın hayır duasıyla iktifa eder. O hesap değil de bu hesap yanlışsa iktidara da geçer, memleketin hayrına orada çalışır. Demokrasinin çok tarafla oynanan bir oyun olduğunda zerrece şüphe yoktur, saha ne kadar takım alıyorsa o kadar takım sürmek mümkündür ve takım kaptanlığı herkesin hakkıdır. Ama İnkılâp Türkiyesinde hiç kimsenin hakkı olmayan şey, Milli Birlik kalkanını önüne almaya kalkışıp arkada iş çevirmektir. Hele muhayyel bir Demokrat oy kütlesiyle kumar oynamak pahasına son derece tehlikeli manevralara girişmek ve bunu yaparken Millî Birliğin adını istismara yeltenmek asla göz yumulamayacak bir cürettir. Böyle bir "kenetlenmiş kütle"yi mevcut zannedenler, kim olurlarsa olsunlar soyunarak ortaya çıkarlar, "Sizin bağlanacağınız parti biziz" derler, hatta isterlerse ilâve de ederler: "Biz menfaat dağıtacağız, biz enflasyoncu olacağız, biz partizanlık yapacağız". Seçimlerde de, mutlaka zamanında yapılacak; seçimlerde de boylarının ölçüsünü tekrar alırlar, sosyal akışın suni barikatlarla istikamet değiştirmediğini görürler. Hele milletin nasıl oy vermesi gerektiği yolunda, sanki Millî Birlik sözcüsüymüş gibi ve onun telkiniyle konuşuyor edası takınarak direktifler vermeye kalkışmak hiç kimsenin haddi de değildir. Baştan aşağı yanlış bir hesabın hayal sukutunu politika heveslileri -veya hevesli politikacılar- paylaşacak arkadaş arıyorlarsa, gözlerini Millî Birlik Komitesinin dışına çevirmeleri şayanı tavsiyedir. Komite, şimdiye kadarki tutumuyla, heyet olarak daima doğru yolu görmüş, iyiniyetli bir tecrübesizliğin bazı kimselere musallat ettiği göz kamaşmasını ustaca, şefkat ve meharetle tedavi edivermiştir. Komite, ayaklarını yere sıkıca çakılı muhafaza ettikçe hayallerinin esiri acaip tiplerle bulut yolculuğuna çıkmayı daima reddedecektir. Bu, bir büyük teminattır.

gidişi tasvip etmediklerini en ziyade kapalı kapılar arkasında söyleyenlerdi: Yırcalılar, Budakoğlular, özçobanlar, Osman Turanlar vesaire, vesaire...

Haftanın sonundaki akşam, telefondaki gazeteci Hayreddin Perke bunlardan bahsettiğinde Soruşturma Kurulunun babacan başkam güldü:

*-- Bir kalem kâğıt al ve söyleyeceklerimi aynen yaz" dedi.

Sonra şunları söyledi:

"— Sabık ve sakıt milletvekillerinden 4011 Anayasayı ihlâl suçundan ötürü Türle Ceza Kanununun 146. maddesi gereğince Yüce Adalet Divanına sevkedilmişlerdir. Devlet ve Hükümet Başkanları, Bakanlar Kurulu üyeleri ve malûm Tahkikat Komisyonu üyeleri bu maddenin 1. fıkrasına göre yargılanacaklardır. İşte meselenin esası budur!"

Hal böyle olunca, Yüce Adalet Divanı savcılarının düşüklerin hangi cezalara çarptırılmasını isteyecekleri açıkça ortaya çıkıyordu. Türk Ceza Kanununun 146. maddesinin 1. fıkrası aynen şöyleydi:

"Devlet kuvvetleri aleyhinde cürümler:

Madde 146 — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamım veya bir kısmını tağyir veya tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler idam cezasına mahkûm olur".

Böylece, Yüce Adalet Divanı savcılarınca düşük iktidar başlarının idamı istenecekti. Diğer milletvekillerinin cezaları ise 5-15 yıl ağır hapisti. Yüksek Soruşturma Kurulu S a yardan en kudretsiz milletvekiline, D.P. Grubu üyeleri için hiç bir istisna tanımamış, hepsini suçlu bulmuştu. Tabii nihai takdir hakkı Yüksek Adalet Divanına aitti. Ama 27 Mayıs sabahı hâlâ D.P. Grubu üyesi bulunan herkes bu Divan önünde arz-ı endam edecek, yurt dışında bulunanlar gıyaben yargılanacaklardı. Kadrodan sâdece iki kişi yeryüzü hâkimlerinin karşısına çıkmayacaklardı: En Yüksek Hâkimin huzurunda bulunan Namık Gedik ve Zakar Tarver.

Divan - Toto

Sanıkların vaziyeti haftanın Sonunda bu şekilde aydınlığa kavuşturulduğunda Başkentte yeni bir oyun revaç buldu: Divan - Toto! Bu satırlar yazılırken Ankarada herkes Yüksek Adalet Divanım kuruyor, ona Başkan, Başsavcı seçiyor, hattâ çalışma tarzım dahi tesbît ediyordu.

Aslında, duruşmaların yaklaştığı gu sıralarda Yüksek Adalet Divanının kimlerden teşekkül edeceğini ke-

Yüksek Soruşturma Kurulu çalışıyor

Sonun başlangıcı

*at*ı olarak bilen tek, ama tek kimse yoktu. Zira Yüksek Adalet Divanını teşkil edecek isimler henüz tespit edilmemişti! Yapılan tahminler, adı gecen şahıslar, sağda solda söylenen lâflar sâdece ve sâdece dedikodudan ibaretti. Yüksek Adalet Divanının üyelerini öğrenmek mümkün değildi. Milli Birlik Komitesi bunun için son derece önemli bir karar almıştı. Muhtemelen bu hafta içinde, tesbit edilip muvafakatları alınınan adaylar arasından seçilecek olan Divan üyeleri bir çırpıda toplanacaklar ve hemen o gece Yassıadaya götürülerek muhafaza altına alınacaklardı. İşte bundan sonradır ki Divan üyelerinin isimleri açıklanacaktı. Bu bakımdan, içinde bulunduğumuz hafta evlerinden aniden kaldırılan hukukçulara rastla mak mümkün olacaktı. Bu zevatın aileleri belki de bîrkac dakika ziyadesiyle heyecan geçirecekler, üzülecekler, hattâ korkacaklardı. Ama Komitenin kararı bu haftanın başında kafiydi ve Divan üyeleri, karar değiştirilmediği takdirde Yassıadada muhafaza altına alınmadan açıklanmıyacaktı. Divan açıklandıktan sonra da duruşmalar hemen başlayacaktı.

Haftanın başında, üzerinde ziyadesiyle durulan hususlardan biri Yüksek Adalet Divanı Başsavcısının kim olacağıydı. Bu işin rakipsiz adayı, muhakkak ki Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı Hayrettin Perkti. Geride bıraktığınız hafta içinde bütün tahminler bu yönde birleşiyordu. Ancak tahmincileri yanıltan bir nokta mevcuttu. O da Hayrettin Perkin hastalığıydı. Perk, uzun zamandan beti nefes darlığından mustaripti. Deniz seviyesi, bu dinç ve çalışkan hukukçunun sıhhatine zararlıydı. Üstelik, İstanbulun rütubetli havası Perkin göğsündeki hırıltıyı ziyadesiyle arttıracak ve Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanını belki de yatağa düşürecekti. Bu bakımdan Perkin Yassıadada Başsavcılık yapması belki de kabil olmayacaktı. Yerine bir başka isim bulmak lâzımgeliyordu. Millî Birlik Komitesi henüz bu ismi tespit etmemişti.

Duruşmalarda iddia makamlarını işgal edecek savcılara gelince, bunlar için de henüz bir karara varılamamıştı. Bununla beraber, soruşturma sırasında müstakbel savcılar kendileri* ni âdeta belli ediyorlardı, işe ehil olanlar, Komisyonlarda sivrilip çıkıyorlardı. Bu bakımdan savcıların tespiti üyelerin tesbitine nazaran çok daha kolay olacaktı. Komite, geçen hafta savcı adedinde biraz indirme yapmayı da kararlaştırdı. Duruşmalarda iddia makamını işgal edeceklerin sayısı onbeşin üzerinde olmıyaeaktı. Savcıların isimleri de Yüksek Adalet Divanıyla beraber açıklanacaktı.

Başkentte oynanan Divan - Totoya sâdece Yüksek Adalet Divanı üyelerinln tahmini dahil değildi, duruşmaların tarihi de iddiacılar arasında

bahislere sebep oluyordu. Duruşmaların kati tarihini bilenler vardı. Ama akla gelmeyen bir mani bunu birkaç gün evvele veya sonraya atabilirdi. Bundan dolayı kati tarihin şimdiden açıklanmasında mahzur görülüyordu. Nitekim bu hususu kendisinden soran gazetecilere Millî Birlik Komitesinin Genel Sekreteri Binbaşı Orhan Erkanlı dudağını bükerek, "belli olmaz" mânasına bir işaret yapıyor ve kesin bir cevap vermiyordu. Erkanlı fazla sıkıştırıldığında gene kaçamağa başvuruyor ve:

"Binbaşım, duruşmalar ayın yirmisine kalır mı?" dendiğinde, "Geç olur" diyor, "Peki, onunda başlıyabilir mi?" sorusuna da "O da erken sayılır" diye cevap veriyordu.

Bundan da anlaşıldığına göre, Yassıada eğlenceleri Ekim ayının ilk yarısı içinde başlıyacaktı. Adada hazırlıklar bu hesaba göre -kurmayca- yapılıyor ve hazırlıklarla M.B.K. Genel Sekreteri Binbaşı Orhan Erkanlı meşgul oluyordu. İşte bunun içindir ki geride bıraktığımız hafta gözler, Yassıadayla birlikte, genç kurmay binbaşının üzerine çevrildi

İstanbulda bir ihtilâlci

Yassıada duruşmalarının tanzimine Komite tarafından memur edilmiş bulunan Orhan Erkanlı bir tank subayıdır. 1944'de Türk Ordusuna o sıfatla katılmıştır. 1924'tin 10 Haziranında Kırşehirin Mucur kazasında doğan Erkanlı lisenin onuncu sınıfına, kadar sivil okumuş, sonra Kuleliye geçmiştir. Hemen bütün arkadaşları gibi orta halli bir aileye mensuptur. Tahsilini sıkıntı çekerek yapmış, ama bu arada Türk cemiyetinin bel kemiğini teşkil eden sınıfı iyi tanımış, onun dertlerini yaşamıştır.

Genç subay muhtelif tarihlerde yabancı memleketlere gönderilmiş, oralarda mesleğiyle alâkalı tahsil görmüştür. 1949 yılında Almanyada tankçılık eğitimine tâbi tutulmuş, 1952 de Amerikada Zırhlı Birlikler Okulunda okumuş, 1956-59 atasında Harp Akademisine devam ederek oradan mezun olmuş ve kurmay sınıfına katılmıştır. 1954 yılında ise Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsünü bitirmiştir.

27 Mayıs, genç kurmay subayı İstanbulda 3. Zırhlı Tugayın tank taburu komutam olarak buldu. Erkanlıyı yakınen tanıyan arkadaşları, İhtilâlin ilk günlerinde, Millî Birlik Komitesi açıklanmadan, Erkanlının bu komiteye dahil olduğunu kolayca tahmin ediyorlardı. Gerçi Erkanlının ihtilâle nasıl karıştığı, da kendisi, ne de arkadaşları tarafından açıklanmaktadır. Ama bilinen genç Binbaşının işin başından beri ihtilâlcilerin içinde olduğudur. Hele son üç ay, Erkanlı için tahammül edilmez sıkın-

DÜNYANIN EN GÜZEL MİZAH YAZISI

" Geç Aslanım !.,,

Cumhuriyet başyazarı Nadir Nadi geçen hafta içinde son derece alâka uyandıran ve her yerde konuşulan güzel bir başyazı yazdı: 555 K! Bunda, ancak Bayar - Menderes rejimine karşı samimiyetle vaziyet almış bir gazetecinin hakkı olan hisleri Aile getiriyor, sonra, İhtilâli sâdece kendisinin yaptığını sanmaya başlamış kimseleri pek tatlı, pek nâzik şekilde ikaz ediyordu.

İki gün sonra Yeni Sabahta bir başyazı çıktı. Yazının başlığı gene 555 K idi. Ama altındaki imza şuydu: Kılıçlıoğlu! Belki de asrın mizah tarihine altın harflerle geçecek olan yazı hiç şüphe yok AKİS okuyucuları tarafından alâkayla okunacaktır.

Geçen gün sayın arkadaşımız Nadir Nadi'nin 555 K başlıklı bir yazısını okudum. Tesadüfen o gün ben de Ankara'da bulunuyordum. Ne tuhaf rastlayış diye düşündüm: Ben de a sabah Ankara yollarında bir gezintiye çıkmış, ve tıpkı Nadir Nadi gibi göğsüm, kollarım kabara kabara bu Milli inkılâbımızda benim de büyük bir payım olduğunu düşünmüştüm.

27 Mayıs sabahının o içlere sığmayan ulvî heyecanını ta ilik lerimde hisset • miştim. Zaten o sabahı unutmak mümkün müydü? Sokağa çıkma yasağına rağmen nasıl şuursuzca fırladığımı, gazeteye koşmak, arkadaşları kucaklamak istediğimi, yollarda rastladığım asker ve subayların (Yasak, geçemezsin) ihtarları ile kendime gelerek kim olduğumu söyleyince (Geç arslanım, sana çok eziyet ettiler, sen de bizden saydırsın) diye nasıl yol verdiklerini bir ömür boyunca unutmak mümkün mü?

Menderes - Kılıçlıoğlu

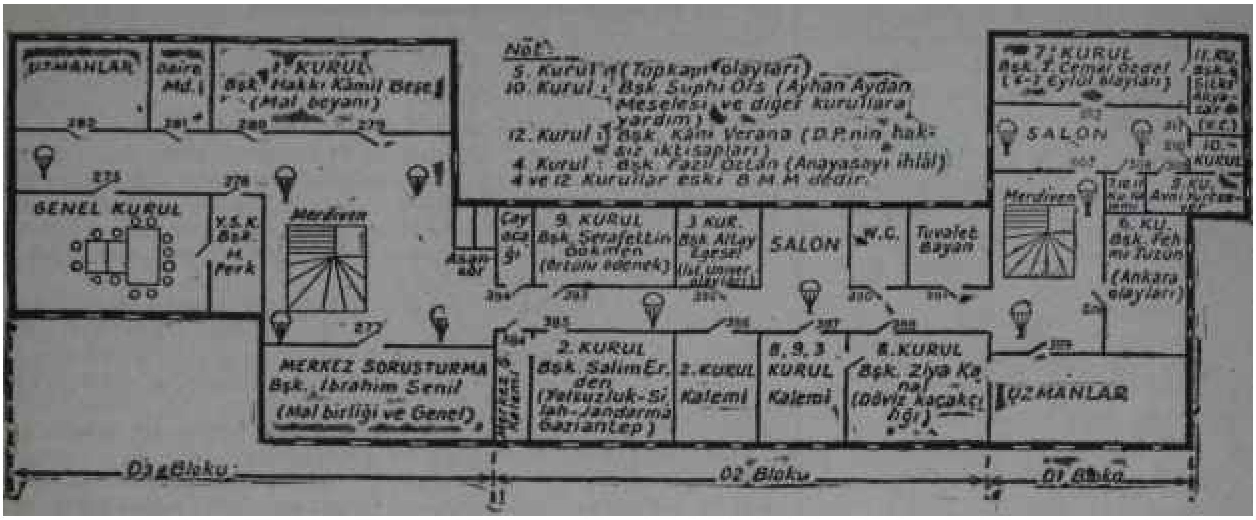
Ban düşünürken daha gerilere de gitmiş, 6/7 Eylül vakası üzerine gazetemizin feryatlarını, Ulus kapatıldığı zaman muhalefet liderine sütunlarımızı tahsis etmek istediğimizi, büyük suiistimallerde korkusuzca attığımız başlıkları, Hüseyin Cahid'in hapse giriş ve çıkış şeklini, neleri Deleri hatırlamıştım.

Ara sıra kulağıma baykuş sesine benzeyen sesler de geliyordu. Bu ses, Türk radyosundan bana nebbaş, mezar kazıcı, çöl faresi diye bağırıyordu.

Bazan da kendimi başından boynuma doğru süzülen kanlar içinde gece yarısı bir otomobilin köşesinde sallanıyor hissediyordum. Ben de tıpkı Nadir Nadi gibi kendimi günün kahramanlarından biri farzediyor, yürüyor, yürüyordum.

Sonra birden çocuk gibi gülümsemeğe başladım. Hafızamdan her şey silindi, artık gözlerimin önünde yalnız pırıl pırıl üniformaları, genç genç ve dinamik vücutlariyle 38 tane Türk Subayı, daha sonra da emsalsiz bir Türk Ordusu belirdi. Adımlanma ve bu tabloya Üniversite gençlerinin (Yetişin kardeşler, rejim gidiyor) feryatları da bir musique de scene gibi tempo tutuyordu. Evet; biz neydik? Bediiler. Falih'ler, Çetinler, Nadirler?!

Kalpleri Adalet ve hürriyet aşkiyle çarpan, ruhlarında ve vücutlarında Victoire de Samothrace heykelinin bütün ileri atılışını taşıyan bu arslanların yanında, kendimize ne de büyük paylar ayırmağa çalışıyorduk.. Ama yine de bunları hissedebilecek, böyle vehimlere kalkışabilecek bir ruh taşımak da insanı sevindiriyor, ve bu büyük inkılâbımızda canları pahasına Türk evlâtlarım kurtarmak için yürüyenlerin yoluna ışık demek belki iddialı olur ama, küçücük bir idare lâmbası tutmuş olabilmenin düşüncesi bile insanı sonsuz bir hazla ürpertiyor.

Yüksek Soruşturma Kurulunun çalışma yeri şeması

tılarla geçmiştir.

Eşine bile tek kelime söyliyemiyen -diğerleri gibi- genç Binbaşı, bu son üç ay zarfında eve geç vakitler geliyordu. Hattâ bazı geceler hiç gelmediği de oluyordu. Bu yüzden Erkanlı ailesinde huzursuzluk başlamıştı. Hanımı ve çocuklar her sabah genç Binbaşıyı yaşlı gözlerle uğurluyorlar ve, gece eve dönmediğinde başına bir şey gelmiş gibi mütemadiyen ağlıyorlardı. Bu yüzden bayan Erkanlı sinir hastası olmuştu. Bütün bunlara rağmen İhtilâl gecesine kadar Erkanlı, ağzını açıp tek kelime söylemedi.

26 Mayıs günü sabahleyin evinden çıkarken çocuklarını ve eşini öpen Erkanlı gece vazifesinin başındaydı. İstanbulda harekâtı idare eden genç kurmaylardan biri olan Erkanlı, o gece Ankaradan ses seda çıkmayıp, bilinen sebepten ötürü Ankara Radyosundan haber alamayınca, soğukkanlılığını kaybetmedi. Saat 03.00 sıralarında İstanbulda herşey olup bitmişti, genç kurmay subaylar heyecanla Ankaradan haber bekliyorlardı. Bu sırada, İstanbul Radyo-, sunda okunmak üzere Erkanlı, Ahmet Yıldız ve diğer kurmaylar bir tebliğ hazırladılar. Tebliğ radyoda okunduğunda Erkanlı ilk defa heyecanlandı. Neredeyse tebliğe kendisi de inanacaktı. Tebliğde bütün büyük şehirlerde Silâhlı Kuvvetlerin idareyi ele aldığı bildiriliyordu. Durum hakikaten öyleydi. Gelgelelim Ankara Radyosu duvar gibiydi, tek ses vermiyordu. Yıldız, Erkanlı ve diğer subaylar bir ara ihtilâlin Ankarada başarılamadığına hükmettiler. İşi bu cepheden mütalea ederek istiklâllerimi ilân etmeği kararlaştırdılar ve bir iki saat müstakil kaldılar. Bu arada Ankarayla irtibat temin edilebilmiş, bir teğmen, Yarbay Yıldıza harekâtın başladığını bildirmişti. Genç kurmaylar o zaman rahatlamışlar ve birbirlerini tebrik ederek "Başlamışsa biter" demişlerdi.

Hakikaten İhtilâlin icra safhası bitmiş, fakat açılan temizlik safhasında Erkanlının işi bitmemişti. Hatta, bin misli ağırlaşmıştı. Zira bu sefer omuzlarında, Millî Birlik Komitesinin Genel Sekreteri sıfatıyla Yassıada duruşmalarının tanzimi vazifesi vardı.

Talihsiz Tarih

Genç subay bu sıfatla Yassıadaya bir çok defa gitmek zorunda kaldı. Fakat geçen haftanın başlarında yaptığı mecburi seyahat bunların en alâka çekicisini teşkil etti. Döndüğünde günlerden pazartesiydi. Meclis gazinosunda öğle yemeğini yiyordu. Kendisine, bir gazeteci tarafından arandığı söylendiğinde, doğrusu istenirse, aklına bir şey gelmemişti. Yemekten kalktı ve bekliyen genç adamın yanına gitti. Gelen, Vatan gazetesinin Ankara muhabiriydi. Gülimsiyerek Erkanlının elini sıktı ve girizgâha hacet görmeden şak diye sordu:

"— Binbaşım, Bayar intihar et-. miş. Biraz tafsilât istiyorum. Oradan geldiğinizi biliyorum."

Erkanlı, elini çenesine götürdü. Belki bir dakika öylece durdu. Sonra kaşlarını çattı, yüzünü buruşturdu, elini çenesinden çekerek genç gazeteciye:

"— Pekâlâ, akşam saat 17 ye doğru gel, sana istediğin malûmatı vereyim" dedi.

Yemeğini çabucak yedi ve doğruca Başbakanlığa gitti. Erkanlı Başbakanlıktan Meclise saat 18'e doğru döndü. Bu sırada, Milli Birlik Komitesinin 18 de bir basın toplantısı yapacağı Basın Bürosu tarafından gazetecilere bildirilmişti. Bayarın intihara teşebbüsü açıklanacaktı.

Sakıt Cumhurbaşkanının intihara teşebbüsü Binbaşı Erkanlıya pazar sabahı bildirilmişti. Erkanlı İstanbula acele hareket etmiş ve bir hücum botuyla derhal Adaya geçmişti.

Erkanlı Adaya vardığında, Bayar tehlikeyi atlatmıştı. Doktorların nezaretinde, odasında yatıyordu. Başında buz kesesi vardı ve kendisine ağır ağır oksijen veriliyordu. Yatağın karşısına gelen köşede iki gözlü bir gardrop, odanın ortasında da mütevazı bir masa bulunuyordu. Erkanlı, düşük Cumhurbaşkanına doktor olarak takdim edildiğinde Bayar onu göz ucuyla süzdü. Şüphelenmedi. Hakikaten, lâcivert çizgili elbisesi, gri kravatı ve elindeki çantasıyla Erkanlı, bir mütehassısa benziyordu. Bayar sırtüstü uzanmıştı. Banyodan alındığından, üzerinde bornozdan başka bir sey yoktu. Erkanlı sordu:

«— Neden böyle bir şeye teşebbüs ettiniz? Sonra umumi efkâr ne demez? Sizi öldürdüğümüzü söylerler".

Bayar yattığı yerden hafifçe kımıldadı. Burnundaki oksijen veren âlete rağmen gülümsediği belli oluyordu. Müstehzi bir ifadeyle:

"— Bırakın şu halk efkârını! Onların hükmünün kıymeti nedir?" dedi.

Doğrusu istenirse, bu cevabı Erkanlı hiç beklemiyordu. Gri - yeşil gözlerini hayretle açtı. Zira halk efkârını hiçe sayan Bayarla, tevkif edilirken millî iradeyle Çankayaya geldiğini söyleyen Bayar aynı adamdı. Oksijen verilmeğe devam edildi. Her geçen dakika düşük Cumhurbaş-

kanını biraz daha iyiye götürüyordu. Bir ara, başında bekleyen Erkanlıya bakarak:

"~ Ben bu memlekete hizmet ettim. Esasen, benim arkadaşlarımın hiç birisi rahat yatağında ölmedi. Ya kurşuna dizildiler, veya şey işte.." dedi.

İttihatçılardan bahsediyordu. Saten kendisini daima ittihatçı saymış, Cumhuriyetçiliği, Atatürkçülüğü asla benimsememiş, onları bir yaldız gibi kullanmıştı.

Sonra, tekrar sükût etti. Aradan geçen zaman zarfında odada bulunanlardan hiç kimse tek kelime konuşmadı. Sessizliği gene Bayar bozdu. Ağır ağır:

"- Tarih hükmünü verecektir" dedi.

Oda gene sessizliğe gömüldü. Erkânlı hafifçe gülümsüyordu. Bayana son sözleriyle intihar sebebini aşağı yukarı anlamıştı. Bu, saten, düşük Cumhurbaşkanının İlk teşebbüsü değildi. Bundan evvel de Bayar üç defa intihar kararı vermiş, hazırlığını yapmış, ama tatbik sahasına koyamamıştı. Teşebbüsler, Türk Ceza Kanununda yapılan ve idam cezalarının infazı için yaş haddinin kaldırılması esasına dayanan değişiklikten sonra başlamıştı. Bu değişiklik düşük Cumhurbaşkanına bildirilmişti. Esasen bütün düşükler sorguları sırasında hangi suçlarla yargılanacaklarım ve kendilerine ne ceza isteneceğini öğrenmişlerdi. Bundan sonra

Celâl Bayar

Komitecinin sonu

Mithat Dülge

Çuvalladı

Bayar eskisi kadar soğukkanlı davranamamıştı. Az da olsa, hareketlerinde bir değişiklik meydana gelmişti. Genç Binbaşı, Bayarın intihar ederek Tarihe yargılanmadan malolma endişesi içinde olduğu kanaatine vardı. Erkanlı ile Bayar arasında geçen konuşma teype de alınmış ve arşive kaldırılmıştı.

Neron gibi

Doğrusu istenirle, Adadaki idareciler Bayann böyle bir şey yapacağına pek ihtimal vermemişlerdi. Gerçi tek odada kalanların -Bayar, Menderes ve Koraltan- başında devamlı olarak bir subay nöbet bekliyordu. Bütün ihtimaller göz önünde tutularak her türlü ihtiyat tedbiri alınmıştı. Ama gene de Bayarın, bel kayışıyla intihara teşebbüs edeceği akla gelmiyordu.

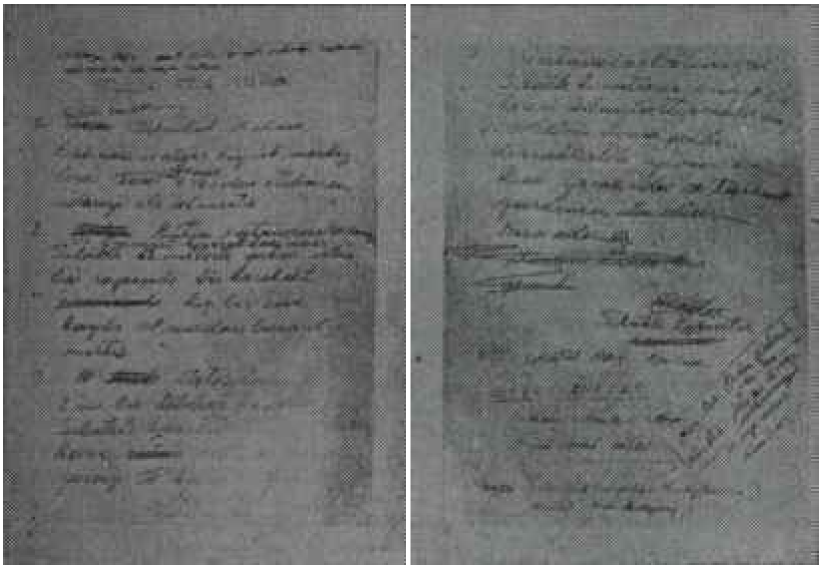
Pazar sabahı mevkufların banyo yünüydü. Banyo, Bayarın kaldığı odanın tam karşısına isabet ediyordu. Düşük Cumhurbaşkanı şimdiye kadar her pazar sabahı muntazaman ve eksiksiz -manikür ve pedikür hariç- banyosunu almıştı. O sabah ta sükûnetle yatağından kalktı. Bornozunu yanına alarak karşı tarafa geçti. Banyonun kapısında genç bir subay nöbet beklemekteydi. Bayar içeri girdi ve kapıyı kapattı. Nöbetçilere en ziyade bu şuada dikkat edilmesi tembih olunduğundan genç subay kulak kesildi. İçeriden gelen hışırtılardan Bayarın soyunduğu anlaşılıyordu. Daha sonra ses kesildi. Birkaç dakika geçti, nöbetçi subay garip bir hırıltı duyuldu.Dikkat etti.Bu boğazlanan bir insanın hırıltısını andırıyordu. Bu sırada, bir et külçesinin mermere çarptığında çıkan ses duyuldu. Genç subay derhal banyonun kapısını açtı ve Bayan dizlerinin üzerinde, yerde kıvrılı bir vaziyette buldu. Boğazında bel kemeri vardı ve sıkılmıştı. Genç subay derhal durumdan ilgilileri haberdar etti. İlk müdahale, Adanın dahiliye mütehassısı Dr. Yüzbaşı Ahmet Karahaliloğlu tarafından yapıldı. Bayar bornoza sarılarak odasına geçirildi Ve kendisine oksijen verilmeğe başlandı. Bilâhare şehre haber gönderilerek bir hücum botuyla Ord. Prof. İhsan Şükrü Aksel ve Prof. Necmettin Polvan Adaya getirildiler. Doktorlar grupuna, Yassıada garnizon hastahanesi baştabibi Galip Bozalıoğlu da katıldı. Zaten saat 13.30 a geldiğinde düşük Cumhurbaşkanı tehlikeyi atlatmış ve hayata yeniden dönmüştü. Dört doktor tarafından hazırlanan raporda, Bayarda tehlikeli bir hal görülmediği, canlılığından ve hafızasından bir şey kaybetmediği, reflekslerinin ve adale kuvvetinin yerinde olduğu belirtiliyordu. Dizlerinde, düşme esnasında hafif sıyrıklar meydana gelmişti.

Bayarın, bütün çalımını ve sahte vekarını kaybederek intihara teşebbüsü bütün yurtta tahminlerin çok

Adnan Menderes

Karamanın Koyunu

Türkiye radyolarında okunan ilk tebliğ
Tarihî bir vesika,

altında bir akis yarattı. Bu, on yıllık rejimin iki mesulünden birinin bütün kurtuluş ümidini kaybettiğinin delili sayıldı. Zaten üstadın "iade-i afiyet etmesi" de uzun sürmedi ve can çıkmayınca huy çıkmadığından kendine gelir gelmez ilk isi para meseleleri oldu. Hakikaten düşük Cumhurbaşkanı, intihara teşebbüsünden beş gün sonra Ankaradaki Kızılbey vergi dairesine bir yıldırm telgrafı çekiyor ve 12 bin liralık gelir vergisi taksidini ödeyemeyeceğini bildiriyordu. Anlaşıldığına göre milyonluk servet sahibi Bayarın ödediği gelir vergisi 24 bin liradan ibaretti. Bunun ilk taksidini Martta yatırmıştı. İkinci 12 bin liranın Eylül sonunda ödenmesi gerekiyordu. Yıldırım telgrafında Bayar "Yassıadada bulunduğundan dolayı" taksidi ödeyemeyeceğini bildiriyor .ve vergi dairesine yol gösteriyordu: Topkapıda bir evi vardı, vergi dairesi bu evi satacak, kendi 12 bin lirasını alacak, geri kalanını Bayar ailesine verecekti! Telgrafı okuyanlar düşük Cumhurbaşkanının hediye köpekleri fahiş fiyatla devlet çiftliklerine satmasını hiç yadırgamadılar. İnsan intihar teşebbüsünden beş gün sonra bunu düşünebilirse, normal anında köpek değil, babasını bile satabilirdi.

Bir başka âdem

Bu sırada, duruşma günü yaklaşır ve Bayar insani mahkemeyi atlayarak doğrudan doğruya ilâhı mahkemenin huzuruna çıkmaya çalışırken Yassıadada, düşük Cumhurbaşkanının odasının biraz ötesindeki bir odada saçları ağarmış, şişkin yanakları sarkmış başka biri değişik plân tatbik ediyordu. Bu, kendisine Sabık Başbakan dedirtmemeye niyetli Sabık Başbakan Adnan Menderesti. Bayarın çalımlı edasına mukabil Menderes son derece itaatli, munis, hattâ yılışıktı. Gördüğü her üniformanın karşısında ayağa kalkıyor, terbiyeli tavır takmıyor, mütemadiyen ellerini uğuşturuyordu. Pomatsız kalan yüzündeki kırışıklıklar artmış, saçlarını hakiki rengi meydana çıkmıştı. Şişmanlamıştı. Boynu, devamlı surette büküktü. Geçen haftanın ortasında, kendisine ne düşündüğü sorulduğunda sesine en tatlı tonu vermeye çalışarak:

"— Vallahi, ne diyeyim? Memleket bir anarşiye doğru gidiyordu. Bu anarşiyi seçimle de önleyemeyecektik. Hareketinizle bizi de kurtardınız" dedi.

Yüzsüzlüğün bu kadarı karşısında donup kalmamak kabil değildi. Ama Menderes bu savunma tarzını daha İhtilâlin ilk günlerinde benimsemiş, kendisini Hükümet adına ziyaret eden Selim Sarper vasıtasıyla Cemal Gürsele aynı mealde haber yollamış, teşekkür bile etmişti! Nitekim, meselâ Orhan Erkanlı Cumhuriyet gazetesinin yaptığı seri röportajlar sırasında kendisine "Devrimden sonra en çok şaştığınız olay?" suali sorulduğunda "Ençok şaştığım olay düşüklerin en mücrimlerinin biye 'İyi

Perk Diyor ki

"Eylülün 18 inden itibaren umumi heyet halinde çalışmalara başladık. Gayemiz, bu haftanın sonuna kadar Yassıada duruşmalarıyla ilgili kararnameleri tanzim etmektir. Bunun için sıkı bir çalışma devresine girmiş bulunuyoruz. Haftanın sonuna kadar, kararı verilecek dosyalar tamamlanacak ve Yüksek Adalet Divanına sevkedilecektir. İlk Plânda Yüksek Adalet Divanına sunulacak dosyaların sırası şöyledir:

a) Anayasayı ihlâl
b) 6 - 7 Eylül olayları
e) Ankara ve İstanbul Üniversitelerinde cereyan eden olaylar
d) Topkapı ve benzeri olaylar

"Şimdilik gayemiz bunların neticelerini almaktır. Bunlar tamamlandıktan sonra çalışmalarımızı diğer konulara teksif edeceğiz. Bilindiği gibi, ilk dört konu üzerindeki çalışmalarımızı tamamlayabilmek için diğer konular üzerindeki faaliyetimizi tamamen durdurmuş bulunuyoruz. Buna göre, bir tarafta Divanda muhakemeler görülürken, diğer tarafta soruşturma devam edecektir.

"Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanının vazife ve selâhiyetlerinl belirten 3 Numaralı kanun sarihtir. Bu kanuna göre Yüksek Soruşturma Kurula tarafından haklarında lüzum-u muhakeme kararı alınan suçlular Yüksek Adalet Divanına mevkufen gönderilirler. Demek oluyor ki Yüksek Soruşturma Kurulu eğer bir şahıs baklanda lüzum-u muhakeme kararı verirse, o kimse tevkif edilmemiş olduğu takdirde Kurul tarafından hakkında tevkif kararı da verilmesi lüzumu vardır.

"Birkaç gün önce başladığımız umumî heyet çalışmalarında ele aldığımız bazı konularda karara varamamış ve bu sebeple tevsi-1 tahkikat açılmasını lüzumlu görmüştük. Bu yüzden arkadaşlarımızın bâzıları Ankarada, bâzdan da İstanbulda lüzumlu görülen kimselerin ifadelerini almışlardır. Kurullar Umumî Heyete verecekleri raporları tamamlaark üzeredirler. Bunların da kısa zamanda müzakeresine başlayacağız."

"Sapık Fikirler"

Bir tesadüf, Orgeneral Gürselin yeni ders yılının başlaması dolayısıyla öğretmenlere ve öğrencilere o meşhur mesajını gönderdiği sırada New York Times'da bir makale sıktı. Devlet Başkanının "demokratik nizamı reddeden ve güya memleketin kurtuluşunun diktatorya ile mümkün olacağını ileri süren yazılar, fikirler"e karşı aldığı ciddi vaziyet mutlu akisler uyandırmış bulunuyor. Bu yazıların yazarları, bu fikirlerin şampiyonları dahi İhtilâlin başının tutumunu övmek için sıraya girdiklerine göre estirilen hava bir nisbet dahilinde sunidir, eyyamcıların eseridir. Ama, diktatoryanın, bir sistem olarak, bırakınız bizim gibi hamleye muhtaç milletleri, Amerikalıları dahi zaman zaman cezbettiği hakikattir. New York Times'daki makale, böyle bir hisse karşı Yeni Dünyanın insanlarını uyarıyordu ve "Demokratik idareyle kıyaslandığında diktatorya yetersiz görünüyor" başlığını taşıyordu. Türkiyede Gürselin "bu sapık fikirlere, özlemlere karşı dikkatli olmalıyız" dediği gün Amerikanın en ciddi gazetesinde aynı yolda bir ikazın yer alması, cereyanın kuvvetini ve bir temele dayandığını göstermeye şüphesiz yeter.

Amerikalı yazar -Edward Crankshaw adlı bir zat- demokrasinin, son yularda savunma halinde bulunduğunu belirtiyor: ve diktatoryaların aldıkları bazı parlak neticelerin göz kamaştırdığını hatırlatıyor. Amerikalılardan bahsederek "Biz" diyor "otokratik bir idareden nefret etmekle beraber, doğrusu, otokrasinin demokrasiye nazaran daha verimli bir sistem olduğu fikrini kabul etmiyor değiliz." Yazarın bildirdiğine göre Amerikada dahi diktatoryalarda işlerin kolay yürütüldüğü, demokrasinin bazı hususlarda ayak bağı teşkil ettiği, hiç kimseye hesap verme zorunda olmayan ve oy dilenmeye muhtaç bulunmayan otoriter idarelerin saman kaybını önlediği yolunda bir sathî görüş yaygın haldedir. Demokrasinin bir yandan demagogları birinci plâna çıkardığı, diğer taraftan iş başarmak isteyenlerin karşısına çeşitli güçlükler diktiği, onları tâvizlere, uyuşmalara, geri adımlara, tevillere mecbur ettiği hep şikâyetler arasındadır. Yazar "Deniliyor ki" diyor "demokratik sistem, hakikaten milli menfaatleri göz önünde tutan namuslu politikacıların güçlerini ve enerjilerini oy kazanma gibi, yerleşmiş menfaatlere, tazyik gruplarına, yıkıcı bir muhalefete karşı girişilen mücadele gibi bitip tükenmeyen, verimsiz mücadelelerle aşındırmakta, yitirmektedir."

Bu satırlar, 27 Mayıstan sonra Türkiyede yazdan yazıları ne kadar andırıyor, değil mi? Halbuki, gariptir, Menderesin filozofları, Belgeler, Dülgerler, Fenikler, Velibeşeler, Peyamiler aynı görüşü savunurlar, demokrasinin güçlüklerini liderlerinin otokratik davranışlarının mucip sebebi diye sayıp dökerken bugün demokrasiyi yerenler demokrasinin faziletlerini şakıyorlardı. Galiba insanlar bir derdin ıstırabını çekerken uyanık davranıyorlar, acı kaybolunca bazen sathilikten, bazen basiretsizlikten, bazen de paradoks merakından "sapık fikirlerdin cazibesine kolaylıkla kapılıyor, tehlikeli kestirme yolların özlemini duyuyorlar. Bu bakımdan Gürselin uyarması yerindedir: "Bir milleti yükseltmenin yolu şiddet ve zorbalık yolu değil, ahlâk ve fazilet yoludur. Bu da demokrasi yolu, milli İrade yoludur."

Nitekim, Devlet Başkanının mesajıyla şaşılacak bir görüş benzerliği taşıyan o, New York Times'daki makale Amerikalılara madalyanın öteki yüzünü tam bir berraklıkla gösteriyor. Bir takım kolaylıklara bakıp otokrasiye heveslenmenin Gürselin dediği gibi milletlere felâket getirdiğine bütün tarih şahittir. Bugün Türkiyede "Hürriyet içinde otokrasi" gibi acaip bir rejimin yürüyebilmesi bizleri yanıltmamalıdır. Bu, Devlet Başkanı ve heyet olarak Millî Birlik Komitesi tarafından İnkılâp idaresinin demokrasi istikametinde aralıksız itilmesinin neticesidir. İdare, iki başlı her rejim gibi, en sonda Hürryet ile Otokrasi arasında mutlaka bir seçme yapmak zorunda kalacaktır. İnkılâp, Hürriyete çevrilerek ömrünü tüketirse demokrasinin Amerikalılar tarafından dahi şikâyet edilen güçlükleriyle bizi başbaşa bırakacaktır ve biz bu güçlükleri yeneceğiz. Ama İnkılâp, o sapık fikir şampiyonlarının arzuladığı şekilde Otokrasiye çevrilerek ömrünü tüketmek talihsizliğine maruz kalırsa Hürriyet bu topraklar üzerinden tasını tarağını toplayıp göç etmek zorunda kalacaktır..

Amerikalı yazar bu gerçeği kendi vatandaşlarının gözleri önüne seriyor. "Diktatör bir polis terörü kurmak istemeyebilir, ama polise mutlaka engin yetkiler verecektir. Sanayii, tekniği, ilimi sımsıkı bağlamak istemeyebilir, ama bunların her dalının başına getirecek ehliyeti! insan bulamaz. Sanatı kontrol etmek istemeyebilir, ama kontrol etmeğe mecbur kalır, zira kafa kaldırma her an hazırdır. Diktatörlük, komite halinde de, bir seçkin zümrenin öncüsü halinde de, kuvvet kullanılmaksızın muhafaza edilemez." Bunlar, tarihin ışığı altında ileri görüşlülüğün, basiretin ve sağduyunun ortaya koyduğu gerçeklerdir.

Siyasi rejimler mevzuunda fikir söylenirken göz önünde tutulması gereken nokta, her tarzın mahzurları ve avantajları bir arada taşıdığıdır. Otokrasinin cazip tarafları bulunduğunu ifadeye dahi lüzum yoktur. Demokrasinin mahzurları da araba dolusudur. Ama insanlık, uzun tecrübelerin ışığında bu iki sistemden ikincisinin toplumlara mutluluk getirdiğini tesbit etmiştir. Şimdi, rejimden bahsederken bir tanesinin sadece avantajlarını, ötekinin ise sâdece mahzurlarını sayıp dökmek, madalyanın diğer tarafına hiç el atmamak dürüst bir taktik değildir. Partiler, partizanlar, çirkin politikacılar, oy avcılığı, tâvizler, âdi propaganda nutukları, demagoglar.. Bunlar, doğrudur, demokrasinin ayrılmaz parçalarıdır. Ama bunları, toplum idaresini bir otokrasiye devredebilmek için korkuluk gibi sallamak, buna mukabil otokrasinin ayrılmaz parçaları olan polis terörünü, hürriyetsizliği, zulümü, insanlık dışı muameleleri hasır altı etmek objektif tahlili imkânsızlaştırır. Zaten biraz da bundan değil midir ki arzuladıkları otokrasinin adını söylemekten çekmenlerin partisiz, politikacısız, seçimsiz, oysuz bir demokrasi havariliğini 27 Mayıstan beri yapmaları?

Türkiyede, kapalı veya açık, bildiğimiz demokrasiden başka bir rejimi yürütmeye biç kimsenin gücü yetmeyecektir. Bir endişe varsa o, teşviklere kapılıp aklını kaybedecek bir kaç maceracının bunu denemeye kalkışmaları ve kendilerini mahvederlerken bizleri de gene biraz üzmelerinden ibarettir. Sayın Gürselin ikazı, böyleleri varsa onlara güçsüzlüklerini, Gürselin ve heyet olarak Komitenin asla kendileriyle beraber olmayacağını biraz daha kolay anlatacaktır ki bu da bir talihsiz denemeyi dahi önleyecektir.

oldu. Bizi de, memleketi da kurtardınız!' demeleridir" cevabını vermişti. Menderesin, duruşmalar sırasında bu edayı muhafaza edeceği anlaşılıyordu

Ancak, bu haftanın ortasında D. P. nin kapatılması için mahkeme kararı alındığında meşhur Havadiste çıkan bir kaç satır hâdiseye daha geniş mâna. verdi. O gün Havadis, D.P. nin tarihçesini de yazmıştı. Bu tarihçede D.P. sözcüsü 1954 seçimindeki "zafer"i belirtiyor, sonra şöyle diyordu: "Bu tarihten itibaren Muhalefetle İktidar arasında cereyan eden müessif hâdiseler memleketin asayiş ve emniyetini tehlikeye sokmak istidadım gösterirken..." Demek ki Genel Başkanlarının tutumunu bütün DP. kuyrukları benimsemişlerdi ve kasten, seçimleri yapmamak, rejimi değiştirmek için yarattıkları anarşinin mesuliyetini kendilerine karşı, bu tutumları dolayısıyla mücadele açmış olanlarla paylaşmaya çalışacaklardı

Menderese, ideal arkadaşının teşebbüsü haber verilmedi. Ama, duymaması imkânsızdı. Her halde fazla bir reaksiyon göstermedi.

Adanın asil misafirlerinden bir başkası daha vardı ki, olup bitenleri pak umursamaz görünüyordu. Sorgusu esnasında bol bol İnkılâp tarihinden bahseden Koral tan, nutku pek fazla sevmekte ve fırsat buldukça karşısındakilere hürmetkar nutuklar çekmekteydi. Düşük Meclis Başkanının fazla sıkıştırılmağa tahammülü yoktu, Sorguları esnasında darda kalınca "Ben bilmem, hep onlar yapardı" diyor ve üzerine fazla varmamalarını rica ediyordu.

Koraltan hâdiseleri böylesine umursamaz görünürken, Yassıadanın havası, sakinlerine varamamağa başladı. Nitekim haftanın sonunda lstanbulun dehşetengiz polis müdürü Faruk Oktayın da kalb kriziyle ölmesiyle, Yassıadada ölenlerin sayısı üçe çıktı.

Dosya, dosya, dosya

Mamafih, duruşmalar başladığında Yassıadanın üzerindeki perde herkes için açılacak ve bir devrin cakalı kodamanları sanık sandalyasında o umursamadıkları halkın karşısına çıkacaklardı, İlk önce Anayasayı ihlâl suçunun hesaplaşması yapılacak ve D.P. bütün kodaman kadrosuyla arz-ı endam edecekti.

Erkanlı konuşuyor.
Okumuş adam

Anayasayı ihlâl suçuyla ilgili soruşturma, 4 Numaralı Soruşturma **Kurulu** tarafından yürütülmüştü. Altay Egesel başkanlığındaki **kurulun** diğer iki üyesi, Cebbar **Surel** ve Adil Yüceferdi **Kurul,** Yassıadada tamamı tamamına 20 gün geçirmiş ve düşük **iktidar** mensuplarının ifadelerini, almıştı. Hazırlanan raporun sadece daktilo edilmesi üç gün sürmüştü. Rapor perşembe günü Yüksek Soruşturma Kurulu Genel Kuruluna sevkedildi ve üzerinde açılan müzakereleri müteakip kabul edildi.

Ancak, Anayasayı ihlâl suçunun hesaplaşması tamamlanır tamamlanmaz Yüksek Adalet Divanına öteki mevzuların dosyasını yetiştirmek lâzımdı. Bu yüzden geçen hafta içinde Yüksek Soruşturma Kurulu, çalışmalarına, biraz daha hız vermek lüzumunu hissetti. Gerçi üç aya yakın **bir** zamandır geceli gündüzlü durmadan çalışan **Kurul** üyeleri inşan üstü bir gayret sarfediyorlardı. Tek tatilleri öğle yemeği paydosuydu. Geçen hafta içinde bundan da vazgeçildi ve öğle yemekleri **bir** iki sandviçle atlatılmağa başlandı. Ayrca, Kurul bir karar **daha aldı** ve emrinde çalışan vazifelilerin cumartesi ve pazar günleri fazla mesai yapmalarını mecburî kıldı.

Geçen çarşamba günü, tâli kurullar hâlinde çalışan Yüksek Soruşturma Kurulunun 8 numaralısı günün en talihsiz kuruluydu. Saat 10.15 de Yani **Büyük Millet** Meclisinin D blokundaki kapıya yanaşan bir jip, 8 Numaralı Kurula verilmek üzere iki **çuval** dolusu evrak bıraktı. Çuvalları asansöre yerleştirmek için sırtlayan odacılar, bellerinin kırılacağını zannettiler. Bununla beraber, çuvalların hangi meseleye ait olduğunu bildikleri **için** pek hayret etmediler. Üç **aydır şurada** çalışıyorlardı. Nicelerini görmüşlerdi. Sonra, meşhur Mithat Dülgenin işin içine karıştığı bir meselede bu kadarcık evrak, vesika olmazsa Ziraat Bankasının ünlü Umum Müdürünün şa**nına** halel gelmez miydi ? Hakikaten iki çuval da, Kromit Şirketiyle alâkalı vesikalarla doluydu. Pek uzak yerden gelmiyorlardı. Posta Caddesindeki, Mustafa Develiye ait 39/2 numaralı yazıhaneden **alınarak** getirilmişlerdi. Develi, **Kromit** Şirketinin kurucularından Oğuz A**kalın** avukatıydı.

Aynı anda yukarı katta iki odacı, asansörün çıkmasını bekliyor ve a-

lınlarındaki teri siliyorlardı. Onların da yanında iki çuval evrak bulunuyordu. Dışişleri Bakanlığına gönderilmek üzere çuvallanmış olan evraklar 6-7 Eylül olaylarıyla ilgiliydi. Bakanlık bütün bunları inceledikten sonra bir rapor hazırlıyacak ve 7 Numaralı Kurula verecekti. .

Dülge ve şürekâsına ait iki çuval vesika 8 Numaralı Kurula götürülmek üzere asansöre konuldu. Bu sırada yürürken yorgunluktan ayaklarım sürüyen bir polis memuru, yüzünü buruşturarak içeri girmiş ve kendisine merakla bakan arkadaşlarına ümitsiz ümitsiz başını sallamıştı. Kurulun emrindeki polislerden biri olan bu adam tam dört gündür, Ankara kazanının içinde kepçeydi. Bir hanım arıyor, ama bir türlü bulamıyordu. Aradığı, Dülgenin hanımıydı. Nedense bayan Dülgeyi bulmak bir türlü kaabil olmuyordu. Vedide Dülgenin aranmasına sâdece Ankarada devam edilmiyordu. Emir gereğince bayan Dülge İstanbulda da fellik fellik aranmaktaydı. Ama oradan gelen haberler de menfiydi. Bayan Dülge ortada yoktu.

Hırsız - polis oyunu

Çuvallarla evrak yetişmiyormuş gibi, çalışan tâli kurulların başları bir başka meseleyle daha dertteydi. Düşük iktidar milletvekillerinin devr-i sabıkta Mecliste yaptıkları konuşmaların tetkiki bâzı tahkikat için lüzumluydu. Bunların tetkiki insanı çileden çıkartmaya kâfi geliyordu. Zira düşük beylerin, kürsüde yaptıkları konuşmaları zabıtlar üzerinde bir kere daha yapmak gibi bir iptilâları vardı. Yeni baştan tanzim edilen konuşmalarla stenoların not ettikleri konuşmalar arasında dünya kadar fark oluyordu. Bunu tespit etmek için de konuşmaları iki kere gözden geçirmek icap ediyordu.

Soruşturma Kurulunun en eğlenceli kısmı, düşük iktidar mensuplarının mal beyanlarım inceleyenlerin çalıştığı kısımdı. Maliye müfettişlerinin başkanlığındaki ekipler düşüklere ait ikibine yakın mal beyanını incelemekteydiler. Beyannameler içinde eski Türkçe ile doldurulanlar olduğu gibi, arazisinin miktarını bilmediğini belirten üstadlarınkine de rastlanıyordu. Umumiyetle eş taraf, 1950 yılındaki servetle 1960 yılındaki servet arasındaki başdöndürücü farklardı. Düşük iktidar mensupları dünyalık edinme yarışında atbaşı gitmişlerdi.

Beyannameleri inceleyenler, işin sonuna geldiklerinde oldukça eğlenceli bir hesap yaptılar. Elde edilen rakamları alt alta koyup topladılar, Ortaya çıkan rakam, T.C. Hükümetinin bir yıllık bütçesine aşağı yukarı eşitti!

Milletlerin itibarı

Selim Sarper

İnkılâp sonrası Türkiyesinde seçimlerin süratle -acele değil- yapumasında sayısız millî menfaat bulunduğunu daha bundan üç ay önce söyleyenleri "Hemen iktidara gelmek ihtirası"yla damgalamaya kalkanlar, evvelâ Avrupa Konseyinin, sonra Parlâmentolar Birliğinin kararlarıyla her halde ayılmışlardır. Avrupa Konseyi, İnkılâp idaresinin delege ' gönderme teklifini kabul etmemiştir. Mucip sebep olarak, bu idarenin seçim yoluyla kurulmadığını göstermiştir. Parlâmentolar Birliğine gelince, oradan geçici olarak ihraç edilmiş bulunuyoruz. İhraç kararı, Türkiyede Parlâmentonun feshedilmiş olması dolayısıyla alınmıştır. Birlik, Millî Birlik Komitesini Türkiye Büyük Millet Meclisinin yerine kaim saymamıştır. Türk Parlâmentosu seçimle kurulur kurulmaz Birliğin kapıları bize yeniden açılacaktır.

Şimdi, hâdiselere dar bir açıdan bakmaya kalkışılırsa hiddet duymamak imkânsızdır. Millî iradenin zerresini teşkil etmediği son devrede dahi Bayar - Menderes rejiminin temsilcileri Avrupa Konseyinde de, Parlâmentolar Birliğinde de yerlerini muhafaza etmişlerdir. Bugünkü idare, İhtilâlle kurulmuş olmasına rağmen, millî iradeyi o rejimden İrin misli daha iyi temsil etmektedir. Bunu sâdece biz değil, dünyada aklı başında herkes bilmektedir. Bunu, sâdece bizim gazetelerimiz değil, onların ciddi basını defalarca yazmışlar. O halde bu, bir düşmanlık neticesi değil midir?

Hayır, değildir! Avrupa Konseyi, Parlâmentolar Birliği veya Beynelmilel Basın Enstitüsü gibi hür dünyanın önemli teşekküllerinin şu veya bu memlekete, şu veya bu idareye karşı hususî husumet beslediği, besleyebileceği inancına bir defa kapılırsak Menderesin fasit dairesinin içine düşmekten kendimizi kurtaranlayız. Bu neviden teşekküller belirli prensiplere sahiptirler. Prensiplerden birincisi millî iradenin ancak serbest seçimle belirdiği prensibidir. Demokrasi de zaten budur. Menderes idaresi temelinde nazarî meşruiyet taşıdığı için, Menderes Türkiyesi o teşekküllerden ihraç olunmuyordu. Ama bu meşruiyet yitirildiğinde mukadder akıbet gelip çatacaktı ve meselâ Avrupa Konseyinde, meselâ Beynelmilel Basın Enstitüsünde durumumuz münakaşa konusu olmaya başlamıştı. Bugün İnkılâp idaresi aleyhinde konuştuklarından dolayı, satıhta kalırsak kızabileceğimiz kimseler o tarihte Menderes idaresini dünyaya teşhir ediyorlar ve bize destek oluyorlardı.

Mesele, bilhassa milletlerarası alanda hâdiseleri geniş açıdan görebilmek, Burhan Belgenin bir Don Kişot edasıyla batı değirmenlerine saldırdığı günlerin havasına kapılmamaktır. Bu neviden teşekküllerin iyi niyetini peşinen kabul etmek, onların tutumlarını anlamaya çalışmanın birinci şartıdır. Bu, bizim tutumumuzda bir değişiklik yapma lüzumunu bize göstermeye yeterse geniş fayda da sağlar. Bütün batı âlemi için rejimlerin miyarı seçimdir. 1950'de itibarımız niçin o âlemde şahikasına yükseldi ve 1957' de niçin itibarımız bulutlandı ? Demokrasiye doğru gerçekten yürüdüğümüzü dünyaya daha iyi gösterirsek bu intikal devrinde işlerimiz daha kolaylaşır. Yoksa, "Gâvur ne derse desin" mantığının iptidailiğine düştük mü, bütün dünya perspektifimizi kaybetmiş oluruz.

Allahtan ki bu hakikat İnkılâp idaresi tarafından mükemmelen bilinmektedir. Sarperin Birleşmiş Milletlerde verdiği teminat bunun en canlı delilidir.

Bir Mülakat

Demokrat Partiyi

Bir isim bir günde memleket çapında şöhrete kavuşmuş bulunuyor. Bu, D.P. nin kapatılması için 27 Mayıstan sonra dâva açan Mustafa Geygel adlı vatandaştır. Kimdir bu vatandaş ? Nasıl bir düşünceyle ve hukuk anlayışıyla D.P. nin** kapatılması **için teşebbüse geçmiştir ? Demokratlığı nereden gelmiştir? Bir AKİS muhabiri D.P. nin kapatılması kararı verildikten sonra Mustafa Geygel ile konuştu. Aşağıda bu konuşmada Geyyelin anlattıklarını aynen, kelimesi kelimesine katacaksınız. Bir 1957 Demokratı olan davacı, D.P. bütün antidemokratik kanunları çıkardıktan sonra bu siyasi teşekküle girmiştir. Daha garibi, partisinin kongre yapmaması karşısında 27 Mayısa kadar bir itiraz sesi yükselttiğini duyan da olmamıştır. Mümtaz 1957 Demokratı sâdece sesini çıkarmamakla yetinmemiş, partisinden sessizce istifayı da hiç hatırına getirmemiştir. Ancak D.P. iktidarı devrildikten sonradır ki mahkemeye koşan Geygelin çizgileri AKİS** muhabirine **anlattıkları okunduğunda gözlerin önünde tam bir açıklıkla çizilmiş olacaktır.

Sanırız ki D.P. ile kaderin istihzası hiç bir zaman bu kadar açık şekilde belirmemiştir ve kolay kolay da belirmeyecektir!

"Çorumun Alabüyükcami köyünde dünyaya gelmişim. Bir anam var şimdi. Bir de kız kardeşim vardı, ama sizlere ömür. Sonra yeğenlerimden birini okutmak için yanıma aldım. Bizin aile, Çorumun köklü ailelerindendir. Meselâ Çorum mebusu -şimdi Yassıadadadır- Ali Dedekargıoğlu bizim hısımdır. Yine Çorum mebusu Hüseyin Ortakçıoğlu da benimle kardeş çocuğudur. Çorumda Demokrat Partinin 1957 seçimlerini kazanmasında bizim ailenin büyük rolü olmuştur. Bu yüzden Aliyi, Menderes çok tutardı. Fakat o da son günlerde Demokrat Partiden soğumuştu. Hattâ ayrılacağını da burada birkaç defa ihsas etmişti.

"Ben lise muadili, sanat enstitüsü ayarında yapıtta okulundan mezun oldup. Sonra burada müteahhitliğe başladım, Onüç yıllık evliyim. Hattâ evliliğimiz ondördüncü yıla girmek üzere. Nimet, Fadime, Pamuk, Ali ve Kazım adlarında beş çocuğum var. Küçük Kâzımı çok severim.

"1957 yılına kadar siyasetle hiç uğraşmadım. Seçimlerden önce Demokrat Partiye kaydımı yaptırdım. Fakat aradan biraz zaman geçtikten sonra Demokrat Partiden ayrılmak aklıma düştü. Çünkü seçim arifesinde, beni bâzı D.P. lilerle birlikte iki gün devam eden bir geziye yolladılar. Gezi bende iyi bir intiba bırakmadı. Ondan sonra her toplantıda münakaşaya ve tenkide başladım. Demokrat Partiye girdiğim zamanlar yazıhanem Necatibey caddesindeydi. Yakut olduğu için kaydımı Necatibey Ocağına yaptırmıştım. Sonra, kendilerine muhalif olduğum ve az çok ta bir muhitim bulunduğu için, bana önem vermeye, benimle ilgilenmeye başladılar. Demokrat Parti üst kademeleri ile öyle pek temasım olmadı. Yalnız, birgün heyet halinde Ankara D Başkanı Mehmet Akına çıktık. O da şöyle oldu: Benim hiç bir şeyden haberim yoktu. Bir arkadaş, "Yahu seni Aydınlık Evlerde açılacak olan Menderes Ocağının müteşebbis heyetine seçmişler" dedi, Ben kemen harekete geçtim ve karşılıklı yazılar yazdık. O yazılar yok edilmediyse herhalde bulunabilir. İşte o zamanlar heyet halinde Mehmet Alanı makamında ziyaret ettik. Bundan başka Demokrat üst kademeleri ile hiçbir temasım olmadı.

"Biliyor musunuz, bâzı yakın arkadaşlarım bana gelip, "Yahu Mustafa, bunu yapmasaydın" diyorlar. Bir kısmı da gelip, "Arkadaş, eline sağlık, bir vatan borcuna yerine getirdin" diyorlar. Tehdit falan edildiğim yalan. Hiç öyle bir şey olmadı.

"Dâvayı açmam nasıl oldu, bakın, anlatayım. Cemalle hiç pazarlık falan yapmadık. Çünkü Cemal benim yakınımdır. Bir zaman önce aynı yazıhanede kalmıştık. Cemalin selâhiyeti büyüktür. Meselâ benim na-

Kapattıran Adam!

mıma bankadan para falan çekebilir. Birgün oturduk, konuştuk ve kararlaştırdıktan sonra dâvayı açtık. Demokrat Partinin kapatılmasının bize kaça mal olduğunu henüz hesaplamadık. Aslında Cemal benim bütün işlerime bakar.

"Eğer Demokratlar yeni bir anlayışla yeni bir parti kursalar, şüphesiz girerim o partiye. Tabii yeni partinin kazanması duruma ve partiyi kuranlar» bağlı. Demokrat Partinin kapatılması için dâva açmak fikri bana Kırşehirde gelmişti. Ben o zaman Kırşehirde, elektrik santralının inşaatını yapıyordum. **Bir** de baktım Millet Partisi kapatılmış ve bizim vilâyet olarak gittiğimiz Kırşehir kaza olmuş. Vilâyet olarak gittiğimiz yerden kaza olarak döndük. İşte o hâdise benim aklıma Demokrat Partinin kapatılması için dâva açmayı getirdi. Bu sebeple, dâvayı açtığımız zaman, kazanacağımızdan emindik. Fakat, şimdi Yassıadada bulunan Alinin masum olduğundan eminim. Çünkü o, mebus maaşının hemen hepsini yanına gelen vatandaşlara dağıtırdı. Hattâ arkadaşlarının zoruyla bir kooperatif kurmuşlardı. Oradaki 35 bin liralık hissesini satmak için gazetelere ilân vermişti. Diğer mebuslar, onun Menderes tarafından tutulduğuna bildiklerinden, ondan faydalanmak yoluna giderlerdi. Seçimlerde bizi kazandıran bizim sülâle olmuştur. Esasen bizim 800 hanelik köyün hepsi Cumhuriyet Halk Partiliydi. Fakat Ali aday olunca, bir de baktık 800 hanelik köydeki sandıklardan Cumhuriyet Halk Partisine ve Millet Partisine çıka çıka birer adetcik oy çıktı. Tabiî, bu hal civar köylere de sirayet etti ve Demokrat Parti seçimi Çorumda kazandı. Menderes bunu bildiği için, Aliyi çok tutardı. Fakat Ali dürüst çocuktur. Yassıadada onun muhakemesinde bulunmak isterim. Fakat henüz bir müracaatta bulunmadım.

Ali 26 Mayıs günü bana geldi, Çoruma gideceğim dedi. Direksiyonu iyi değildir. Onun için bana, arabayı sen kullan da gidelim, dedi. Sabahleyin bizim küçük oğlanın gürültüsü ile uyandık. Annesinden pasta istemiş, annesi de vermeyince bizim oğlan narayı basmış. Tabiî bütün ev uyandı. Radyoyu açayım dedim. Bir de baktım İnkılâp olmuş. Nasıl sevindim, bilemezsiniz!.. Tabii Aliyi de alıp götürdüler.

"Demokrat Partinin kapatılması için açacağımız dâvada kimseden talimat almadık. Cemalle konuştuk, kararlaştırdık ve dâvayı açtık. Cemal şimdi hayatından memnun. O da 1955 yılına kadar Demokrat Partiye çalışmıştır. Fakat ispat hakkı için Hürriyetçiler ayrılınca Cemal de ayrıldı ve Malatyada Hürriyet Partisini kurdu. Esasen kendisi Malatyalıdır. İhtilâlden bir ay önce hangi partiye girsem diye temaslara başladı. Bir zaman düşündükten sonra galiba karar verdi ve yine İnkılâptan Önce Cumhuriyet Halk Partisi Yenidoğan Gülek Ocağına kaydım yaptırdı.

Mustafa Geygel
1957 Demokratı

"Gelecek seçimlerde ben adaylığımı koymayı düşünmüyorum, ama Cemal Ankaradan adaylığını koyacak galiba. İlerde ben de fikrimi değiştirir miyim, bilmiyorum. Çünkü, biraz önce de izah ettiğim gibi. Çorumda bizim sülâle biraz g**eniştir.**

"Benim gibi Ali de siyasetten **pek** hoşlanmazdı. Hattâ son zamanlarda siyasetten lâf açıldı mı, hemen konuyu değiştirirdi. Fakat **birden** mebus olda. **İşi çok** iyiydi. Burada, Tıp Fakültesinde ihtisasını yapıyordu. Avrupadan getirttiği malzemenin ambalajını açmak nasip olmadı. Gelen âletler ambalajıyla **duruyor.**

"İşte benim Demokrat Partiye girişim, Demokrat Partiden ayrılışım ve **ondan sonra** da Demokrat **Partinin** kapatılması İçin dâva açışım böyle oldu.**

Derginizin 26 Eylül 1960 tarihli sayısında 6-7 Eylül hâdiselerine ait soruşturmadan bahsederken hakkımda "her devrin adamı" ve buna benzer bazı sıfat'lar kullanmışsınız, ömrüm boyunca yalnız memleketimin adamı olmakla müftahir'im. Her devrin adamı olmadığıma 1957 yılında yayınladığım ve Vekâlet emrine alınma kararına sebep olan, fakat tatbik edilemeyen ilişik makale'lerim bunu isbat'a kâfidir. Hoca'lığımda, Valilik ve Belediye Reis'liğimde ve en sonra da Büyük Elciliğimde yaptığım hizmetler meydandadır. 8-7 Eylül hâdiselerinde de tamamiyle masumum. Bu hakikât'da yakın da güneş gibi meydana çıkacaktır, imzaladığınız Basın Anayasa'sı bükümlerine göre mektub'umun aynen nesrini rica ederim.

Fahrettin Kerim Gükay - İstanbul

Partiler

Tek perdelik komedi

Uzun boylu, karışık saçlı, esmer hâkim oturduğu koltuktan doğrularak kürsüsünden aşağıya doğru hafifçe eğildi ve hemen alttaki masanın başında oturan zayıf, esmer zabıt kâtibesine hitaben:

"— Yaz kızım, dedi. D.P. nin feshine karar verilmiştir. Arzu edilirse esbâb-ı mûcibeli karar bilahare mahkeme kaleminden temin edilebilir".

Uzun boylu, esmer, karışık saçlı hâkimin adı Raif, soyadı Elmadağlı idi. Son derece sakin görünüyordu. Ayni sakin ifade ile salonda bulunanlara döndü ve:

"— Efendim, duruşma bitmiştir dedi.

Salon yavaş yavaş boşalmağa baş larken Raif Elmadağlı önündeki dos yaları karıştırıyor ve bundan sonraki duruşmanın kiminle alâkalı olduğunu araştırıyordu. Kürsünün hemen altındaki masada oturan zayıf zabıt kâtibesi ise, DP. nin feshiyle alâkalı dâvanın dosyasını kapatıp, daktilo makinasına yeni bir kâğıt **taktı.**

Hâdise, geçen haftanın sonlarındı bir gün cereyan ediyordu. Hâdisenin cereyan ettiği mahal, Adliyede 4. Asli ye Hukuk Mahkemesi salonuydu. Saatlerin 10.03 ü gösterdiği sıralarda başlıyan duruşma tamamı tamamma 14 dakika sürmüş ve bu 11 dakikalık zaman zarfında, 14 küsur senelik maziye sahip bir parti siyasî tarihin karanlıklarına gömülmüştü.

Duruşma başladığında, Adliye binasının ikinci katında, sağ tarafta bulunan 4. Asliye Hukuk Mahkemesi salonu ağzına kadar doluydu. İğne atılsa- yere düşmezdi. Anlaşılan, bir zamanların bel bağlanılan partisi D. P. nin fesih merasimi, şanına lâyık bir alâyiş içinde icra edilecekti. Ne yazık ki, evdeki hesap çarşıya uymadı ve bu fesih merasimi bir parça sürpriz, bir parça da sükûnet içinde sona erdi. İşin asıl eğlenceli tarafı, davacının salonda bulunmayışıydı. Belli ki, 1957 Demokratı müteahhit Mustafa Geygelin yüreği bu acıklı sahneye şahit olmağa elverişli değildi. Ne var ki duruşma sona erdiğinde, koridorlara çıkan gazeteciler ve foto muhabirleri 1957 Demokratı Mustafa Geygeli hazır, kendilerini bekler buldular.

Duruşma safahatı

D.P. nin feshiyle alâkalı duruşmaya başlandığı sırada D.P. yi Trabzon Barosuna kayıtlı avukat Kemal Yılmaz savunmaktaydı. Davacı vekili olarak da salonda Cemal Özbey bulunuyordu. Hâkim Raif Elmadağlı bu tarihi celsenin ilk sözünü müdafaa, avukatı Kemal Yılmaza verdiğinde bütün gözler, riyaset kürsüsünün hemen karşısındaki bir masanın kenarında ayakta duran kesik saçlı, bıyıklı avukata yöneldi. Salonda bulunan dinleyiciler, bu tanımadıkları avukatın D.P. yi müdafaa zımnında neler söyllyebileceğinl doğrusu merak ediyorlardı. Genç avukat heyecanla yerinden bir parça daha doğruldu ve sağ elini masanın kenarına dayayarak önce etrafını bir müddet süzdü, sonra tane tane konuşmağa başladı. Müdafaa avukatının ifade ettikleri, salonda bulunanları hayrete düşürmüştü. Zira kesik saçlı, kara bıyıklı avukat davacının ileri sürdüğü fesih sebeplerini. varit görüyor ve müdafaa zımnında tek şey söylüyordu: "Evet, D.P. kapatılmalıdır!.."

Doğrusu istenirse bu sözler salonda soğuk bir duş tesiri yarattı. O kadar ki, hüviyeti meçhul tıknaz bir avukat heyecanını zaptedemedi ve müdafaa avukatı Kemal Yılmazın arkasına yavaşça sokularak, âdeta fısıltı halinde şunları söyledi:

"— Demokrat Partiye kırgınlığınız olabilir. Demokratik rejimin tabii bir icabı olan koskoca bir müessesenin kapatılmasına nasıl bu kadar rahatlıkla müsaade ediyorsunuz?"

Bu sözler dinleyiciler arasında da tasvip görmüş olmalı ki, bâzı kimseler kalabalığın arasından Kemal Yılmaza doğru hamle etiler. Anlaşılan, hüviyeti meçhul avukatın müdahalesi yerinde bulunmuştu. Fakat Kemal Yılmaz bu salvo başlangıcını kendisine has sükûnet ve itidal ile savmasını bildi. Tanımadığı avukat arkadaşına, onunki kadar yavaş ve sakin bir sesle:

"— Burası duruşma salonudur, münakaşasını dışarıda yaparız" dedi.

Ancak, duruşma hitama erdiğinde meçhul avukat kaybolmuş ve Ke-

Gürsoytrak ve Kaplan İstanbulda basın toplantısında

Dertsiz başa dert

mal Yılmaz da bu duruşmadaki hareket tarzının neden ve niçinini bir hukukçu olarak izah fırsatım kaçırmıştı.

İşte, tek hakimli 4. Asliye Hukuk Mahkemesi salonunda 14 dakikalık bir zamana sığdırılan 14 küsur yıllık bir partinin âkibeti böyle bir dekor içinde kararlaştırılıyordu. Müdafaa avukatının söyleyecekleri bitince, sıra diğer ifadelerin okunmasına geldi. İlk ve mühim ifade, tabii, D.P. nin böyle bir âkibete uğramasında büyük rolü olan sabık Başbakan ve D.P. Genel Başkanı Adnan Menderesin ifadesiydi. Hâkim Raif Elmadağlı bu ifadeyi okuyacağını söyleyince, salondaki sessizlik ve heyecan son haddine ulaşmıştı. Yassıadadan gelen ifade elbette pek çok kimse için bir merak konusuydu.

Raif Elmadağlı karışık saçlarını sağ elinin parmaklarıyla karıştırdı, sonra önündeki dosyaya eğilerek ifadeye bir kere daha göz gezdirdi. Sabık Başbakanın Yassıadada alınan ifadesi bir hayli enteresandı. Düşüklerin başı, ifadesinde aynen şöyle diyordu: "D.P. nin kapanmaması için bir müdafaada bulunacak değilim. Bilâkis, bugünün şartları içinde kapanmasının doğru olacağı kanaatinde yim." Bu ifade okunurken salonda çıt yoktu. Herkes, sabık Başbakanın ifadesinin D.P. nin fesih fermanına eklenecek bir vesika olduğu kanaatindeydi.

Ancak, dikkate değer tek ifade sabık Başbakanın ifadesi değildi. Bu arada, DP. Genel İdare Kurulu üyeleri Tevfik İleri, Celâl Ramazanoğlu, Remzi Birant, Sjamet Ağaoğlu, Refik Koral tan ve Sıtkı Yırcalının da İfadelerine müracaat edilmişti. Bütün bu ifadeler ve "günün şartları" üst üste binince; tarihi karar, haftanın sonundaki perşembe günü tek hakimli 4. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından kolayca alındı.

İşin asıl eğlenceli tarafı kararın tefhiminden sonra başladı. Zira Adliye koridorlarına çıkan gazeteciler, asıl davacıyı koridorları arşınlarken buldular. Mustafa Geygel, hemen gazetecilerin ve avukatının yanına seğirtti, güleç bir yüzle avukatım tebrik etti. Daha sonra nutuk ve beyanat faslı başladı. 1957 den sonra D. P. ye giren ve 27 Mayıs inkılâbım müteakip D.P. den davacı olan zat, gazetecilere başından geçenleri tatlı tatlı anlattı. Bol bol resim çekildi Anlaşılan, maksat hasıl olmuştu. Bundan sonra, sabık DP. li müteahhit, gazetecilere Börekçi Hanının 35 numaralı odasındaki yazıhanesini tarif etti ve avukatıyla beraber kayboldu.

Hâdisenin ertesi günü, yeni parti peşinde koşanlar "Kral öldü, yaşasın Kral!" diye haykırıyorlar ve eski Demokrattan yakında kendilerinin açacaklan bayrak altında toplanmaya davet ediyorlardı.

Sunilik Merakı

Geçen haftanın ortasında bir akşam -daha kat'i olmak gerekirse: Çarşamba akşamı- radyoların haber bültenlerini dinleyip te "konuşan âlet"e bir yumruk sallamamak imkânsızdı. Spikerin anlattığı, Milli Birlik Komitesi üyelerinin yurt gezisiydi. Evvela bir il veya ilçe ismi söyleniyor, sonra söyle deniliyordu:. "Bugün Millî Birlik Komitesi üyesi şehrimize gelerek..", "Bugün İlçemize gelen Milli Birlik Komitesi üyeleri Belediye Meydanında..", "Millî Birlik Komitesi üyesi bugün İlimize gelmiş ve.." Üste, bu minval üzere dakikalarca devam edip gidiyor, aynı kuru, sıkıcı cümleler yayık bir sesle, sadece bir kaç il ve ilçe adı değiştirilmek suretiyle tekrarlanıp duruyordu. Bir defa, kimdi bu "Milli Birlik Komitesi üyesi?" Hayır, her halde e flite "Kahraman yaratmama" kompleksi içinde üyenin adının radyoda söylenmemesi uygun görülmüştü! Böylece, bir haber mahiyeti taşıması gereken cümleler sanki bir hayaletten bahseden cümleler haline geliyordu. Sonra, her defasında mahreç göstererek ve ayrı havadis şeklinde aynı satırları okumanın manası neydi? Bunun elbette ki bir manası yoktu, ama 27 Mayıstan sonra da işlerin 27 Mayıstan evvele nazaran farksız şekilde yürütüldüğünü mükemmelen gösteriyordu.

Bir yabancı radyoda haberlerin, bizim radyolarımızda verildiği şekilde verildiğini hiç duydunuz mu? Bir yabancı radyoda haberler ne güzel işlenmiş, nasıl usta bir gazeteci tarafından hazırlanmış, ne kadar özlü ve alaka çekici bültenler halinde okunur! Telgrafları altalta koy, sonra oku! Bunun adı, bizde "Haberler Bültenidir. Bunun, bir çuvala sabun doldurmaktan tek farkı sabun doldurmanın bülten hazırlamaya nisbetle daha zor ve daha yorucu olmasından ibarettir. Fransız radyosunu dinleyiniz. General de Gaulle on kişiyi mi kabul etmiş? Bu, bir tek haber olarak ve Fransa Devlet Başkanının o günkü hareketini hikâye eden cazip cümlelerle duyurulur. Bizde, General Gürsel on kişiyi kabul etmeyegörsün. Bu, bizim radyolarımızda sâdece has isimler değişik on haberdir ve her biri "Ankara - Anadolu Ajansı" diye başlar "Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel bugün Hariciye Köşkünde..." diye devam edip gider. Bayarın kabulleri böyle verilirdi, İnönünün kabulleri böyle verilirdi, Atatürkün kabulleri böyle verilirdi. Değişmeyen, haber bültenlerini hazırlayanların tembelliğinden ibarettir. Bir elde makas, bir elde tutkal ve masanın üstünde geniş bir kâğıt! Bu âletlere zihnin, ustalığın, titizliğin ve emeğin ilâvesi dün de görülmemiştir, bugün de görülmemektedir.İç haberler telgrafçı ağzıyla okunan telgraflar, dış haberler telgrafçı ağzıyla okunan telgraflardır "Haber" bunların sâdece resmi adıdır

İhtilâl idareleri, haber bültenlerine en ziyade dikkat etmesi gereken idarelerdir. Bunlarda hiç olmazsa gazetelerimizin artık yaptıkları "derleme" usulünü tatbik, icapların en basiditir. Haber bültenlerinin çalışılarak, üslûbu cazip ve dikkatli, haber yazma tekniğine göre hazırlanmış, evvelâ havadisin özünü, sonra tafsilâtını, nihayet teferruatım veren metinler halinde hazırlanması zamanı gelmiştir ve geçmektedir. Bunun için küçük bir büro kâfidir. Mesele, işten anlayanların iş başına getirilmesidir. Telgraflar o büroya gelir, büroda bülten bir gazete, daha doğrusu bir mecmuanın haber kısmı hazırlanır gibi hazırlanır. Evvelâ konular tesbit edilir, her konu bir -ama tek bir- haber olarak göz önünde tutulur ve işlenir. Kelimeler seçilir, cümleler seçilir, dinleyicinin merakım ve alâkasını ayakta tutacak akıcılık sağlanır. Sonra da bu bültenler sakız çiğneyen değil, mümkün olduğu kadar çok kelimeyi mümkün olduğu kadar açık şekilde okuyabilen, radyoda en kıymetli şeyin zamandan ibaret bulunduğunu müdrik spikerlere okutulur.

Haber bültenleri böyle hazırlanır, tefsirler böyle hazırlanır. Ama, denilecek ki "Ee, bunun için çalışmak, uğraşmak, İşi iş bilmek gerekir.. * Söylenmek istenen de, zaten bu değil midir?

İnkılâp

İki başlı kartal

Geçen haftanın ortalarında bir gün Büyük Millet Meclisinin meşhur "Merdivenaltı"nda -bir zamanlar burada dehşetli siyasi tartışmalar, Hattâ hamallara has el şakaları olurdu- kâhkülü alnına düşmüş bir kurmay, karşısında kendisini dinleyen iki genç adama şöyle dedi:

"— Vallahi çocuklar, senelerdir ralantide çalışan bir idare var. İşler

Bir Vesika

Meşhur Ferit

İstanbulu Menderes adına, idare eden çetenin yıllardan beri randevu evlerini, barları, umumhaneleri, kumarhaneleri haraca kestiği, bunların faaliyetini rüşvet mukabili organize ettiği biliniyor, söyleniyordu. AKİS, bu mevzuda ifadesine başvurulan İstanbul Emniyet Müdür Muavini Ferit Sözenin -Suzan Sözenin mesut kocası- itiraflarını ele geçirmiş bulunmaktadır. İşgal ettiği makama karısının dostu Menderes tarafından getirilen Sözenin bu itirafları hem kendisine imzalatılmış, hem de banda alınmıştır. Suzan Sözenin bahtiyar kocası, marifetlerini, okunacağı veçhile -itiraflarının tek kelimesine dokunulmamış, cümleleri aynen muhafaza edilmiştir- bülbül gibi anlatmıştır. Tahkikatı yapanlar bu ifadeyle yetinmemişler, itiraflarda adı geçenleri birer birer celbederek hâdiseleri tevsik etmişlerdir. Böylece İstanbulun sefahat çevrelerini haraca bağlıyan resmi gangster şebekesinin içyüzü ve faaliyeti bütün açıklığıyla, bulaşmış şahısların adıyla ortaya çıkmıştır. İtiraflar, pek çok kimsenin ayılmasına, ama pek çoğunun da bayılmasına yol açacaktır.

Ben randevu, otel ve kumarhanelerden haracımı toplattığım Bedri Yükseli 1941 senesinde tanıdım. İssizdi; muztar durumda kalmış sağda solda iş arıyordu. Kendisine tavassut ettim tevzi bürosunda memur oldu. Burada vazifesini suiistimal ettiğinden tevzi bürosu şefi Abdurrahman bey tarafından hakkında takibat açtırılmışdı. Kendisini takibata maruz kaldığı suçundan dolayı affettirdi isem de: vazifesinde istihdamına imkân sağlanamadı. Ticaret denedi iflas etti. 'Bilâhare İnhisarlar İdaresine kendisini soktum. Orada da muvaffak olamadı. Gayesiz bir adamdı. Evime, hattâ annemin evine gider yemek yer çıkardı. Kendisi ile samimi ahbablığımız randevuculuk yapan fuhuş mahallerinden haraç ve rüşvet temini için teessüs etti. Kendisi böyle şeylere çok düşkündü. İnhisar İdaresindeki memuriyetini terkettikten sonra tekrar geldi ve randevu evlerinden otel ve kumarhanelerden para sızdırmaya o zaman başladık.İlk defa kendisini Lüks Nermine gönderdim ve kendisine, Lüks Nermine git bana para versin yoksa kendisini berbat ederim dedim. Eğer bu ihtarım üzerine para vermemiş olsaydı müracaat eder çalıştırdığı yerleri kapatırdım. Ben 958'e kadar İstanbul Emniyetinde personel işlerine bakardım. 958 den sonra da kaçakçılık hırsızlık ve fuhuşla mücadele işlerini tedvire başladım. Bidayette lüks Nerminden ayda beş yüz lira sızdırıyordum. Bu hal bu miktar üzerinden iki sene devam etti. Lüks Nerminden parayı hep Bedri alırdı ve topladığı bu parayı bana ya yolda verir ya dairede verir veya da eve getirirdi. Lüks Nermin kapandıktan sonra Kıllı Nermin ile sosyete Nermini sızdırmaya başladık. Bunlardan da elli dokuz yılının sonunda Bedri her birinden 24000 ve 30000 lira aldı. Bedri baha getirdiği paralarla 500 ve 250 lira olarak hissesini aldığı gibi ayrıca haracı topladığı yerlerden de para sızdırıyordu- Bedri daha sonra tarafımdan Savoy Oteline musallat kılındı Buradan da 1000 lira ayda para gelecekti. Bu otelin sahiplerini, para vermezseniz çok fena olur. Sizi hudut harici yaparım diye ben de tehdit ettim. Bir de dolandırıcılık hikâyesi vardır. Gangster Fahri ilamıyla maruf bir sabıkalı Mümtaz bey isimli bir şahsın 45000 lirasını dolandırmıştı. Mümtaz bey eskiden tanıdığım Muammer Mesel ile bana gelerek durumu ihbar ettiler ben de baya sevindim, ve ha... dokundu dedim. Takibata giriştik bu parayı gangster Fahriden tahsil ettik ancak, bu paranın 4000 lirasını Mümtaz beyin tanıdığı Muammer Mesciye iade ettik Bu Muammer Mesciye verilen sus payı idi, gerisi de cebimize indirdik. Dolandırıcı Gangster Fahri hakkında hiç Ur kanuni takibat icra etmedik. Zira biz kanunun emrini yerine getirmekten ziyade amir hükümlere muhalif hareketle çıkarımızın terviç ettiği yollarda hareket ederdik. Çalınan, dolandırılan eşya olduğu zaman ben ve emniyette bu işle alâkalı Semih harekete geçmez ancak çalınan, dolandırılan para olduğu vakit sevinir derhal kanuni değil de şahsi çıkarımız icabı harekete geçerdik. Usulsüz bir pasaport çıkartma işlerimiz de vardır. Kaçakçı Zeynel Kente usulsüz bir pasaport tanzim ettik bu iş için Emniyet Müdürü Sabık Vali Ethem Yetkinere de telefon etmiştir. Zeynel Kent beyaz zehir kaçakçısıdır döviz kaçakçılığı da yapar. Zeynel Kente sahte pasaport tanziminden Emniyet Umum Müdürü Cemâl Göktanın da haberi vardır. Bu gibi işlerden irtikap suretiyle temin ettiğimiz paraları hep birlikte bölüşür idik., 1955 yılında İspirli Fahri, Fahrettin Kerimle samimiyet peyda etmişti. Onun yanında ayak ayak üstüne atarak oturur ve konuşurdu. Bir tarih otelinin kapatılması işi vardı bu mesele dolavısıyle Polis mektebi müdürü Kemâl Kaya ile yanıma geldi ve Fahrettin Kerimle oturduğumuz lokantanın içinde idi. Fahrettinin bana 2000 lira rüşvet teklif etmesi üzerine kanuni takibata mevzu teşkil ettirilmiyen bîr cürmü meşhut yapıldı. Bunun üzerine Gümüşhaneye tâyinim çıktı fakat Gümüşhaney e gönderilmedim, Bu sıralarda karım Suzan Sözenin düşük Başvekille sıkı

Sözen Anlatıyor

bir metres hayatı münasebeti vardı, İstanbul Emniyet teşkilâtının ahlâk şubesinden Bahri İnoğlu isminde bir memur vardı. Bu memur da haraççının biri idi ve bizim şebekeye dahildi. Bir gün Bahri Sahil Otelini kapatmıştı ben Bahriye bu otelin sahipleri ile temas etmemesini ihtar etmiştim. Bahri bu otelin sahibi Dızdızcı Mustafa ile sık sık temas ederdi. Bunlardan haraç aldığı muhakkaktır. Ben Manolya otelinden de otelin sahibi Fethiyi tehdit etmek suretiyle haftada 1000 ilâ 1500 arası para aldım. Parayı Vasil veya Foti pastahanede veya evde verirdi. Foti ayrıca eve iki battaniye, kızartma makinesi ve karıma südyen, naylon kilot pudra ve krem gibi hediyeler getirirdi. Eğer bunlar tehditlerim üzerine istediğim parayı getirmezler ise onların fuhuş yataklarını otel ve kumarhanelerini kapatırdım. Zira arkamı sabık devrin büyüklerine dayamıştım. Onlarla bu samimiyetim de karımın düşük Menderesle metres hayatı yasamasından ileri geliyordu. İstanbul tüccarlarından Adil Kalkavan da klüp açma işi ile meşgul olduğu sıralarda bana rüşvet vermeye yeltendi. Fakat buna cesaret edemedi daha doğrusu kendisi bana antipatik geldi. İstanbulda bir de klüp 93 namında kumarhane vardı burayı Vasil işletirdi ipsiz sapsız takımından bir takım da ortakları vardı. Vasilden şantaj suretiyle ayda dokuz - on bin lira para alırdım. Kendisi ise günde asgari sayemde iki bin lira kazanırdı. Sabık Ankara Valisi Dilâver Argun da buraya sık sık gelirdi ve bu klüpten haraç namıyla ona da para verilirdi. İstanbulda Emniyet Müdürünün haberi olmadan hiç bir randevu evi, kumarhane, otel ve buna mümasil yerler ne kapanır ne de açılırdı. Çünkü kendisi de sabık devrin düşük adamlarına İstanbul'a geldiklerinde çekilen ziyafetlerden ve odalarına şehevi maymun hislerini tatmin için atılan kadınlardan ve bu suretle onların her bakımdan tatmin edilmiş olmalarından faydalanmak suretiyle kurulan bu çete şebekesinin kendisi dahildi.

İstanbulun bu çeteye yakın olan bir de arap Nasrisi vardı elli senelerinde üstüne atacak çulu dahi -olmıyan bu adam himayemiz altında kurduğu bir kumar ve fuhuş tezgâhı ile elde ettiği gayri meşru kazançla hem bizi doyurmuş ve hem de servet sahibi olmuştur. 958 yıllarında Boğazda dört yüz elli bin lira harcamak suretiyle bir apartman yaptırmıştır ki bu sâdece menkul ve gayrı menkul emvalinden sâdece bir cüz'ünü teşkil etmektedir. Bu herif kumardan fuhuştan sabıkalıdır ve Galata Demokrat Başkanı olarak kendisini bana takdim etmiştir. Kendisi Şehir Klübünde ve Şahane Klüpte cürmü meşhut halinde kumar oynarken yakalanmıştır. Kulüp 93 de ise randevu evi vardı ve burada sakıt İktidarın ileri gelenlerine cinsi ve münhasıran şehevi ziyafetler çekilmiştir. Bunun içindir ki burayı basıp kapatamıyorduk. Arap Nasri ayni zamanda silâh kaçakçısıdır fakat bu sebepden dolayı ne yakalanmış ne de hakkında tahkikat açılmıştır. Bizim, öncülüğümüzle sakıt İktidarın gerek şehevî gerek midevî bakımdan doymak bilmiyen ileri gelenleri sâdece bu klüplerde değil nüfuzlarım istismar etmek suretiyle zengin olan servet sahibi kimselerin evinde de eğlenirlerdi. Meselâ harcadığı paranın normal ve meşru yollardan kazanılmasına imkân ve ihtimal görülmiyen Şadan Öcalgirayın evinde de âlemler yapdırdı bu eve kadınlar celbedilir sabahlara kadar eğlenilirdi. Emniyet Umum Müdürü Cemâl Göktan ve İstanbul Emniyet Müdürü Faruk Oktay da benimle beraber bu zatın evine gitmişlerdir. Ayni gece İstanbul Emniyet mensuplarından Ahmet Tahtalı da vardı. Amir ve madun aramızda hiç bir saygıdan eser olmaksızın sabaha kadar kadınlı sazlı ve içkili âlem yaptık.

Randevucu Vasil, Namık Karayelin ikinci şube müdürlüğü zamanından beri çok dostumdur. Dilâver Arguhla dostlukları ise herkesin malûmudur. Dilâver Argun ve Namık Karayel âlem yapmak için klüp 93 e giderlerdi ayrıca Vasilin kaynı randevucu ve kumarhaneci Fotinin Cihangirdeki evinede giderlerdi. Beyoğlunda açılan Şehrazat isimli turistik bir yerin turistik belgesini Dilâver Argun Fotiye temin etmiştir. Sıra selvilerdeki yeri -kumarhaneyi ve randevu evini- Foti daha yeni kiralamıştır. Bir gün Fotinin eniştesi Vasil bana burada kumar oynatmak istediğini söyledi ve ben de müsaade ettim. Tezgâh kurulmuştu memuriyet nüfuzundan istifade ile bu kumarhanenin açılmasından dolayı Vasil bana birinci hafta beş bin, ikinci, üçüncü haftalar ikişer bin lira verdi. Foti ve Vasil ile Sâbık Denizli Mebusu Baha Akşit, İstanbul Mebusu Doktor Ali Harputlu, Düşük vekillerden Muzaffer Kurbanoğlu sabık Ankara Malisi Dilâver Argunun araları gayet iyi idi. İşlettikleri Savoy oteline giderler burada sazlı ve kadınlı âlem yaparlar on para da masraf etmezlerdi.

Lüks Nermini 959 senesinde Emniyet Müdürü Faruk Oktayın odasında bir kere gördüm, ikinci gelişinde Müdürün odasında ben yoktum. Lüks Nermini tehdit etmek suretiyle haraç istedim. Para vermezsen kanuni muamele yaparım dedim. Nermine haraçların tahsili için Bedriyi gönderdim. Bedri ondan paraları alır bana getirirdi. 955 senesinde Lüks Nerminden 8000 lira tahsil ettik. Bunun 4000 lirasını ben aldım mütebakisini de Bedri aldı. 956 ve 957 senelerinde ise tehditlerim suretiyle haraç miktarı 48.000 liraya yükseldi bunu da Bedri ile paylaştık. 959 senesinde 28.800 lira tahsil ettik 000 senesinde yine Bedri bana dört ayda on iki bin lira verdi.

Kıllı Nermlne gelince: bu da kurduğumuz haraççı çetesinin himayesi altında randevuculuk yapardı. Beni kendisi ile Bedri tanıştırdı. Hatta Bedri randevu evi olarak çalıştırılmak üzere kendi evini bin liraya bu kadına kiraya vermişti. Kıllı Nermin bir müddet bu evde çalıştı sonra da başka bir eve taşındı. Sayemizde kazancı çok iyi idi. Kıllı Nerminden yaptığı bu iş karşılığı bidayette otuz bin Ura sızdırdık bunun tahsili altı ayda oldu bu paradan bana Bedri yirmi dört bin lira verdi.

bu yüzden bir nebze ileri gitmemiş, daima yerinde saymış. Hâlâ ralantide çalışmağa devam ediyorlar. İşte, üççuçuk ay su gibi aktı gitti. Elde ne var?"

Gene kurmay. Muzaffer Özdağdı. Seyahatten yeni dönmüştü. Komite üyelerinin pek çoğu henüz gezilerini bitirmediğinden, Genel Kurul toplantılarına o sırada başlanmamıştı. Komisyon çalışmaları da bir hayli aksamıştı. Genç Yüzbaşı hakikaten üzüntülüydü. O kadar ki, karşısındakilere işlerin bir türlü yürümediğini anlatırken âdeta şikâyet ediyordu. Gençlerden bîri dayanamadı:

"— Vallahi bize şikâyet etmeyin Muzaffer bey, bütün imkânlar elinizde. Helvayı yapın yiyelim" dedi.

Özdag güldü. Başını hafifçe yana eğerek, muhatabına:

"— Ama ne yapacaksınız? Dilimizde tüy bitiyor. Söylüyoruz. Buna rağmen Hükümet üyelerine anlatamıyoruz. Bakınız, bundan evvelki Hükümet üyelerinden birisine, hazırlanan tasanlardan birini verdik. Aradan Aylar geçti, hâlâ gelecek. Bir komisyon kuruldu, tasarı komisyona girdi. Çıkması için ne lazım, bilemiyorum".

Hakikaten, Hükümette yapılan değişiklik Milli Birlik Komitesini tam manasıyla memnun etmemişti. Tadilât yapılırken birinci derecede düşünülen mesele, dinamik -ve itaatli- bir hükümet kurmaktı, Yeni üyeler ikinci bakımdan mükemmeldiler. Ama birinci bakımdan umulduğu gibi çıkmamışlardı Hele bâzıları, eskilerinden de yavaştılar. Meselâ bir Şahap Topcuoğlu, önüne getirilen bir işi çıkarmak için saatlerle düşünüyordu. Bu Bakanın, bâzı meselelerin halli için neredeyse istihareye yattığına insanın inanası geliyordu.

Komiteyi üzen meselelerden biri de Milli Eğitim konusuydu, öğretmen dâvası halledilememişti. Komitece alınan bâzı tedbirler, 13 küsur bin öğretmenin hazır olduğunu gösteriyordu. Ama, Eğitim Bakanlığı bu işi bir türlü organize edemiyordu. Bu bakımdan Hükümet ile Millî Birlik Komitesinin arası gene şeker renk hale gelmişti. Aslında kusur iki taraflıydı. Devlet mekanizmasınla nasıl işlediğini hiç bilmeyen subaylar memleket idaresini zaman zaman kıta idaresiyle karıştırıyorlar ve emirleri bir reaksiyon yaratmayınca sinirleniyorlardı. Tecrübesizliklerinden dolayı her şeyi kolay sanıyorlar, basit ve tabii komplikasyonlar karşısında arzuladığını yapamayanların hiddetine kapılıyorlar, ona buna kusur buluyorlardı. Ama bunun yamada, başa getirilen kimselerin ehliyetsizlikleri de gecikmelerin bir başka sebebini teşkil ediyordu. Hiç bir üstünlüğü olmayan kimseler, başkası bulunamadığından ve Komite partili kullanmamada inat ettiğinden üstün makamlara getiriliyor, orada işleri büyük başarıyla arap saçına çeviriyorlardı. Komite üyelerine de ya Muzaffer Özdağın yaptığı gibi dert yanmak, ya da geçen haftanın ortalarında İstanbulda Suphi Gürsoytrakın yaptığı gibi peşinen kayıp dâvaları savunmaya çalışmak kalıyordu.

Tartışma

Hakikaten, geçen haftanın ortasında Trakyadan dönen iki **Milli** Bir**lik** Komitesi üyesinin İstanbul Vilâyet Konağında yaptıkları basın toplantısında Devlet Bakanı Hayri Mumcuoğlunun du**rumu** tartışıldı. Gerçi, bu Menderes Savcısından en çok İstanbul değil Ankara basını çek misti Ama nasıl İstanbul basınına çektiren Hicabi Dinç Ankaralı gazeteciler nezdinde Şöhret sahibiyse -Allahtan,o **Bakan** olmamıştı!-, Hayri Mumcuoğlu adı da bütün İstanbul gazetecilerinin aklındaydı. Komite üyeleri esmer Kurmay Yarbay Mustafa Kaplanla sarışın Kurmay Binbaşı Suphi Gürsoytraktı. Mumcuoğlu meselesi bahis mevzuu edildiğinde evvelâ Yarbay Kaplan:

"— Biliyorsunuz, Bakanların seçilmesi Başbakana aittir. Biz, Komite olarak, sâdece denetleme görevini yaparız." dedi.

Esmer Kurmay Yarbayın muhatabı:

"— O halde Yarbayım, bu Bakan Hakkında da denetleme yapılacak mıdır?" diye ısrar etti.

Esmer Yarbay bir an durakladıktan sonra:

"— Tabii" diye cevap verdi.

Konuşmayı burasına kadar gülümsiyerek dinleyen sarışın Kurmay Binbaşı söze karıştı ve esmer Yarba-

Kelle İstemek

Bundan tam altı yıl önce, gene böyle sonbahar günlerinde bu mecmua bir Bakanın durumunun işgal ettiği makamla uyuşmadığını hâdiselerle, vakıalarla, delillerle ortaya koyuyor, bu zatın hükümetten ayrılmasını istiyordu- Bakan Dr. Mükerrem Saroldu. AKİS - Sarol mücadeleşinin safhaları, aldığı şekiller, taşıdığı mâna uyandırdığı tepkiler ve nihayet netice sâdece bu mecmuanın okuyucuları değil, hemen herkes tarafından bilinmektedir. Hatırlatılmasında fayda olan husus, istenilmeyen Bakanın Başbakan nezdinde kendisini savunma tarzıdır. Dr. Sa--l o tarihte kendisine atfolunan kusurların üzerinde durmuyor, gazetesinde Burhan Belgeye yazdırttığı yazılarda AKİS'i "kelle istemek"le suçlandırıyordu! İstenilen kelle kendi kellesi değildi. Sevgili Menderesin yanında Sarol neydi ki? Ama Menderes Sarolun kellesini verdi mi, sonda sıra mutlaka kendi kellesine gelecekti. Ona göre davranmak, hele AKİS gibi "şantaj mecmuaları"na, "dedikodu mecmuaları"na, "sarı basın"a kuvvet kazandırmamak, itibar sağlamamak lâzımdı. Umumi efkârın Dr. Sarol hakkında da, AKİS hakkında da hükmü verilmiş, dosyalanmış, dosya rafa kaldırılmıştır. İdeal arkadaşının gösterdiği yolun ise Menderesi nereye çıkardığı gözlerin önündedir.

Bugün AKİS, bir Menderes Savcısının İnkılâp Hükümetinde yer almış olmasına karşı isyan halindedir. İnkılâp Hükümetinde bir Menderes Savcısı! Bu akıl almaz durum, bütün ikazlara, gösterilen hâdiselere, vakıalara, delillere rağmen sürüp gitmektedir. Üstelik bahis mevzuu Bakanın tek kusurunun Menderes Savcılığından ibaret bulunmadığı, yandaki sayfalar okunduğunda daha açık şekilde ortaya çıkacaktır. Ama, eğer 1954 sonbaharında bir Pyrrhus zaferi kazanan "Kelle İsti* yortar!" feryadı 1960 sonbaharında da haksız Hakanları yerlerinde tutmaya yetecekse, eğer "Tabii, o AKİS'in canını yakmıştı, şimdi intikam almak istiyorlar" safsatası hâlâ inanacak kulak bulacaksa, tutumların doğruluk derecesi araştırılacak yerde gene öküz altında buzağı aranacaksa "Heyhat! Altı yılda altı susam boyu ilerlememişiz.." diye dertlenmemek İmkânsızdır.

Bir Menderes Savcısının, Menderesin meşhur Tahkikat Komisyona üyesi Dinçerin bir ortağının "Hafıza-i beşer nisyan ile malûldür" deyip İnkılâp Hükümetindeki koltuğuna sarılması, Ankara Savcılığında hatırlamadığı istifa müessesesini İnkılâp Hükümeti bakanlığında da kitaptan silmesi elbette ki fütursuzluğun ta kendisidir. Ama, ya onu orada tatmakta ısrara ne isim vermeli?

ya hitaben:

"— Arkadaşımız herhalde maziye şâmil bir tahkikat yapılıp yapılmıyasağını soruyor." dedi. Sonra da gazeteciye dönerek:

"— Bakanın, yaptığı açıklama sizi tatmin etmedi mi?" diye sordu.

Gürsoytrakın, "Bakanın yaptığı açıklama sizi tatmin etmedi mi?" şeklindeki sorusuna verilen cevap, "Hayır" oldu. Binbaşı " Gürsoytrak, Hayri Mumcuoğlunun bir açıklama yaptığını bildirdi ve bu açıklamayı okuyup okumadıklarını gazetecilerden sordu. Açıklamayı gören yoktu. Gürsöytraka göre, Mumcuoğlu kendisini müdafaa etmişti ve "elde, aleyhte bir vesika olmadıktan sonra" yapılacak bir şey mevcut değildi.

Sarışın Binbaşı bu arada, Mumcuoğlunun DP. devrinde "bir memur" olduğunu belirtti. Mumcuoğlu, Ankara Basın Savcısı bulunduğu müd det zarfında 107 -evet tam 107- dâvaya bakmış ve bu dâvalardan ancak 3 tanesi mahkûmiyetle neticelenmişti. Mumcuoğlu gazetecileri "kurtarmak" için neler yapmamıştı ki!.. Bu yüzden de başına türlü "gaileler" gelmiş, hattâ Ankara Savcılığı görevinden uzaklaştırılmıştı. Gürsoytrak bunları -Mumcuoğlundan naklen- gazetecilere anlattı. Eh, doğrusu Mumcuoglunun kahramanlığına parmak ısıtmamak kabil değildi.

Apartmanlı savcı

Ama, Binbaşının bilmediği bir şey vardı. Ankarada, Küçükesat semtinde oturanlar yapışık kardeşler misali birbirine benzeyen ve hakikaten de birbirine yapışık bir çift apartmanın önünden geçerken manalı manalı kafalarını sallıyorlar ve hafifçe gülümsüyorlardı. Bu apartmanlardan birisinin ismi "Ve-Nil"di. diğeri ise sahibinin soyadını taşıyordu: "Mumcuoğlu."

Büyükelçi sokağının Büklüm sokağını kestiği noktaya -Kavaklıdere ile Küçükesat arasındadır ve Ankaranın en güzel semtlerinden biridirdikilmiş olan bu apartmanlardan ilkinin sahibi halen Yassıadada bulunan ve malûm Tahkikat Komisyonu üyelerinden olan Selâmi Dinçerdi. İki binaya 1955 yılının yaz aylarında, aynı anda başlanmıştı. O zamanlar Ankara Savcısı bulunan Hayri Mumcuoğlu ile Kocaeli Milletvekili olan Selâmi Dinçer krediyi Emlâk Kredi Ban kasından kolaylıkla almışlardı. Apartmanların dışı gibi içi de birbirinin eşiydi. Hattâ içerde kullanılan malzeme bile aynıydı. Her iki apartmanın sekiz dairesi vardı.. Daireler ferahtı ve bol güneş alıyordu. İki yatak odası, bir salon, gömme banyo ve mutfaktan ibaretti. Her iki apartmanın kiracıları umumiyetle ecnebilerden, daha doğrusu Amerikalılardan müteşekkildi. Beher daireye 500 lira -kontrattaki kira- bedel ödeniyordu. Apartmanlardaki dairelerden birinde Mumcuoğlu, diğer apartmanın 8 numaralı dairesinde Dinçer oturuyordu.

1955 yılının ortalarında başlanan iki apartmanın inşaatı aynı yılın sonuna doğru bitmişti. Daha doğrusu Mumcuoğlu ve ortağı Dinçer -Dinçerin nüfuzundan faydalanarak devlet dairelerine bol miktarda sattığı bir derlemede ortaktılar- (Bk. AKİS, S: 319) bir bina dikmişler, ortasından ikiye bölerek paylaşmışlardı. İnşaat süratle neticelenmiş, malzeme sıkıntısı da çekilmemişti..Mumcuoğlu inşaat biter bitmez apartmanının bir dairesine yerleşmiş -o zaman hâlâ Ankara Savcısı bulunuyordu-, yakın dostu ve ahbabı Dinçer ise bilâhare gelmişti.

Muzaffer Özdağ

Şikâyetçi...

Düşük iktidarın malûm Tahkikat Komisyonu üyesi Selâmi Dinçerle, İnkılâp Hükümetinin Devlet Bakanının yakınlıkları, dostlukları ve ortaklıkları Yassıada sefası başlayıncaya kadar sürmüştü. O tarihlerde Mumcuoğlu önümüzdeki seçimlerde Tekirdağdan adaylığını -D.P. listesindekoymaya hazırlanıyordu. Allahtan . 27 Mayıs gelip çatmış, böylece Menderesin Savcısı milletvekili olmadan Bakan olmuştu!

İhbarlara paydos

Milli Birlik komitesi, ralantide çalışan makinayı harekete geçirmek için geçen haftanın sonunda bir işe daha el attı. Çıkarılan bir tamim ihbarların artık kaale alınmıyacağını bildiriyordu. Böylece, yurtta üçbuçuk aydır süregelen ihbar yarışına son veriliyor ve masanın başında yarınından endişeye düşen memur çalışma imkânını elde edebiliyordu. Ancak, Komite biraz geç kalmıştı. Zira bu müddet içinde atı alıp Üsküdarı geçenler pek çok olmuş ve bazı kurular en yüksek mevkilere getirilirken başka kuruların yanında yanan yaşların adedi hayli yükselmişti. Ota yandan, Milli Birlik Komitesi bir gerçeği daha anlamıştı. Tahkikata memur edilen müfettişlerin pek çoğunun eski iktidarla uzak yakın alâkası vardı. Bu adamlar, böyla bir bağlantı sebebiyle, incelemelerini objektif yapamıyorlardı. Sâdece ve sâdece çalışmış görünmek için irili ufaklı bir çok memurun canı yakılmıştı. Bunu tamir imkânsızdı. Bu yüzdendir ki Komite, kangren olan uzvu kesip atmak yoluna gitti ve ihbar müessesesini ortadan kaldırdı. Böyle bir ameliyenin İkinci faydası kâğıt sarfiyatından İktisat yapmak imkânının sağlanmasıydı!

Komitenin işi bunlarla bitmedi. Geride bıraktığımız haftanın ortasında, Genel Kurulu toplantıya çağırılan Millî Birlik Komitesinin çalışmalarında bir fevkalâdelik olduğu göze çarpıyordu. Meclisin etrafında sıkı tedbir alınmıştı. Artık Meclisin ön kapısından içeri girilemiyor, vazifeliler ve ziyaretçiler arkadan alınıyordu. Basın mensuplarına gelince, onlar da Meclise rahatça girip çıkma imkânım ikinci bir emre kadar kaybetmişlerdi. Herhangi bir iş için içeri girmek isteyenler, görecekleri Komite üyesinden randevu alıyorlar, üyeler ise davet ettiklerinin bir listesini kapıdaki nöbetçi subayına veriyorlar, ancak böylece görüşme imkânı sağlanıyordu.

Komitenin toplantılarına Devlet ve Hükümet Başkanı Gürsel de iştirak etti. İlk gün saat 15 de başlıyan Genel Kurul toplantısı geç vakitlere kadar sürdü. Ertesi gün de toplanan Komitenin çalışmaları uzadı. Tahkik Kurullarından bâzıları da Mecliste çalışıyordu. Hâsılı, eski Meclis binası geride bıraktığımız hafta içinde arı kovanı gibi işledi.

Bir çift İntiba

Millî Birlik Komitesi üyelerinin bu kesif çalışmaya dayanmaları, doğrusu istenirse, güçtü. Zira geziler sırasında hayli yorulmuşlardı. Hele bazıları -gazetecilerin bol olduğu

Tarihe Işık

26 Mayıs gecesi

Bir kitap, 27 Mayıs ihtilâlinin bir safhası üzerine ışık dökmüş bulunuyor. Ankaradaki harekât, 26 Mayıs gecesi Harbiyede nasıl plânlandı? Bu sualin cevabı Harp Okulu 3. Tabur Komutanı Avni Elevlinin "Hürriyet İçin" adlı kitabında bütün tafsilatıyla açıklanmaktadır. Binbaşı Elevli, basılmadan önce Millî Birlik Komitesi tarafından görülen eserinde o tarihi geceyi bütün tafsilâtı ve bütün şahıslarıyla gözler önüne sermekte, yapılan konuşmaları nakletmekte, söylenen sözleri anlatmaktadır. Kurmay Binbaşı aynı zamanda ihtilâl yapma emrini alan genç Harbiyelilerin bu emri nasıl sevinçle karşıladıklarını belirtmekte, okulda esen heyecan dolu havayı dile getirmektedir. Aşağıdaki parça kitabin 26 Mayıs gecesini anlatan kısmıdır

Ankara harekâtının asıl kuvveti Harp Okulu idi. Ona tam mânasiyle güveniliyordu.

Milli Birlik Komitesi üyeleri Harp Okulu ile temasta idiler. Bir taraftan kumandanları ile anlaşırken, diğer taraftan da talebelerle hususî hasbıhaller yapıyor, hem onların nabızlarını yokluyor ve hem de harekâta hazırlıyorlardı.

Nihayet bütün planlar inceden inceye gözden geçirildi ve ilgililerle yakın temasa geçildi.

26 Mayıs 1960 da Kurmay Yarbay Sezai Okan -Komitede aza- Harp Okuluna gelmiş ilgililerle son teması yapmıştı.

Saat 21.80 da General Cemal Madanoğlu, İrfan Baştuğ, Sıtkı Ulay ve Harp Okulu Alay Kumandanı Albay Müçteba Özden, Kurmay Albay Fikret Kuytak, Ekrem Acuner, Mithat Ceylan, Necati Kumruoğlu, Muzaffer Yurdakuler, Kurmay Yarbay Suphi Karaman, Kadri Kaplan, Muhabere Tabur Kumandanı Binbaşı Nusret Altug ve Ali Çakmak, Jandarma Kumandan Muavini, Tarık Binbaşı Selâhattin ve diğer ilgili subaylar da Harp Okuluna geldiler ve saat 22.00 de bütün bu zevat ile birlikte Harp Okulu Kurmay Başkanı Tevfik Ercan ve Yarbay Hikmet Akıncı, Yarbay Hüsnü Temel, Yarbay Galip Okan iştirakiyle Okul Kumandanı odasında bir toplantı yapıldı.

Odada derin bir sükût vardı. Kurmay Albay Ekrem Acuner -Komitede âza- yapılacak hususla İlgili bir açıklamada bulundu ve harekâtın başarılması için Harp Okulunun kullanılma plânını izah etti.

Bu plâna göre: Subay Taburu olan 3 ncü Tabur bir ve ikinci taburlara taksim edilecek ve bunlar her iki taburdaki talebelerin kumandanlık görevlerini alacaklardı.

Harekât plânlanıyor

Birinci Tabur: Örfi İdarenln bulunduğu Tarp Tarihi Binası, Bakanlıklar, Sıhhiyeye kadar olan bölgeyi işgal ye kontrol altına alacak ve sonra bu bölgede toplanılması gerekenleri emniyet altına alarak Harp Okuluna gönderecek.

İkinci Tabur: Ordu Evinden İtibaren Radyo Evi, Büyük Postahane, Büyük Millet Meclisi, Hipodromdaki Örfi İdare Hazır Kuvveti ve İstasyon bölgesini işgal re kontrol altına alacak.

Ayrıca Onuncu Bölük Kumandanı Binbaşı Abdullah Tardu yüz kişilik bir kuvvetle Okulun emniyet ve müdafaasını sağlayacak.

Üsteğmen Selâhattin Başaran Kumandasındaki bir kuvvet Polis Kolleji ve Ofis telsizleri belgesini kontrol altına alacak.

Birinci Taburun İkinci Bölüğü, Piyade Üsteğmen Mahmut Gürsan idaresinde Dahiliye Vekâletiyle, Belik Koraltanın Evi ve civarına kadar olan bölgeyi,

6 ncı Bölük, Piyade Binbaşı Mustafa Perçinin emrinde Başvekâlet, Dışişleri Vekâleti ve bunların imtidadındaki diğer binaları.

İkinci Taburun 11 nci Bölüğü Üsteğmen Abdullah İlaslan ve Binbaşı Alp ile Necatibey Caddesini,

3 ncü Bölük Piyade Binbaşı Turgut Sökmen Kumandasında Radyo Evi re PTT Umum Müdürlüğünü,

7 nci Bölük, Süvari Binbaşısı Ali Konur İdaresinde Hipodromdaki Polis hasır kuvvetinin bertaraf edilmesini,

Karışık 4 ncü Bölük, Cemal Kızılaslanın kumandasında Meclis binasının zapt ve kontrolünü sağlıyacaklardı.

Bu plânın açıklanmasını müteakip Tümgeneral Cemal Madanoglu, çok samimi ve gayet soğukkanlı olarak bir konuşma yaptı ve dedi ki:

"Arkadaşlar, kelleyi koltuğa aldık- Hiç birimizde hırs yok. Memleket ıstırap içindedir. Bu hala zümreyi alaşağı edeceğiz. O kadar... Istemiyen var mı? Haber versin. Haber versin ki, işimize de engel olmasın. Haydi, hakkınızı helâl edin. Ne yaparsınız, bir kere böyle bir şeye karar verdik."

Bu öyle bir samimi konuşma, öyle büyüleyici bir konuşma idi ki insanın şaşmaması elden gelmezdi. Onda ne bir Atillâ kükreyişi, ne bir Napolyon pozu, ve ne de bir Çiçeron tarzı vardı. Onda sâdece bir tevazu ve açıklık, aynı samanda tam bir hasbihal havası vardı.

Herkes vazifesi başına gitti. Harp Okulu Alay Kumandanı Albay Mücteba Özden bütün talebelerin harici elbise giymelerini ve silâhlarını alarak koğuşlarına çıkmalarını emretti. Bir kaç gün evvel bölük depoların-

Harp Okulunun içi

daki makinalı tabancaların adetleri arttırılmış, bütün silâhların temizlikleri yapılmış ve atışa gidilecek maksadiyle mermiler depolarda hazır vaziyete getirilmişti. Aynı gün öğleden evvel bir emir çıkarılmış bunda "Örfi İdare Kumandanlığınca Harp Okulu Subaylarına, Harp Okulunda, talebelerle birlikte kalacakları, evlerine gitmiyecekleri bildirilmişti". Bu sebeple de bütün okul tanı kadrosiyle hazırdı...

Harp Okulu ayakta

Okulun ışıklara hergünkü gibi söndürülmüştü. Sanki normal bir gece yaşanıyormuş hissini vermek için, Talebeler silâhları almış, gece onlarla sarmaş dolaş olmuşlardı.

Talebeler sükûnet içinde koğuşlarında bekliyorlardı. "Bu gece bir şeyler olacak." Bunu teğmen ağabeyleri daha küçük sınıf arkadaşlarına söylüyorlar, onlar da biribirlerine ulaştırıyorlardı. "Bu gece bir şeyler olacak". Bu gizli ve meçhul deyim, onları iyice sükûta davet ediyordu. Nümayiş gününden önceki gürültülü hal yoktu. Bu bir yürüyüş değil, bir ölüm kalım savaşı idi. Kısaç» bu, "Ya ölüm ya hürriyet" parolasını taşıyordu. Bu sebeple Harbiye ve Harbiyliler derin bir sessizlikte: Gelecek mücadele için gurur, zevk ve neş'e gizli idi.

Aynı sükût, Ankara içinde de mevcuttu, fakat çok değişik anlamlarda, örfi İdare kasırgası gündüzleri esiyor, ve geceleri korkunç bir sükûta bürünüyordu. Bu sükûnette Millî Birlik Komitesi üyeleri huzur hissediyorlardı. Çünkü sessizlik ve sokakların boşluğu, girişecekleri müstakbel harekâtı tamamen destekliyecek ve başarısına hizmet edecekti.

Saat sabahın 02.00 si... Her şey yolunda ve tamam Çankaya tarafına bakan ışıklar söndürüldüğü gibi kaldı. Diğer taraflarda ihtiyaca yetecek kadarlar yakıldı. Talebeler bekledikleri son emri aldılar. "Kalkın". Sessizce kalktılar. Hepsi giyimliydi ve silâhları dolu, ateşe hazır idi. Yemekhanelere indiler, sabah kahvaltısı için çay, yumurta, peynir ve börek...

Uyuyamadıkları gibi pek te bir şey yiyemediler. Ama biraz olsun midelerini bastırdılar, ölüm sükûtu var çıt bile çıkmıyor koca Harbiyeden... Ancak gidiş ve gelişler vardı. Bu, baskın için şarttı. Yemeğini yiyenler silâhları ile okulun iç bahçesinde toplandılar. Her tabur ve birlik kumandanı talebelerine vazifelerini anlattı. Görev bölümü yaptı ve harekât tarzlarını emrettiler.

Saat 0.2.30 ... Aynı sessizlik içinde okulun dışına çıkıldı. Yukarıdaki plânların tatbikine böylece başlanıldı. Kamyonlar harekete hazırda. Her grup kendisine tahsis edilen arabalara binerek hedeflerine hareket etti.

3 üncü Bölüğün görevi oldukça mühimdi. Çünkü Radyo Evi en önde gelen hedeflerden idi. Hattâ Reisicumhurdan bile.- Zira, Radyoevi ve verici istasyon ele geçirildikten sonra neşriyata başlanabilecek ve bütün vatandaşlara iş başına çağırmak ve durumdan haberdar etmek mümkün olabilecekti. Ulustaki Büyük Postahane de aynı bölüğün hedefi olup, o derece önemli idi. Zira, diğer vilâyetlerle irtibatın sağlanması, inkılâp harekâtının koordinesi ancak bu kanal suretiyle yapılabilecekti.

İşte, İhtilâlin tek şehidi Teğmen Kalmaz burada kanını akıttı.

Harp Okulundan bir görünüş

Kartal yuvası

ıntakalara gidenler- bir hayli tertilmişlerdi. Meselâ Kurmay Yarbay Mustafa Kaplan ve Kurmay Binbaşı Suphi Gürsoytrak bunlar arasındaydı. Millî Birlik Komitesi tarafından düzenlenen yurt gezileri programı gereğince 21 Eylül günü Trakya Bölgesinde bir geziye çıkmışlardı. Bu gesırasında 1765 kilometrelik bir yol kateden M.B.K. üyelerinin yorgunlukları yüzlerinden belli oluyordu, Yorgunluktan gözlerinin altı şişmiş olmasına rağmen Trakya gezisi intibalarını anlatmak için Vilâyette yaptıkları basın toplansında Suphi Gürsoytrakın neşesinden hiçbir şey kaybetmedigini gazeteciler kolaylıkla müşahede ettiler.

İstanbul Vilâyet binasının büyük toplantı salonunda Kaplan ve Gürsoytrak, Trakya seyahati intibalarını anlattıktan sonra sıra suallere geldi. Bir suale cevaben, sarışın Binası Gürsoytrak Basına hafif bir serzenişte bulundu. Trakya köylerin---- birinde MBK üyelerine "Basının bugünkü tutumundan memnun musunuz?" diye sorulmuştu. MBK üyeleri de, "Peki, siz memnun değil misiniz?" demişler, köylüler ise bu suale sükutla karşılık vermişlerdi. Sarışın Binbâşı Gürsoytrak bunu anlattıktan sonra, (U) şeklindeki uzun masanın etrafındaki gazetecilere manalı mânalı baktı.

Bu arada Mustafa Kaplan da, Trakya köylülerinin bilhassa MBK üyelerinin bir siyasî parti kurup kurmayacakları hususunda "tecessüs" sahibi olduklarım bildirdi. Kaplan:

"— Trakya halkı, sordukları suallerle yeni bir parti kurulmasına doğru bir gidişi bize enjekte etmeye çalıştılar" dedi.

Bir gazeteci:

"— Peki, cevabmız ne oldu?" diye sorunca, Kaplan:

"— Ben, şahsen söylüyorum: İcabederse, biz de İnkılâpların muhafazası için, milletin içinde ayrı bir kuvvet olarak mücadeleye devam edeceğiz." diye cevap verdi.

Binbaşı Gürsoytraka göre ise, bu "tecessüs"ü gösterenlerin çoğu "partili vatandaşlar"dı.

Basın toplantısından sonra gazeteciler, Türkeşin istifası hakkında bâzı sorular sordular. Kaplan, bu istifanın daha önce MBK tarafından kararlaştırıldığını belirtti. Gürsoytrak ise, aynen şunları söyledi:

"— Albay Türkeş, haklı haksız birtakım tarizlere mâruz kalmıştı. Bu, Türkeşi yıpratıyordu. Onun yıpranması Komitenin yıpranması demekti".

Sorulacak sualler bittikten sonra, MBK üyeleri veda ederek ayrılmak üzereydiler ki bir gazeteci:

"— Yassıadaya gidecek misiniz?" diye sorunca, sarışın Binbaşı Gürsoytrak şu espriyi yaptı:

"— Tabii gideceğiz. Memleketin her tarafında İnkılâbın mâna ve sebeplerini halka anlattık. Bir, Yassıada sakinleri kaldı!.."

Anayasa

Bir "Sözsüz Oyun"

Geçen haftanın ortasında bir gün, İstanbul Üniversitesi Rektörlük Binasında son derece eğlenceli olaylar cereyan etti. Buna bir "Sözsüz Oyun" demek daha doğru olurdu. Zira olayın şahısları katiyyen konuşmamaya azmetmişlerdi ve düşüncelerini ancak davranışlar ve hareketlerle ifade ediyorlardı.

Hâdisenin kahramanları -tahmin edileceği üzere- ciddî Anayasa Komisyonu üyeleri idi. Seyircileri ise, İstanbul gazetelerinin Üniversite muhabirleri teşkil ediyordu. Komisyon. çalışmalarına sabah saat 09.00 da başlamıştı. 12.30 da bitmesi gereken çalışmalar o gün saat 13.00 e kadar uzadı.

Saat tam 13.00 ü gösteriyordu ki, toplantı salonundan ilk önce Lûtfi Duran çıktı. Duranın yüzü son derece asıktı. Hemen arkasından Vakur Versan geliyordu. Versan, gazetecilere seri bir nazar atfederek belli belirsiz bir selâm verdi. Elinde çantası vardı ve sanki gazetecilerden kaçıyormuşcasına, hızla rektörlük binasından uzaklaştı. Gazeteciler, içerde birşeylerin döndüğünü tahmin etmişler, fakat diğer komisyon üyelerini beklemekte fayda görmüşlerdi. Bu sırada, Anayasa Komisyonunun sevimli, papyon kravatlı, Ankaralı üyesi İlhan Arselin salondan dışarıya çıktığı görüldü. Arselde de bir gariplik olduğu gazetecilerin gözünden kaçmadı. Zira Profesör, holde bekleyen gazetecilerin hiç farkında değilmiş gibi başım öteki tarafa çevirmiş ve Rektörlüğün W.C. sine yönelmişti! Gazeteciler ciddî Anayasa Komisyonu üyelerindeki bu esrarengiz halin sebebini araştırmağa koyuldular.

Onar Kübalıyla beraber
Yollar, ayrılıyor.

Bir fırtına kopunca

Aslında, sebep gayet basitti. Hürriyet gazetesi, Anayasa Komisyonunun İkinci Meclisle ilgili görüşmeleri sırasında bir ihtilafın patlak verdiğini iki gün art arda manşet olarak bildirmişti. Fakat, Hürriyetin bu haberi AKİS okuyucuları için yeni bir haber değildi. (Bak: AKİS, sayı 317). AKİS'in o sayısında aynen şöyle denilmişti:

"Öyle anlaşılıyordu ki, II. Meclis meselesi, iki üyenin affedilmesine rağmen, Anayasa Komisyonunda fırtınalar yaratabilecek nazik bir konuydu. Gergi Anayasa Komisyonunun üyesi Doç. Dr. Vakur Versan -İngilterede demokrasinin ne olduğunu görmüş olmasına rağmen- Komisyon üyesi olmadan önce Hürriyet gazetesine yazdığı bir makalede, Korporatif yapıda bir II. Meclisi savunmuştu ama, Hukuk İmparatoru, bu mevzu görüşülürken, karşısında bir. Kubalıyı, bir Aksoyu, bir Sarıcayı, bir Savcıyı bulacakta."

Nitekim, II. Meclisin Korporatif bir meclis olup olmaması meselesi nihai bir görüşme konusu yapılırken, "beklenen fırtına" patlak vermiş ve Sarıca, Savcı, Aksoy, Arsel ve Kübalı, II. Meclisin Korporatif olmaması yolunda, buna mukabil Onar, Veldet, Versan, Duran korporatif olması lehinde konuşmalar yapmışlardı. Bu arada Hocaların Hocası gazetecilerin son günlerdeki -Tunaya ve Giritlinin ayrılmasından sonraki- tutumlarına karşı kızgınlığını belirtmişti.

Gazeteciler içerdeki fırtınanın dinmesini beklerken, Anayasa Komisyonunun büyük ceviz kapısı aralandı ve Prof. Ragıp Sarıcanın başı göründü. Sarıca her zamanki sevimli, dalgın görünüşü ile dışarıya çıkmağa hazırlanıyordu ki, kuvvetli bir el Sarıcayı tekrar içeriye çekti. Olup bitenler, gerçekten merak uyandırıcı idi. "Sözsüz Oyun"un seyircileri başlarını şaşkın şaşkın sallayıp düşü-

nürlerken, bu defa kapıda Doç. Aksoy göründü. Yüzü kıpkırmızı olan Aksoy, dışarda kendisini bekleyen Ankara Üniversitesi asistanlarından birine, işi olduğunu ve kendisini yarın aramasını söylüyordu. Gazeteciler bu fırsatı kaçırmamak için Aksoyun çevresini kuşattılar. Bir gazeteci, "Çalışmalar uzadı galiba?" deyince, Aksoy kısaca "Evet" dedi. Bir başkası da, "Hocam yüzünüz kızarmış, açlıktan mı acaba?" diye sordu. Çok konuştuğu bilinen Aksoyun cevabı sâdece "hayır" oldu. Gazetecilerden biri doğruca mevzua girerek, "Hocam sinirlisiniz. Yüzünüz galiba ondan kızarmış ?" dedi ise de, Aksoy cevap vermeden uzaklaştı. Bu arada Prof. Naci Şensoy da odadan dışarı çıkmıştı. Çaresizlik içinde, Komisyon üyelerinin yüz ifadelerinden mâna çıkarmağa çalışan gazeteciler, Şensoyun yüzünden hiçbir şey anlıyamadılar. Zira, sevimli ceza Profesörünün yüzü her zaman kırmızı idi. Bu sebeple, kızgın olup olmadığını keşfetmek kolay olmuyordu!

Hıfzı Veldet çıkınca, gazeteciler, bir konuşma zemini yaratmak için, "Hocam rahatsızdınız, geçmiş olsun" diyerek yanına yaklaştılar. Fakat Veldetten de bir kelime almak mümkün olamadı. Bir ara Kubalı da başını tereddütle dışarıya uzatıp bakmış, gazetecileri görünce hafifçe gülümsiyerek içeri çekilmişti. Gazeteciler kendisine niçin tekrar içeri çekildiğini sordularsa da, Kubalı, "Işık gözlerimi kamaştırdı" dan başka birşey söylemedi.

Gazeteciler, üyelerden bir şey alamayınca, Başkanla konuşmak için beklemeğe başladılar. Komisyon çalışmaları bittikten sonra İmparator, dışarıya çıkmadan iç kapıdan Rektörlük odasına geçti. Bu yüzden bir müddet daha beklemek icap etti. 10 dakika sonra Onar dışarı çıktı. Yüzü, son derece kızgın, bir insanın yüzüydü. Gazeteciler tereddütle Onarın yanına yaklaşarak, "ihtilâf* meselesini sormak cüretini gösterdiler. İmparator haşmetlû bir öfke ile, "Yalan! Böyle şey yokl" diye bağırdı. Gazeteler uydurup uydurup yazıyorlardı. Muzip bir gazeteci, "Efendim, Hürriyet muhabiri de burada.,." deyince, Onar hışımla Hürriyet muharibine döndü. Onara göre muhabirin muhayyilesi genişti; Uydurup uydurup yazıyordu. İhtilaf falan yoktu.

Ama bir kaç gün sonra delik kulaklar II. Meclis için "ortalama bir yol" bulunduğunu duyuyor ve doğrusu bu yolun Nasreddin Hocanın kuşundan daha az acaip bir nesne doğurup doğurmayacağım pek ziyade merak ediyorlardı.

Kıbrıs

Baskı azalıyor

Geçen hafta pazar günü, Bakanlar Kuruluna giren Türk Temsilcilerden açılan iki yer için Lefkosede teşrî meclis sesimi yapılırken hiç kimse, muhalif bağımsız bir Türk adayın sandıklardan muzaffer çıkacağına inanmıyordu. Nitekim, Dr. Küçükün adayı İ. Orhanın -kendisi Lefkoşe Türk Bankası Müdürüdür- adı ilk defa ilan edilince hiç. kimse şaşırmadı. Fakat ikinci isim, Türk cemaatinde de, Rum cemaatinde de büyük sürpriz yarattı. İkinci yeri kazanan, Türk Çiftçiler Birliği kurucularından ve Birliğin eski Genel Sekreteri, Dr. Küçükün siyasetine muhalefetiyle tanınmış milliyetçilerden tüccar Kemal Denizdi. Bu suretle, Temsilciler Meclisindeki Türk Grupu bir de muhalif temsilci kazanıyordu. Kemal Denizin şahsiyeti, Dr. Küçüke Karşı yapacağı muhalefetin, hiçbir vakit Türk cemaatinin Rus cemaati karşısındaki beraberliğini bozmıyacağını göstermeğe kafi geliyordu.

Sırf bu başarı bile Dr. Küçükün Türk cemaati üzerindeki baskısının artık ortadan kalktığım gösteriyordu. Nitekim, Dr. Küçükün en şiddetli muhalifleri bile geçen hafta Ankaraya gönderdikleri mektuplarda bu hakikati kabul ediyorlardı. Bu yersiz baskının azalmasında, yeni Türk Büyükelçisi Emin Dırvananın itidal ve dirayetinin büyük tesiri olduğu şüphesizdi.

Baskının geniş ölçüde azalmasından cesaret alan bâzı Türkler de Leymosunda geçen salı günü bir toplanti yaptılar. **Saat 16,30'da başlıyan toplantıda isimleri açıklanmıyan bu şahsiyetlerin, Kıbrıs Türk Halk Partisi adı altında bir parti kurmak istedikleri, yeni Partinin teşkilâtlanma heyeti sözcüsü Avukat Ahmet Gürkan tarafından resmen açıklandı. Temsilciler Meclisi seçimlerinde Dr. Küçükün partisine karşı bağımsız muhalif aday olarak çıkan Ertuğrul Şahin de, bu haberi doğrulamakla, yeni partinin kurucuları arasında olduğunu kabul ediyordu.**

Yeni partinin, Anavatanın en büyük partisi olan C.H.P. ile hiçbir ilgisi olmadığı muhakkaktır. C.H.P. Kıbrıs Türk cemaati arasındaki parti siyasetine en ufak bir şekilde dahi müdahale etmemeğe kararlıdır. Yarının iktidar partisi sıfatıyla olsun, milli mülâhazaları her şeyin üstünde tutmağı şiar edinmiş bulunması dolayısiyle olsun C.H.P. nin, Kıbrıslı Türklerin kuracakları partiler arasında tamamiyle tarafsız kalacağı muhakkaktır. Gerisi isim benzerliğinden ileri gidemez ve gitmeyecektir. Kıbrıs ta Dr. Küçüke karşı Türk cemaati içinde bir muhalif partinin kurulması karşısında, Anavatanda aklı başında herkes, cemaatin parti mücadelesini medeni ölçüler içinde yapması ve hiçbir vakit Rumlar karşısındaki beraberlik ve birliğini kaybetmemesini temenni etmektedir. Türk Kıbrıslılar parti kurmak hürriyetinden elbette ki istifade edeceklerdir. Fakat, bu hürriyet asla milli birliği bozucu bir mahiyet almamalıdır. Emin Dırvanın şahsiyeti bu bakımdan da büyük teminat teşkil etmektedir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Müşterek Pazar

Şaşkınlık

Geçen haftanın ortalarında Maliye Bakanlığında, Ticaret Bakanlığında ve Dışişleri Bakanlığında Türkiyenin Müşterek Pazara girmesi konuuyla uğraşanlar bir anda kulaklarına inanamadılar. Bir havadis dolaşıyordu ve bu havadise, en azından, şaşmamak kabil değildi. Bu havadise bakılırsa, Yüksek Murakabe Heyeti Başkanı Prof. Muhlis Ete, Müşterek Pazarla Türkiye arasında yakında başlaması beklenen müzakerelerde Türk Heyetine başkanlık edecekti.

Halbuki, bir zamanlar D.P. nin İşletmeler Bakanıyken İzmit Kâğıt Fabrikasını -özel teşebbüse devretmek şöyle dursun- kapatmağa kalkışan Sayın Profesörün Müşterek Pazar konusunda hayli yanlış ve zararlı fikirlere sahip olduğu öteden beri biliniyordu. Gerçekten, daha İşletmeler Bakanıyken Ete, dışardan ucuz kâğıt ithal etmek varken, dâhilde daha pahalıya kâğıt istihsâl etmenin mânası olmadığını ileri sürmüştü. Etenin o zaman unuttuğu şey, Türkiyenin dışardan, daha ucuz da olsa, kâğıt ithal etmek için pek kıymetli ve nâdir dövizlerini sarfetmesi için hiçbir sebep olmadığıydı. Gelişmemiş memleketler yeni sanayi kurarken bu sanayiin uzunca bir süre dahi milletlerarası fiyatların üstünde imalât yapmasına katlanmak zorundaydılar. Çünkü, iç fiyatlarla daha ucuz görünecek ithalâtı yapmak, hakikatte sosyal öncelikler açısından, bu ithalâtı yaparken sarfolunacak dövizleri kaybetmekten çok daha fazla kaçınılması gereken bir tehlikeydi. Gelişmemiş bir memleket, birçok hâllerde, dahilde yüksek maliyetlere katlanıp dövizlerini daha verimli yerlere sarfetmek zorundaydı. Üstelik, hazır kurulmuş bir kâğıt fabrikası varken, bu fabrikada büyük bir imalat kapasitesini haiz makineleri ve binlerce işçiyi yüzüstü işsiz bırakıp dışardan ithalât yapmağa kalkışmak, modern iktisat nazariyesinin en basit ilkelerini bilmeyen tüccar kafalı bir işletmeciden gelebilecek bir fikirdi. Bu kanaatleriyle Prof. Ete, Türkiyede artık nesli tükenmek üzere olan bu XIX. asır yadigârı gayri ilmi liberalizmi savunan tek tük birkaç kişiden biriydi. Ve işte bu Prof. Ete şimdi, Türkiyeyi Müşterek Pazarla yapılacak müzakerelerde temsil edecekti. İşin doğrusu istenirse, Prof. Etenin, bu vazifeye getirildiği takdirde, hiçbir suretle iktisat ulemasından olmamalarına ve üstadları Fatin Rüştü Zorlunun dış iktisat siyaseti konusundaki talimatım harfiyyen yerine getirmeği meslekte yükselmenin tek şartı saymalarına rağmen bâzı Hariciye memurlarım bile arayacağı yüzde yüz muhakkaktı. Çünkü, hiç olmazsa, o Hariciye memurları müzakerelerde Bakanlığa karşı olsun zevahiri kurtarabiliyorlardı.

Prof. Etenin Müşterek Pazar konusunda, sosyalist bir plânlamadan bahsedilen memleketimizi temsil edemiyeceğini anlamak için onun son günlerde yayınladığı bir kitaba bakmak yeter de artar bile... Prof. Ete bu kitabında bâzı Devlet teşebbüslerinin özel teşebbüs devrinden bahsediyordu. Ete, bu fikrini, liberaller liberali geçinen D.P. devrinde bile tatbik edememişken simdi, bu fikrin, sosyal görüşlü Milli Birlik Komitesi idaresi zamanında veya daha sonra, devletçi C.H.P. iktidarı devrinde gerçekleşebileceğini mi sanıyordu?! Prof. Etenin bilmediği nokta şuydu: Ciddi bir plânlama mekanizmasına sahip olabilmek demek, Devletin, her istihsâl sektöründe, hattâ bâzı hallerde ticaret sektöründe, önemli bir payı kontrol etmesi demektir. Aksi takdirde, Devlet, Büyük miktarlar istihsâl eden özel teşebbüse yatırım ve istihsâl hedeflerini sosyal önceliklere göre kabul ettirebilmek imkânından mahrum olur. Bu bakımdan, bırakalım devlet teşebbüslerinin milletin elinden alınıp özel kapitalistlere devrini benimsemeyi, İkinci Geçici Hükümetin ilân ettiği tarzda, devlet işletmeciliğini özel teşebbüsün yapamıyacağı sahayla sınırlandırmak bile doğru değildir. Elbette ki çimento ve mensucat gibi alanlarda kamu teşebbüsüyle özel teşebbüs yanyana yaşıyacaktır. Aksi hâlde Devletin, planının esasım teşkil eden hedefleri yürütebilmesi, sektörlerarası istihsâl ve yatırım münasebetlerini âyarlıyabilmesi ve hattâ hesaphyabilmesi kabil olamaz. Bunun yanısıra, çok yüksek kâr marjlarıyla çalışmaya alışmış olan özel teşebbüsleri, bilhassa iktisadi durgunluk zamanlarında disiplin altına alarak bunların tam kapasitesiyle çalışmalarını temin etmek de asla mümkün olamaz.

Prof. Etenin kitabında ayrıca, -hele Türkiyede Özel teşebbüsün ne kadar verimsiz çalıştığına hiç temas etmeden- kamu teşebbüsünün daima özel teşebbüsten daha pahalı çalıştığım iddia etmesi, ilmi hakikatlerin pek uzağında kalmaktadır. Kaldı ki, yatırımları sosyal önceliklere uygun olarak yapabilmek ve bilhassa sınaî yatırımların belli büyük merkezler etrafında toplanmasını önlemek için Devletin, özel teşebbüsten daha pahalıya da işlese sınai işletmeler kurması lüzumu nasıl inkâr edilebilir?

Modern iktisadî birleşmeler nazariyesi konusunda yeni gelişmeleri takip etmediği açık olan Etenin, Türk meslekdaşları bakımından hiç tasvip edilmediğini anlamak için ise, Doç. Dr. Besim Üstünelin "Milletlerarası İktisadî Birleşmeler" başlıklı eserine ve bizzat Etenin başkam olduğu Türk Ekonomi Kurumunun geçen hafta yayınladığı Müşterek Pazar ve Türkiye hakkında geçen kış yapılan seminerde okunan demeçlere bakmak yeter de artar bile...

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Birleşmiş Milletler

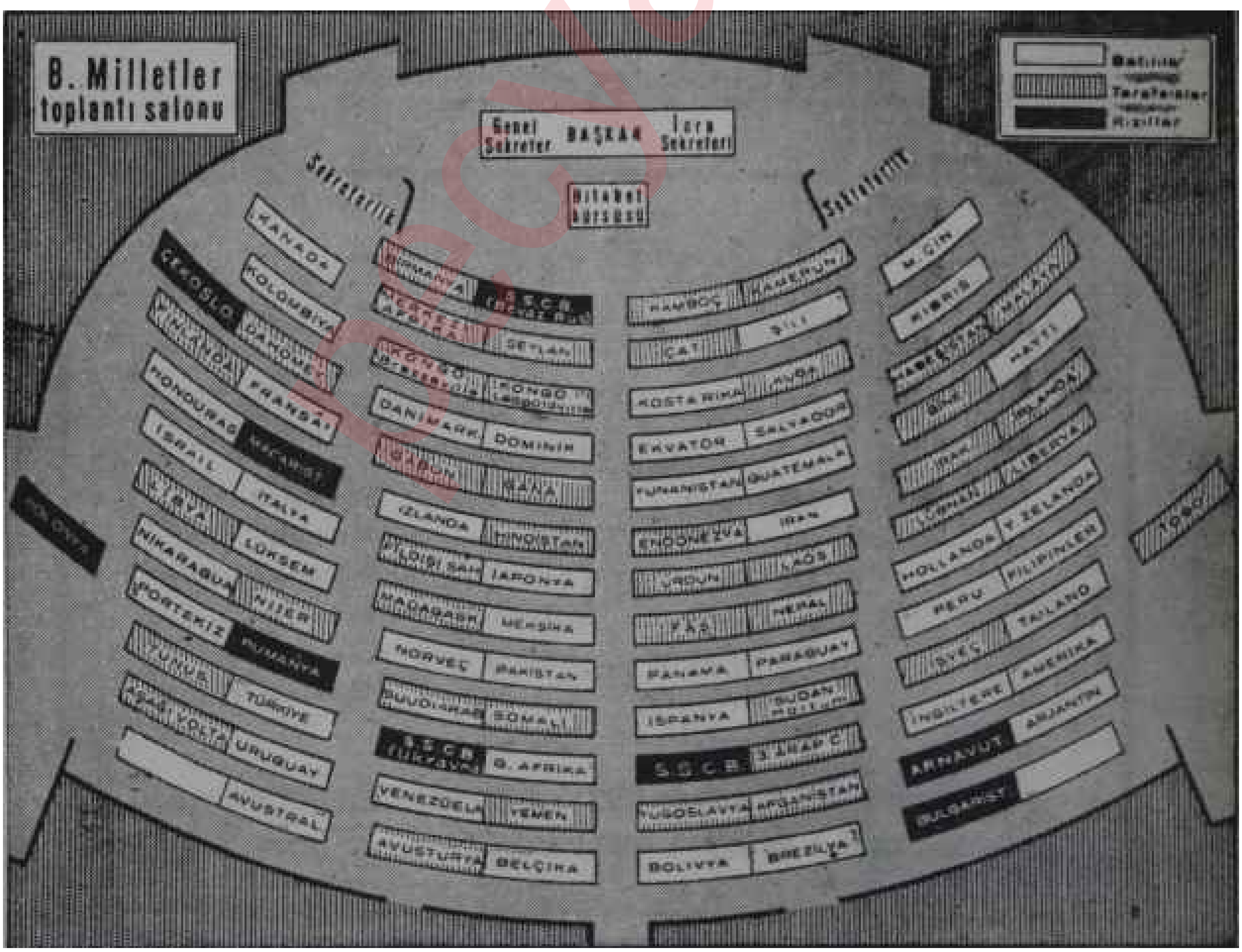
Soğuk harp

"Fazla kötümser olmak da, fazla iyimser olmak da tehlikelidir. Ama yine de diyebilirim ki, dünyamızı bölen büyük anlaşmazlıklar önüne geçilemez ve bağdaştırılamaz nevinden değildir. Fakat, bu anlaşmazlıkları sâdece lafla ortadan kaldırmak kabil olamaz. Bunları ortadan kaldırmak ancak pratik yollardan adım adım ilerlememize bağlıdır."

Geçen hafta perşembe günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki nutkunu bu sözlerle tamamladığı zaman Büyük Britanya Başbakanı Harold MacMillan, geçen haftanın sonundan beri Genel Kurulda yaygın olan soğuk harp havasını bir miktar kırmağa muvaffak oldu. MacMillan hakikaten en iyi günlerinden birindeydi. Dünyanın birinci Devleti olmaktan çıkmış olmasına rağmen Büyük Britanya diplomasisine Batı camiasına her işte neticede hâkim olmak imkânım veren o şahane soğukkanlılık ve seviyelilikle konuşan Pek Zarif Majestelerinin Başbakanı, güzel nutkunun her nedense pek sinirlendirdiği Kruşçofun masaları yumruklamasına ve oturduğu yerden kalkıp kıpkırmızı tombalak yüzüyle barbar bağırmasına hiç aldırış etmedi. Sâdece bir kere, meşhur İngiliz istihzasıyla nutkunu kesti ve Kruşçofa "Sözleriniz tercüme edilmeli ki anlıyayım" dedi. Tombalak adam Rusça bağırıp çağırmaktaydı!

Gerçekten, geçen iki hafta Birleşmiş Milletlerde dünyanın bellibaşlı liderleri soğuk harbin en kötü günlerini hatırlatan Ur tarzda çatıştılar. Kruşçofun Lake - Success'e gelmesi üzerine, uzun tereddütlerden sonra Genel Kurulu yalnız bırakmamağa karar veren Başkan Eisenhower, güzel fakat fazlasiyle umumi bir demeç verdi. Ike, Sovyetlerin Paristeki Zirve toplantısını torpillemelerini, Arktik suları üzerinde Amerikan RB-47 uçağım düşürmelerini ve Berlindeki durumu ağırlaştırmalarını mutedil bir lisanla tenkit etti ve silâhsızlarıma müzakerelerinin yeniden başlamasını isteyerek müşahhas teklifler ileri sürdü. Ike, harp tehlikesini iki noktada görüyordu. Bir kere, atomik silâhların stokları artmaktaydı. İkinci olarak bir yanlış hesap her an dünyamızın mahvına sebep olabilirdi. Bunu önlemek için Birleşmiş Milletler bir Kontrol Merkezi kurmalıydı. Karşılıklı olmak kaydiyle Amerika böyle bir Kontrol Merkezine katılmağı kabul edecekti.

Ike, Birleşmiş Milletler Teşkilatını bir barış vasıtası olarak görüyordu. Bu maksatla, Afrika hakkında sarih bâzı tekliflerde de bulundu. Hiç kimse Afrika Devletlerinin iç işlerine karışmamalıydı. Birleşmiş Milletler, israflı ve büyük silâhlanma programlarına meydan vermemek için Afrika Devletlerinin emniyetinin korunmasına yardımcı olmalıydı. Kongoya acele yardım yapılmalıydı. Afrikadaki uzun vadeli gelişme programlarının Birleşmiş Milletler kanaliyle finanse edilmesi ve yine Birleş-

miş Milletlerin Afrika için bîr eğitim programı yapması lâzımdı, Ike, pek tabiî olarak. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Hammarskjöld'ün Kongoda uyguladığı tarafsızlık politikasını beğendiğini de ilave ederek Mr. "H"a olan itimadını açıkladı.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri lirligi Bakanlar Kurulu Başkanı Nikia Kruşçof Ike'dan sonra konuştu. Kruşçof, pek tabii olarak eline düşen fırsatı kaçırmadı: Ike, uçak kazalarından bahsetmişti. Ama, U-2 uçağını her nedense unutuvermişti. Yoksa, Rus semalarına keşif uçakları göndermek de Sovyetlerin soğuk harbi kışkırtmaları olarak mı görülmeliydi?! Patisteki Zirve Konferansı da bu yüzden suya düşmemiş miydi?! Kruşçof, daha sonra, silahsızlanma meselesine girdi. Silâhsızlanma konusunda Kruşçof, Batının ilk önce kontrol, sonra silahsızlanma istediğini ileri sürdü, ama kendisi bu konuda işin esasına yeni hiçbir şey ilâve etmedi. Tek yeni teklifi, Batı ve Demirperde bloklarının beşer temsilcisinden müteşekkil onlu Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Komisyonunun nötralist Devletlerin temsilcileriyle genişletilmesinden ibaretti. Bu, Batı tarafından reddi tatsız olacak bir teklifti, ama silâhsızlanma konusunun teknik taraflarıyla hiç ilgili olmayan ve esasen bu konuları bilmeyen nötralistlerin bu Komisyona katılmaları, lâf çokluğundan işlerin sarpa sarmasından başka hiçbir sonuca ulastıramazdı.

Kruşçof, sömürgecilik konusunda Batıya karşı en ağır hücumlarda bulundu. Doğu Afrikada devam eden İngiliz sömürgeciliğine ve Afrikadaki Portekiz sömürgelerine, Güney Afrika Birliğinin ırk ayırması siyasetine ve Fransanın Cezayir politikasına karşı en ağır hücumları esirgemedi. Yeni Ginede Holândaya ve hattâ Puerto Rico'da Amerikaya çatmağı da ihmal etmedi. Kongo işinde, Mr. "K" ya bakılırsa, Mr. "H" taraf tutmuştu. Hakiki Kongoyu sâdece Lumumba temsil ettiği hâlde Mr. "H" onu desteklememişti. İşin aslında Mr. "H" ne Lumumba'yı, ne Kasavubu'yu, ne de Mobutu'yu destekliyordu. Mr. *'H" bütün hu liderler arasında tarafsız kalıyor ve birinin öbürsünü ifna etmesine müsaade etmemek suretiyle anlaşmaya varmalarına imkân hazırlıyordu. Tabiî, bu durumda Sovyetlerin Kongoya sızmaları mümkün olamıyordu. Üstelik, Leopoldville'deki Kongo askeri birliklerine hâkim olan Albay Mobutu Sovyet ve diğer Demirperde Büyükelçilerini Kongodan çıkarmıştı. Ama, Sovyetler Kongoya illâki sızsınlar diye Mr. "H" m tarafsızlık politikasından dönmesi de beklenemezdi. Kruşçof, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine karşı hücumlarını. Genel Sekreterlik makamının kaldırılarak yerine üç kişilik bir kollektif sekreterya kurulması teklifini ortaya atacak kadar ileri götürdti. Bu üç kişiden biri Batıyı, biri Demirperdeyi, biri de nötralistleri temsil etmeliydi. Kruşçofa göre bu suretle sekretaryanın işleri daha objektif bir tarzda yürütülebilirdi. Birleşmiş Milletler Anayasasının değiştirilmesini gerektiren bu teklif, başta Asya - Afrika Grupu mensupları olmak üzere hemen hiç kimseden büyük bir iltifat görmeyecekti

Kruşçof tan sonra, en büyük kitabet atraksiyonunu Küba Başbakanı Dr. Fidel Castro yaptı. Castro, göğsü açık koyu hâki ihtilâlci üniforması içinde koskoca sakalıyla kürsüye çıktı ve tam dört buçuk saat orasını işgal etti. Büyük bir heyecanla ve inançla konuşuyordu. Sözlerini sık sık tekrarlamasına ve birçok hususlarda çok aşın gitmesine rağmen Castro bâzı hakikatlere ışık tutmağa muvaffak oldu. Küba Başbakanı, Amerikadan şikâyetçiydi.İçlerinden kendisini alkışlamak gelen Lâtin Amerikalı temsilcilerin heyecandan kurumuş gırtlakları ve kısılmış dudaklarını seyrede ede, Yankee afferizminin aynı zamanda nasıl bir nevi sömürücü emperyalizm teşkil ettiğini anlatti.İkna olmamak kabil değildi. Fakat, Castro, her meselede haklı haksız Sovyetleri tuttuğunu ilân ettikçe, Yankee emperyalizminden ken-

disi kadar şikayete belki de hazır olan Lâtin Amerikalı kardeşlerinin yüzünün hiddetle dolduğunu gördü. Yankee emperyalizmi, hayır! Fakat, Sovyet totalitarizmiyle Amerikaya karşı ittifak, ona da hayır! Lâtin Amerikanın parolası buydu ve Lâtin Amerika Sam Amcanın yakın zamanda akimi başına alacağına güveniyor ve ona daha uzun bir süre kredi açmağı tercih ediyordu. Nitekim, Küba ve Dominik Delegeleri hariç, bütün Lâtin Amerika Başdelegeleri bir gün önce Ike'ı yemeğe çağırmışlar ve ona olan sevgi ve itimatlarını belirtmişlerdi. Fakat, Castro'nun nutku yine de faydalı oldu. Bu nutuk sayesinde Amerika, özel sermayenin her bakımdan iyi olmadığını, gelişmemiş memleketlerin yabancı özel sermayenin siyasi tesirlerinden korkmakta tamamen haksız olmadıklarını, şurada burada dost diye, kendisine üs verdi diye diktatörleri tutmanın neticede o diktatörlerin ezdiği milletler üzerinde çok kötü bir tesir yarattığını anlamağa ve hiç değilse düşünmeğe başlamalıydı.

Castro'dan sonra Yugoslav Cumhurbaşkanı Mareşal Tito kürsüye geldi. Tito, bir Devlet adamına yakışan itidalli bir üslûp içinde konuşmasını yaptı. Hiçbir tarafa kesin olarak kabahat yüklememekle beraber, her müşahhas meselede kendi görüşüne uygun düşen tezi savundu. Cezayir meselesinde Yugoslavya, milliyetçilerle beraberdi. Bir gün önce Yugoslav Başdelegeliği, Mareşalin resmî ikametgâhında Cezayir Başdelegesi Kerim Belkasım ile Yardımcısı Yezidi "resmen" kabul ettiğini açıklamıştı. Mareşalin nutku da, Yugoslavyanın Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümetini resmen tanımasının gecikmiyeceğini gösteriyordu. Ferhat Abbasın Moskovadakl resmî karşılanışından sonra Yugoslavyanın bu hareketi, Fransa için yeni bir darbe olacaktı. Yugoslav Cumhurbaşkanı, Demirperde gerisinde de soğuk harbin devamını isteyen kötü doktrincilerden yine itidalle bahis açtı. Bundan kasdettiği, hiç şüphesiz, Komünist Cm idarecileri idi Fakat, bu, Yugoslav Cumhurbaşkanının Komünist Çinin Birleşmiş Milletlere kabulünü tavsiye etmesine mâni olmadı.

Ertesi gün kürsüyü işgal eden en önemli şahsiyet, Birleşik Arap Cumhuriyeti Başkam Cemal Abdülnâsır oldu. Nasır, 1956 Ekiminde Iskenderiyede Asvan Barajı için kendisine kredi vermeği reddeden Sir Anthony Elden ile John Foster Dulles'ı sözleriyle yumruklayan eski ateşin Nasır değildi. Çok az jest yapıyor ve ses tonunu daima ayni tutmağa gayret ediyordu. Bu haliyle, bir zamanların Ortadoğulu Castro'su, bugünün Lâtin Amerikalı Castro'sundan çok farklıydı. Bu hâl bile, birçok kimselere, Batının ve bilhassa Amerikanın Castro'ya karşı politikasını değiştirmesi sayesinde, yıllarca sonra da olsa, sakallı Karayiplinin de aynı duruma gelmesinin muhtemel olduğunu hatırlattı. Nasır, demecinde, Batıdan veya Demirperdeden birini diğerinden daha fazla tutmadığı intibaını vermek isteyerek başladı ve öylece devam etti. Tıpkı Gana Cumhurbaşkanı N'Khrumah gibi, Kongoda Birleşmiş Milletlerin uyguladığı politikayla ilgili olarak maziye ait bâzı ufak tenkitleri vardı. Fakat, Mr. "H"a karşı itimadını tamamen muhafaza etmekteydi. Hatta, N'Khrumah kadar bile sert olmadı. Nasır, Cezayirden ve Filistinden bahsederken en sert Arap tezlerini ileri sürdü. Ondan, başka şey beklemek abesti. Fakat, Arap milliyetçilerinin tâ kalbine tesir eden bu konularda dahi Nasır sesini yükseltmeden bir Devlet adamı edâsiyle konuşmasını bildi.

Nasırdan sonra kürsüye Polonya Komünist Partisi Birinci Sekreteri Gomulka geldi. Doğrusu istenirse Gomulkadan Sovyet tezleri dışında tezler savunması beklenemezdi. Fakat, Gomulka bu işi, kendisinden önce kürsüye gelmiş olan Çek Başbakanı Novotny'den, Arnavutluk Başbakanı Şehudan ve Rumen Başbakanı Gheorghiu - Dej'den çok daha itidalli bir dille yaptı. Üstleik, Gomulkanın Batı ile Demirperdeyi ayıran dereye üstüne basıp atlanacak birkaç çakıl atmağa gayret ettiği de gözden kaç-, mıyordu. Bu çakıllardan bir tanesi de

silâhsızlanma konusunda Gamulkanın Rapacki Plânını hatırlatması oldu.

Ertesi gün ise en güzel ve önemli konuşmayı İngiltere Başbakanı MacMillan yaptı. MacMillan, Zirve toplantısının yeniden yapılmasının hâlâ mümkün olduğunu belirterek sözlerine başladı. Paristen ayrılırken her iki taraf açık kapı bırakmıştı. Şimdi bu açık kapılardan yine her iki taraf iyiniyetle girmeliydi. MacMillan, sömürgecilik konusunda Sovyet Başbakanına verilebilecek en güzel cevabı verdi. İkinci Dünya Harbinden beri İngilterenin eski sömürgelerinden Hindistan, Pakistan, Seylân, Malaya, Birmanya ve Gana bağımsız olmuşlardı. Bu devletlerin hepsi şimdi Birleşmişi Milletlerde bulunuyorlar ve İngilterenin ve diğer zengin Commonwealth memleketlerinin iktisadî, kültürel ve teknik yardımlarından faydalanıyorlardı. Yakında, yeni bir Afrikalı Commonwealth üyesi Nijerya Birleşmiş Milletlerde yerini alacak ve onu yine Afrikadan Sierra Leone ile Lâtin Amerikadan Batı Hint Federasyonu takip edecekti, Şimdiye kadar Commonwealth memleketlerinin sömürgelerinden bağımsız olan memleketlerin temsil ettiği nüfus 910 milyon kişiydi. Bu durumda kim Batıyı sömürgecilikle itham edebilirdi? Daha birkaç ay önce Afrikada tam 15 Devlet bağımsızlığını kazanmamış mıydı ? Batının diğer sömürgelerini de, gereken iktisadî seviyeye ve idari mekanizmaya hızla kavuşturarak bağımsızlığa kavuşturacağından asla şüphe edilmemeliydi. Fakat, bu iş anarşiye düşmeden yapılmalıydı, Kongo bunun tersinin en belirli örneğiydi ve İngiltere Kongoda Mr. "H"ın siyasetini tam mânasiyle tasvip ediyordu. MacMillan kısaca bellibaşlı dünya meselelerini de gözden geçirdi. Sovyet Rusyanın Alman tecavüzünden korkması için hiçbir ciddî sebep olmadığım belirtti Batı Almanya, Doğu Almanyanın silâhlanmasından çok sonra silahlanmaya başlamıştı. Bu silâhlanma başladığı vakit, Doğu Almanya zaten silâhlanmış ve ülkesi üzerinde büyük Sovyet tümenlerini barındırmakta bulunmuştu. Bu durumda Batı Almanyanın savunmasını teminata bağlama hakkım kim inkâr edebilirdi? Kaldı ki Batı Almanya ordusunun tek başına harekete geçmesi imkânsız olduktan başka, Batı Almanya birçok silâhları imâl etmiyeceğini ve kullanmıyacağını da Batılı Müttefiklerine karşı taahhüt etmişti. Bu sözlerle MacMillan, Amerikanın Batı Almanyaya atom silâhlan vermesine ve Bonn Hükümetinin bu silâhları imâl etmesine müsaade edilmesine taraftar olmadığını da imâ etmiş oluyordu,'

MacMillan, gelişmemiş memleketlere yardım konusunda Batının şimdiye kadar çok büyük gayretler sarfettiğini, Batının bu işi tâ 1945'te ele aldığım, Sovyetlerin yardım programının ise ancak 1954'de başladığını belirttikten sonra, şimdiye kadar Batının vasatî yıllık yardımının 8,0 milyar dolara eriştiğini ve bu rakama özel sermayenin dâhil olmadığını söyledi ve Sovyetlerin 1954'den beri yaptıkları yardımın Batı Devletlerinin bir tek yılda yaptıkları yardımdan bile az olduğunu ilâve etti. MacMillan'ın nutkunun bu kısımlarıdır ki Mr. "K"nın hiddetine sebep oldu. MacMillan bu sözleri, Sovyet Rusyayı yermek için değil, Batı aleyhinde yapılan menfi propagandalara karşı Batının savunmasını yapmak için sarfettiğini belirterek Demirperde memleketlerini Birleşmiş Milletler içinde bir müşterek yardım programına katılmağa davet etti. MacMillan, ana dâvanın silâhsızlanma olduğunu izah ettikten sonra, ilk önce silâhlanmanın ilerlemesini ve bilhassa fezaya sirayet etmesini, savaş maksatları için atomik patlayıcı maddelerin imâlini ve gizlice stoklanmasını önlemek için bir teknik komitenin toplanmasını teklif etti. Daha sonra, baskma karşı korunma çârelerini incelemek için bir teknik komite toplanabilirdi MacMillan en nihayet, ker nevi silâh ve birliklerin asgarî seviyelere indirilmesi için bir teknik komitenin toplanabileceği kanaatinde olduğunu açıkladı. İngiltere Başbakanı, bu teklifinin, Sovyetlerin alaylı sözüyle, "önce kontrol, sonra silâhsızlanma" mânasına alınmaması gerektiğini, ancak, evvelâ kontrol usûlleri üzerinde mutabakate varılırsa, sonra bu kontrol usûllerinin adım adım ilerleyecek olan silâhsızlanmaya yine adım adım uygulanabileceğini belirtti.

KİTAPLAR

Seninle Ölmek istiyorum

(Ümit Yaşar Oğuzcanın şiirleri, Ümit Yayınlan P.K. 666, Ankara, 64 sayfa 400 kuruş).

Ümit Yaşar Oğuzcan 13. kitabını da geçen haftalar içinde yayınladı: "Seninle ölmek İstiyorum".

Oğuzcan, 27 Mayıstan önce kaleme alınıp da yayınlanamamış olan taşlamalarını 27 Mayıstan hemen sonraki günlerde "Akıllı Maymunlar" adlı bir kitapta toplamıştı. "Akıllı Maymunlar", Oğuzcanın hemen bütün kitapları gibi büyük bir ilgi topladı. Hatta kitap, şiir yönü kadar espri ve taşlama yönü ile de ağır bastığı için Türkiyede pek az şiir kitabına nasip olan olağanüstü bir ilgi gördü. Oğuzcan, Akıllı Maymunlar ile "heccav" yönünü ortaya koymuştu. Bunun ardından yayınlanan "Seninle ölmek lstiyorum"da ise, Ümitin gerçek şair tarafı ortaya çıkmaktadır. Gerçi Ümit Yaşarın iyi bir şair olduğunu söylemek için bu son kitabının çıkmasını beklemek gerektiğini iddia etmek büyük bir haksızlık olur ama, son zamanlarda şiirde espriyi fazlaca kullanması dolayısile Oğuzcanın şairliğine dil uzatanlar, bu son kitabı gördükten sonra içlerindeki son itiraz kırıntılarını da bir kenara koymak zorunda kalacaklardır.

"Seninle Ölmek İstiyorum"da 27 şiir var. Bu 27 şiirinde Oğuzcan serbest nazımla bütün türlerde şiir yazmış. Dört satırlık tekerleme mi, sonnet mi, yarım hattâ bazan tam kafiyeli dörtlükler, mi, ne isterseniz hepsi bu kitapta var. Ama mühim olan, Ümit Yaşarın şiirin biçimi ile oynaması değil. Zira Ümit Yaşar, şimdiye kadar yayınladığı kitaplarında, aruzun en güç kalıpları ile rubai yazmaktan tutun da hece vezninin bütün inceliklerine kadar her türü denemiş bir şairdir. Ümidin bu son kitabındaki asıl önemli taraf, şiire, saf şiire gidişidir. "İki Kişiye Bir Dünya" adlı kitabındaki şiirleri ile memleketimizin gerçekten nesli tükenmek üzere olan iyi şairlerinden biri olduğunu isbat eden Ümit, son kitabı ile bu kanaati bir kere daha taçlandırıyor. Rahatça iddia edilebilir ki, "Seninle Ölmek İstiyorum"daki şiirlerden birkaçı son yılların en elle tutulabilir şiirlerinden dir. Kitabın bütünü ise, gene son yılların -ki bu son yıllan, son dört beş yıl olarak tasrih etmek gerekir- elle tutulacak üç beş kitabından biridir.

Ümit Yaşarın kitabına şu üç mısracık ile giriliyor: "Beni şair ettin - Beni adam ettin - Bana yazık oldu." Kitabın son şiiri ise dört mısracık ve adı da Son: "Doğdu, Ümit Yaşar - Yaşadı, Ümit Yaşar - öldü Ümit Yaşar - Hani Ümit Yaşar." İşte Ümit Yaşarın kitabının başı ve sonu bu. Ancak, bu iki şiir dudaklarda tatlı tebessümler yaratsa da onun gerçek şair tarafını gösteren şiirler almaktan uzak, hem de çok uzak şeyler. O bunlarla şair değil, olsa olsa güzel söz ustası, söz canbazı. Ümitin şairliği adıl, "İnsan bir kere ölüyor ne fena - Bu düzeni değiştirmeli - Bir kere yaşamalı - Çok çok ölmeli" veya "İstanbul dedim de seni hatırladım - Balıkçı tepsilerinde gümüş balıkları - Tekir, barbunya, camda uskumru, levrek - İşte İstanbul - Kulaklarımda bir derin uğultu - Hiç bitmeyecek" dediği zaman belli oluyor.

Ümit Yaşar Oğuzcan
Ümit küpü

Ümit Yaşarın son yılların en iyi şairlerinden biri olduğunu anlamak için, ondan birkaç satır okumak yeter. "Seninle ölmek İstiyorum"dan rastgele bir kaç mısra, Öyle birkaç mısra ki, şairin sâdece son kitabını değil, şimdiye kadar çıkmış bütün kitaplarını alıp okumak merakı uyandıracak gerçek bir şiir örneğinin billûrlaşmış bir kaç damlası: "Seni çağırıyorum başkası geliyor - Üzerinde senin elbisen - Senin sevdiğin koku teninde - Dudaklarında aynı renk, -Saçlarında aynı ışık - O eski büyük denli fenerlerinden kalma ve yanıp yanıp sönen bir ilk çağ yeşili gözlerinde • Tutup ellerimden bir yerlere götürüyor beni - Bir karanlık zamanlara götürüyor".

Ben Sana Mecburum

(Attilâ İlhanın şiirleri. Ataç Kitabevi yayınları 14, 1960 İstanbul Ekin Basımevi, 112 sayfa 309 kuruş)

Erken kaybedilen bir şair, Attila İlhanın "Duvar" adlı kitabı için yazdığı yazıda, "Yalnız bu kitaptaki şiirlere bakarak da, en genç neslin en cins şairini verdiği söylenebilir Onun şiirlerini okurken, biraz konuştuğumuz gibi yazayım, İnsan bu şirde iş var diyor;" diyordu. Ziya Osman Saba, bu yazıyı birkaç yıl önce yazmıştı. Onun ölçüsüne göre Attila İlhan en genç neslin en cins şairi idi Gene Ziya Osmanın ölçüsüne göre Attila İlhanda iş vardı.

Orhan Veliler neslinden sonra Türk şiiri, altın çağını geride bırakıp birden bir çabalama ve çıkmaza girmistir. O gün bugündür de Türk şiiri bir türlü belini doğrultamamış, bir iki şairin dışında, dört başı mâmur şiirler verememiştir. İşte o günden bu yana, eskisine göre çok daha az yazmasına rağmen, Türkiyede hâlâ iyi şiir yazılabiliyor dedirten şairlerden birisi Attila İlhan olmuştur., "Bu Şairde iş var" diyen Ziya Osman Saba da dahil, çok şair Attila İlhanın şiir Seviyesine hiç bir zaman erişememişlerdir. Bu gün ise Attila İlhan, tıpkı Ümit Yaşar gibi, kendi sahasında adı sayılabilecek iki veya üç şairden biridir. Bu kadronun dışında kalanlar ya kendi kendini tüketmiş bir zamanın iyi şairleri, ya da "İkinci Yeni" buhranının çıkmazları içinde bocalayan şiir müptedileridir.

Orhan Veli nesli, şiirimize İkinci Dünya Savaşı Avrupası şiirinin havasını getirmişti. Attila İlhan ise, hemen hemen tek başına, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupasının şiir havasını getirmiştir. Hem sâdece şiirinin de değil, romanının, tenkidinin, denemesinin ve gezi notlarının havasım da getirmiştir. Bir bakıma onun yaptığı, Orhan Veli neslinin yaptığından da Zordur. Zira Orhan Veli şiirimizde yaptığı büyük devrimi, arkadaşlarından bir kuşakla birlikte yapmıştır. Orhan Velinin yanında bir Melih Cevdet, bir Oktay Rıfat, bir Necati Cumalı, bir Behçet Necatigil, bir şu, bir bu yer almıştır. Orhan Velinin öncülüğünü yaptığı mücadele bir kadro mücadelesi olmuştur. Attila İlhan ise, daha bütün bu şairler hayatta ve altın çağlarını yaşarlarken, biraz da isteyerek, onların karşısına çıkmış, mücadelesini tek başına yapmıştır. Gerçi zaman zaman Attila İlhanın da etrafında bir şairler gruba

yerr almıştır ama, bu - şairler -meselâ bir Yılmaz Gruda- hiç bir zaman Orhan Velinin safında yer almışlar derecesinde şanslı ve kaabiliyetli olamamışlardır. Hepsinin nefesi kesilmiş, ama Attila İlhan bugün şiir dünyamızda seyrek parlayan yıldızlardan biri olarak kalmışır.

Adını ilk olarak 1946 yılında ikinciliği kazandığı bir şiir yarışmasında, Cahit Sıtkının yanıbaşında duyuran Attila İlhanın ilk şiir kitabı "Duvar" dır. "Duvar"ı "Sisler Bulvar"ı, onu "Yağmur Kaçağı" adlı kitaplar takip etmiştir. Sonra araya Attila İlhanın başka çalışmaları girmiştir. Meselâ bu arada roman yazmıştır, deneme yazmıştır, gezi notları yazmıştır, tenkit yazmıştır. Bütün bunlar da yetmemiş, gazeteciliğe bulaşmış, burada durmamış, sinema tenkitçiliğine, oradan da senaryo yazarlığına geçmiştir. Bu arada şair Attila İlhan unutulur gibi olmuştur. İşte hayli uzun süren bu sessizlik devresinden sonradır ki Attila İlhan geçen hafta içinde okuyucunun karşısına birden "Ben Sana Mecburum" adlı kitabı ile çıkmıştır.

"Ben Sana Mecburum"da Attila İlhanın 58 şiiri yer almaktadır. Beş bölümden teşekkül etmektedir. Bölümlerden üçüncüsü, Memleket Havası adlı şiirle başlıyanı, aslında bir bütünken onaltı parçaya bölünmüş bir destan denemesidir. Attila İlhan bu destan denemesinde, Kurtuluş Savaşını dile getirmektedir. Şöhretini yaptığı ilk şiirinde olduğu gibi Attila İlhan bu denemesinde de cins şair, iyi şair, büyük şair olduğunu göstermektedir. İşte bu destandan bir kaç mısra:

"bir telgraf gelir - sıvas uzaklarından - bir çift mavi kan damlamış-imzasına - belki mustafa kemal - hey'et-i temsiliye namına - sakin mavzerleriyle büsbütün başka türkler - dökülüp tek tek keçi yollarından -silâh çatmış salihli ovasına - kurulu yumrukları - patladı patlıyacak - uf içi kalabalık ölmemek bilirgözlerinin akına kan işlemiş - solukları hızlı avuçları sıcak - kemal paşa'nın atlıları".

Şiire başladığı günden bu yana, noktaya, virgüle, mısra başlarının ve özel isimlerin büyük harfle yazılmasına aldırmayan bir şair olan Attila İlham birkaç satırın içinde anlatmağa imkân yok. Attila İlhan da, tıpkı Ümit Yaşar gibi, kitapları bütünüyle okunacak, sonra tekrar baştan başlanıp okunacak bir şair. Son haftalarda bu iki şairin kitaplarının peş peşine piyasaya çıkması, şiir sevenler için gerçekten çifte kavrulmuş bir sanat ziyafeti olmuştur.

C E M İ Y E T

Geride bıraktığımız hafta içinde, tiyatroyu ve Cüneyt Gökçeri sevip de sahnede seyretme imkânı bulamıyanlar, başka bir fırsat elde ettiler. Ankara Adliye sarayının ikinci katında sağ tarafa rastlayan küçük bir salon, o gün ağzına kadar dolmuştu. Sanık mevkiinde ünlü aktör ve Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü Cüneyt Gökçer oturuyordu. Gökçer kollarını kavuşturmuş, hakkında söylenenleri dinliyordu. Suçu, vazifesini suiistimaldi. Sakin ve kendinden emin görünüyordu. Cüneyti sahnede seyredenler ünlü aktörün, oynadığı zaman daha heyecanlı olduğunu müşahede ettiler.

Nitekim birkaç gece evvel Gökçer, Kral Oidipus'u üç gece için Ankaralılara oynamış ve bir hayli takdir toplamıştı. Oyunun ilk gecesi, ön sırada Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel, Yüzbaşı Muzaffer Özdağ, Binbaşı Orhan Erkanlı oturuyordu. Gürsel ve diğer Millî Birlik Komitesi üyeleri eseri zevkle seyrettiler ve uzun uzun alkışladılar.

Oyunun ikinci gecesinde ön sıralarda Osman Köksal ve eşi ile Oidipus'u pak sevmiş olmalı ki, gene Muzaffer Özdağ göze çarpıyordu. Piyeste devletçiliğe ait sözler, Komitenin genç ve koyu devletçi üyesi Özdağ tarafından büyük bir alâkayla takip edildi.

Cüneyt Gökçer
Keyfi kaçmayan adam

Doğrusu İstenirse, geçen hafta içinde sanat muhitinde en fazla konuşulan hâdise Gökçerin muhakemesiydi. Sanatseverler Klübünde yapılan ve davetiye gösterilmeden içeri girilmesine müsaade edilmiyen mütevazi kokteylde, tahkikat hakkında sorulan bir suale Gökçer şöyle cevap verdi:

"— Şüphe altında yaşamaktansa hakkımda tahkikat yapılmasını tercih ederim. Neticeden emin olduğum için de müsterihim".

Mütevazi, daha doğrusu Klübün parasının olmadığını göstermek için sade bir şekilde hazırlanan kökteylin sürprizli misafiri, Albay Türkeşti. Sivil elbise giymiş olan Türkeş, ilk anlardaki durgunluğunu Bayındırlık Bakanı Muhlis Gökdoğanla sohbete dalınca üzerinden attı. Fakat kokteylde fazla kalmadı. Zira akşam yemekleri için eşiyle yaptığı mukaveleyi bozmağa niyetli değildi.

Kokteylde Bayındırlık Bakanı, sevimli kızı Gönül Gökdağanın o gün Parise hareket etmesi dolayısıyla yalnızdı. Albay Türkeş gittikten sonra o da durgunlaştı. Misafirler bunu, Bakanın yakında Kopenhaga yapacağı seyahati düşünmesine verdiler. O da fazla kalmadı, Türkeşin ardından müsaade isteyerek ayrıldı.

Kokteylin işe yarayan tek tarafı, verilen bir haberdi. Dünyanın en meşhur orkestra şeflerinden bîri olan Stokowski bu kış Ankaraya gelecekti. Sanatseverler bu habere pek sevindiler. Bu arada bir de üzücü olay cereyan etti. Yapılan davete ve başkentte bulunmasına rağmen Leyla Gencerin kokteyle gelmemesi sanatseverleri oldukça üzdü. Ancak, Gencere hak verenler de çıktı. Ünlü opera sanatkârının, davetiyenin altındaki şerhi anlıyamamış olması mümkündü.

*

Ulus gazetesinin vefakâr ve sevimli Umumi Neşriyat Müdürü Nihat Subaşı geçen hafta, yeni vazifesine başlamak üzere Parise hareket etti. Subaşının yeni vazifesi Paris Basın Ataşe Muavinliğidir.

Yıllarca, Ulusun en müşkül anlannda en büyük mesuliyetleri omuzlarına alan Subaşının bu tâyinle dinleneceğini söyliyenler vardır. Ama yakınları, Subaşının Pariste daha fazla yorulacağını ve yeni vazifesinde de eskisi gibi geceyi gündüze katacağını bilmektedirler. Üstelik, Subaşıyı iki vazife birden beklemektedir. Çalışkan gazeteci Pariste kalacağı dört yıl içinde Üniversiteye devam etmeğe karalıdır,.

S İ N E M A

Filmcilik

Yeni sezona girerken

Yeni sinema mevsimi başlamadığı halde bu kış seyredecek olduğumuz bâzı filmlerin isimleri açıklanmış bulunuyor. Yabancı filmleri ithal eden şirketler her sinema mevsiminin başında birkaç film ismini bildirmeyi âdet edinmişlerdir. Fakat isimleri açıklanan filmlerden ancak birkaç tanesini seyretmenin kabil olacağını sinema düşkünleri iyi bilirler. Çünkü har yıl Eylül içinde ilân edilen filmlerin ancak dörtte biri beyaz perdeye çıkar, diğerleri ya öbür yıl gösterilirler, yahut ta hiçbiri Türkiyeye gelemez. Bunun sebepleri arasında mali durum, reklamcılık ve ihtiyatsızlık en başta yer alır.

Bu yıl gösterileceği tahmin edilen film listesinin başında Ava Gardner ve Anthony Franciosa'nın oynadıkları "Naked Maya - Çıplak Maya" ve Elizabeth Taylor ile Paul Nevvman'ın çevirdikleri "Cat On A Hot Tin Koof - Kızgın Dam Üstündeki Kedi" yer alıyor, ünlü İspanyol ressamı Francisco Goya'nın hayatını 3 milyon dolarlık bir bütçe ile anlatmaya çalışan birinci filmin bütünü İtalyada çekilmiştir. Filmin senaryosu hasırlandıktan sonra ispanyol Hükümetine başvurulmuş, fakat filmin hikâyesinde hakikate uymayan noktaların bulunmasını göz önünde tutan İspanyollar kendi sınırları içinde bu çekime izin vermemişlerdir. Bunun üzerine Titanus Films ile MGM şirketlerinin müştereken hazırladıkları filmin çekimi için Romada Madrid şehrinin küçük bir modeli inşa edilmiştir. Bilhassa renklerinin Goya'nın tablolarım andırdığı söylenen bu filmin senaryosuna en çok itiraz edenlerin de Alba ailesine mensup bulundukları söylenmektedir. Filmde Ava Gardner'in canlandırdığı kadın Alba ailesindendir ve iddia edildiğine göre senaryoda bu kadınla meşhur Goya arasında hakikate hiç te uymayan bir aşk macerası mevcuttur.

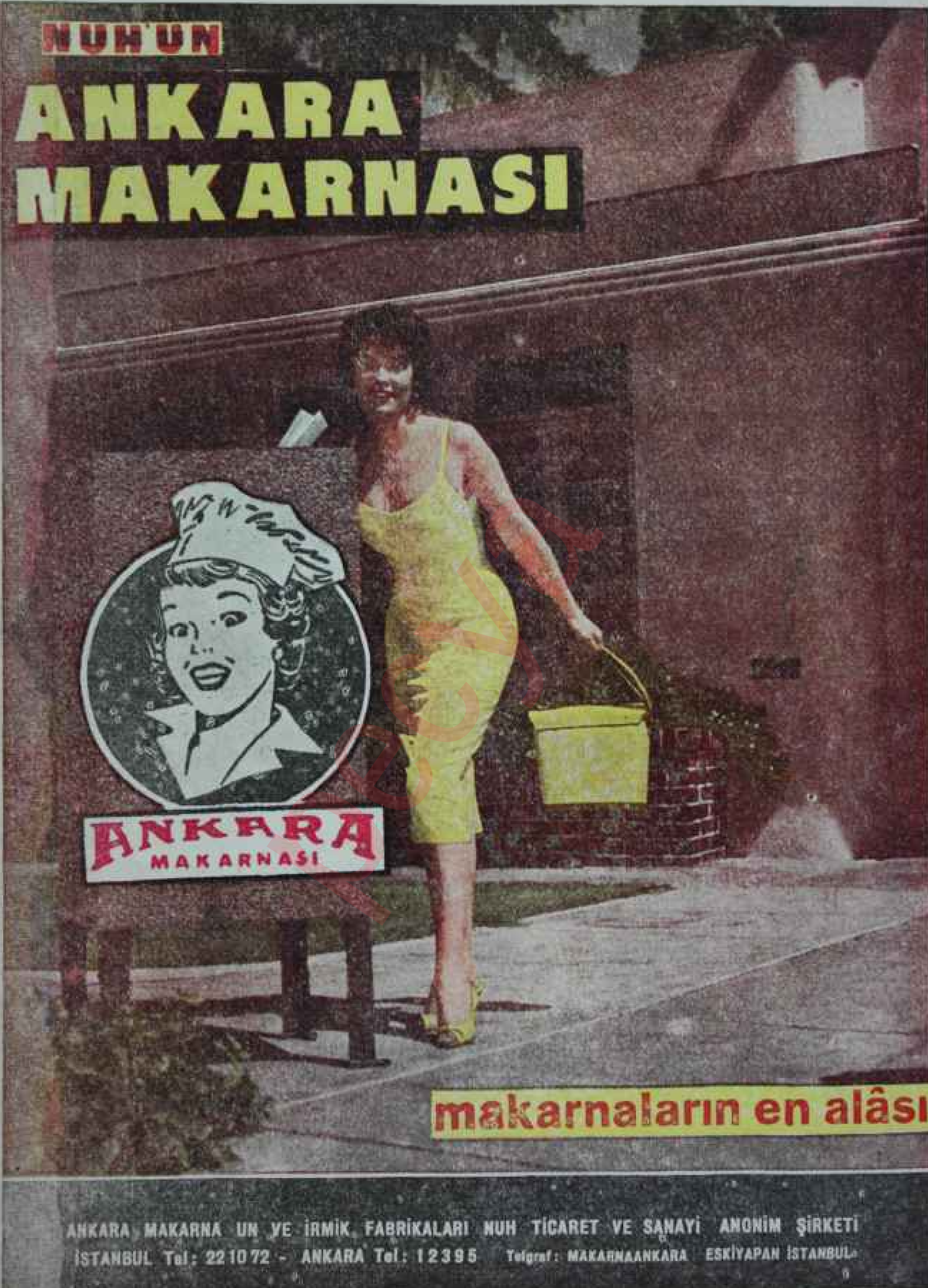
Amerikalı piyes yazarı Tennesse Williams'ın aynı isimdeki piyesinden filme alınan "Kızgın Dam Üstündeki Kedi" ise, kocası tarafından tatmin edilmiyen bir kadının hikâyesini Amerika Birleşik Devletlerinin güneyinden alınan bir dekorla anlatmaktadır. Filmin değerini kuvvetli hikâye kadar Elizabeth Taylor, Paul Newman ve Judith Anderson, Burl Ives, Jack Carson'un oyunları da yükseltmektedir.

Yine Ünlü bir ressam olan Van Gogh'un hayatını hikâye eden "Ölmeyen İnsanlar", "Kısmet", "Madam Bovary" ve "Pariste Bir Amerikalı" isimli filmlerin rejisörü Vincent Minelli'nin çevirdiği "Gigl" de bu yıl gösterileceği müjdelenen filmler ara* sında. "Gigi", Fransız yazarı Collette'in aynı isimdeki romanından mülhem olarak Lesli Caron, Louis Jourdan ve Maurice Chevaller tarafından çevrilmiş müzikal bir filmdir. Senaryoda Parisli haşarı bir kızın nasıl zarif bir kadın haline geldiğini anlatan romana mümkün olduğu tadar sâdık kalınmıştır. Oyunun, renklerin, müziğin ve dekorun başarısına rağmen 1958 yılında bu filmin dokuz tane Oskar kazanmasına sebep, rejisör Minelli'dir.

Perdelerimizden uzun zamandanberi eksik olan İngrid Berkman'ın oynadığı "The Inn af the Sixth Happiness - Ümit Yolcuları" 200 tane Çinli çocuğu Japonların elinden kurtarmaya uğraşan ve sonunda da bunu başaran misyoner bir kadının hikâyesini anlatmaktadır. Fakat bu hikâye o kadar uzun sürmektedir ki filmin bir kısmı kesilse seyirci hiçbir şey farketmiyecek; eğer farkına varırsa derin bir nefes alacaktır. Sophia Loren, Tab Hunter ve George Sanders'in oynadıkları "That Kim ef Woman - O Biçim Kadın" isimi film de bir kadının hikâyesi üzerine kurulmuştur. Yalnız bu filmdeki kadın bir misyoner değil, İkinci Dünya Savaşı sırasında New York'ta iki erkeğin aşkı arasında bocalayan bir kadındır.

"The Teacher's Pat - Gazetecler Kralı" ise son yılların en başarılı komedileri arasında yer almaktadır, Clark Gable ve Doris Day'in rol aldıkları bu film de bir gazeteciyle bir öğretmen arasında geçen aşkın eğlenceli hikâyesidir. Oldukça başarılı macera filmlerinin arasında ise John Wayne'nın oynadığı "The Barbarian and the Geisha - Japon Gülü" yer almaktadır.

Görülüyor ki memleketimizde henüz gösterilmediği halde isim yapmış olan "Kwai Köprüsü", "I Want To Live - Yaşamak istiyorum", "The Defiant Ones - Serkeşler", "Anne Frank'ın Hatıra Defteri" ve "A Face in The Crowd - İçimizden Biri" gibi filmleri seyretmek için çok beklemek gerekecek. Yeni sinema mevsiminde merakla beklenen konulardan biri de muhakkak ki yerli filmlerimizdir

NUH'UN
ANKARA
MAKARNASI
ANKARA
MAKARNASI
makarnaların en alâsı
ANKARA MAKARNA UN VE İRMİK FABRİKALARI NUH TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL Tel: 221072 - ANKARA Tel: 12395 Telgraf: MAKARNAANKARA ESKİYAPAN İSTANBUL